

บทที่ 4

ลักษณะการปฏิบัติงานและการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวของนักข่าว อ.ส.ม.ท.

จากแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าว, แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ และแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าว ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ตามที่แสดงไว้ในบทที่ 2 นั้น มีข้อพิจารณาอยู่ที่ว่า ในการทำข่าวแต่ละสาย นักข่าวมีวิธีการทำงานอย่างไร เสาะหาข้อมูลจากแหล่งข่าวใดบ้าง บุคคลที่เป็นแหล่งข่าวเป็นใครบ้าง การติดต่อปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข่าวเพื่อให้ได้ข้อมูลมารายงานเป็นข่าวทำอย่างไร และความสัมพันธ์ที่นักข่าวมีกับแหล่งข่าวในแต่ละสายเริ่มต้นและดำเนินไปในลักษณะใดบ้าง เพื่อให้ได้คำตอบในส่วนนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะการปฏิบัติงานและการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวของนักข่าว อ.ส.ม.ท.ไว้ในบทนี้ ก่อนจะนำเข้าสู่การวิเคราะห์ถึงเรื่องผลประโยชน์ที่นักข่าวและแหล่งข่าวเชื่อมต่อกันในบทถัดไป

งานข่าวเป็นภารกิจหลักด้านหนึ่งขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) โดยมี “สำนักข่าวไทย” เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านนี้ ซึ่งสำนักข่าวไทยแบ่งออกเป็น 3 ฝ่ายหลัก ประกอบด้วย

- 1) ฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ
- 2) ฝ่ายข่าวโทรทัศน์
- 3) ฝ่ายวิจัยและข้อมูลข่าว

ทั้งสามฝ่ายอยู่ภายใต้การบริหารงานของผู้อำนวยการสำนักข่าวไทย และบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านข่าวของ อ.ส.ม.ท. สังกัดอยู่ใน 2 ฝ่ายแรก คือ (1) ฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุที่ผลิตและบริการข่าวในรูปของเอกสารข่าว(news bulletin),ข่าวออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ต และข่าวที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุเครือข่าย อ.ส.ม.ท.ทั่วประเทศ และ (2) ฝ่ายข่าวโทรทัศน์ ที่ผลิตและนำเสนอทางสถานีโทรทัศน์สีช่อง 9 อ.ส.ม.ท.

ทั้งสองฝ่ายข่าว คือ ฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ และ ฝ่ายข่าวโทรทัศน์ มีกองบรรณาธิการในสังกัดฝ่ายละ 3 ส่วน และในแต่ละส่วนกองบรรณาธิการมีหน้าที่ควบคุมดูแลและสั่งการหน่วยงานในระดับแผนกที่แบ่งออกตามลักษณะประเภทหลักๆของข่าวที่ทำเป็นสำคัญ ดังนี้

- 1) ฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ
 - ข่าวการเมือง
 - ข่าวเศรษฐกิจ
 - ข่าวสังคมทั่วไป
 - ข่าวภูมิภาค
 - ข่าวเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - ข่าวต่างประเทศ
- 2) ฝ่ายข่าวโทรทัศน์
 - ข่าวราชสำนัก
 - ข่าวการเมือง
 - ข่าวเศรษฐกิจ
 - ข่าวสังคมทั่วไป
 - ข่าวอาชญากรรม
 - ข่าวกีฬา
 - ข่าวเกษตร
 - ข่าวภูมิภาค
 - ข่าวต่างประเทศ

ทั้งนี้ ในแต่ละแผนก มีการแบ่งสรรหน้าที่ความรับผิดชอบให้นักข่าวในสังกัดทำข่าวในแต่ละสายที่แยกย่อยลงไปอีก มากน้อยตามกำลังคนที่มี และตามลักษณะเนื้อหาของข่าว เช่น นักข่าวการเมือง จะมีทั้งสายรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล กระทรวงมหาดไทย หน่วยงานทหาร เป็นต้น นักข่าวเศรษฐกิจ ดูแลข่าวการเงิน การคลัง อุตสาหกรรม ตลาดหุ้น พลังงาน การพาณิชย์ เป็นต้น นักข่าวสังคม รับผิดชอบข่าวการศึกษา เด็ก เยาวชนและสตรี การท่องเที่ยว การแพทย์ และสาธารณสุข คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ส่วนสายเกษตร ภูมิภาค และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยชื่อแล้ว จะบอกลักษณะเนื้อหาของข่าวได้ชัดเจนในตัว ไม่มีการแบ่งสายย่อยออกไปมากนัก

โดยหลักการแล้วนักข่าวอ.สม.ท. มีหน้าที่หลักคือ ทำข่าวเพื่อรายงานผ่านสื่อในสังกัดของแต่ละฝ่าย กล่าวคือ นักข่าวฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ รายงานข่าวทางเอกสารข่าวและวิทยุ ส่วนนักข่าวโทรทัศน์ รายงานข่าวทางโทรทัศน์ช่อง 9 อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ นักข่าวของทั้งสองฝ่ายสามารถทำงานคาบเกี่ยวในลักษณะที่เกือหนุนข้อมูลกันได้ ตามนโยบายของสำนักข่าวไทยที่มุ่งบริหารข้อมูลข่าวสารให้เกิดประสิทธิภาพและได้ประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ เช่น ข่าวเทคโนโลยีสารสนเทศ ใช้นักข่าวที่ทำข่าวมาจะนำเสนอผ่านเอกสารข่าวหรือออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ตผ่านเว็บไซต์ของ อ.สม.ท.เท่านั้น แต่ต้องนำเสนอทางข่าวโทรทัศน์ด้วย หรือที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำคือ นักข่าวฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ รายงานข่าวทางโทรศัพท์ให้ข่าวโทรทัศน์ นักข่าวโทรทัศน์ต้องทำหน้าที่จัดรายการทางวิทยุด้วยก็มี นอกจากนี้ บางที่ยังมีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านข่าวระหว่างฝ่ายกันด้วย เพื่อให้ผู้สื่อข่าวได้เรียนรู้และเข้าใจงานของแต่ละฝ่าย และเป็นโอกาสให้ผู้สื่อข่าวได้แสดงความสามารถและศักยภาพของตนเองในหลายสื่อๆ ไปพร้อมๆกัน ด้วย

สำหรับฝ่ายข่าวโทรทัศน์ช่อง 9 นั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติงานข่าวคนหนึ่ง ของฝ่ายฯ สามารถอธิบายได้ว่า ลักษณะการปฏิบัติงานข่าวแต่ละครั้ง แนวทางการทำงานจะสอดคล้องกับประเภทของข่าวที่ฝ่ายข่าวกำหนดขึ้นมาเอง ซึ่งยังไม่ได้เขียนเป็นคู่มือปฏิบัติอย่างเป็นทางการ ลักษณะอักษรหรือกิจจะลักษณะแต่อย่างใด แต่เป็นที่รับรู้และเข้าใจกันภายในฝ่ายข่าวโทรทัศน์ว่า ข่าวที่ต้องทำนั้นมีอยู่ 2 ลักษณะคือ 1) ข่าวที่รู้ล่วงหน้า และ 2) ข่าวที่ไม่รู้ล่วงหน้า ทั้งนี้ ข่าวที่รู้ล่วงหน้า หมายถึง ข่าวที่รู้กำหนดเวลาที่จะเกิดขึ้น รู้แหล่งข่าว รู้สถานที่ เช่น ข่าวราชสำนัก, ข่าวแถลงของหน่วยงานหรือบุคคล, ข่าวเหตุการณ์ปกติที่กำหนดแน่นอน, ข่าวการประชุมสัมมนา, ข่าวการเมืองที่มีกำหนดการแน่นอน เช่น การประชุมคณะรัฐมนตรี, ประชุมสภาผู้แทนราษฎร และ“ข่าวฝาก” ก็จัดอยู่ในประเภทที่ทราบล่วงหน้าเหมือนกัน ส่วนข่าวที่ไม่รู้ล่วงหน้า ได้แก่ ข่าวเหตุการณ์อุบัติเหตุต่างๆ เช่น ไฟไหม้ เครื่องบินตก ภัยธรรมชาติ อาชญากรรม, เหตุการณ์ไม่สงบทางการเมือง เช่น ปฏิวัติ ประท้วง ปรับเปลี่ยนผู้บริหารองค์กร, เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างกะทันหัน เช่น ลดค่าเงินบาท ปิดสถาบันการเงิน การปรับเปลี่ยนบุคคลสำคัญ, บุคคลที่มีชื่อเสียงเสียชีวิตหรือได้รับตำแหน่ง เป็นต้น

ในการทำข่าวที่รู้ล่วงหน้า บรรณาธิการจะมอบหมายงานให้นักข่าวแต่ละสายไปปฏิบัติภารกิจที่ตรงตามสายงานของแต่ละคน โดยการสั่งการจะเป็นไปตามลำดับชั้น ซึ่งผู้ทำหน้าที่บรรณาธิการของแต่ละแผนกคือหัวหน้าแผนกนั่นเอง และมีบรรณาธิการประจำวันเป็นผู้ประสานระหว่างแผนกเพื่อกำหนดแนวทางและหัวข้อข่าวที่จะนำเสนอในแต่ละวัน ส่วนการทำข่าวที่ไม่รู้ล่วงหน้า

หน้า การปฏิบัติงานจะเน้นความไวและความถูกต้องแม่นยำเป็นพิเศษ โดยระดมผู้สื่อข่าว ผู้เรียบเรียงข่าว หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยบรรณาธิการประจำวันประสานงานกับฝ่ายออกอากาศเพื่อเตรียมออกอากาศให้เร็วที่สุด และหากข่าวนั้นมีความสำคัญสูง จะส่งทีมข่าวออกไปทำข่าวพร้อมรถถ่ายทอด(ENG) ณ จุดเกิดเหตุทันทีเพื่อรายงานสด เหล่านี้เป็นต้น

ลักษณะการปฏิบัติงานของนักข่าว อ.ส.ม.ท.ในแต่ละสาย

ในการปฏิบัติงานข่าวนั้น นักข่าวทั่วไปมีหน้าที่หลักที่จะต้องทำคล้ายกัน ดังที่ ฉอาน วุฑฒิกกรรมรักษา (หลักการรายงานข่าว, 2536: 38) ระบุไว้ 5 ข้อ คือ 1) จัดบันทึกข้อมูล 2) สัมภาษณ์และตั้งคำถาม 3) เผ่าสังเกตการณ์ 4) สืบสวนหาข้อเท็จจริง และ 5) เขียนข่าวหรือรายงานข่าว แต่การได้มาซึ่งข้อมูล รวมถึงการรายงานข่าวนั้น นักข่าวแต่ละคนในแต่ละสายอาจมีวิธีปฏิบัติทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันออกไป ตามลีลาหรือ “สไตล์” ในการทำงานของแต่ละคน และในแต่ละองค์กร ขณะเดียวกันธรรมชาติของสื่อแต่ละชนิด ประกอบกับลักษณะของข่าวและแหล่งข่าวแต่ละประเภทยังเป็นตัวกำหนดวิธีการทำงานของนักข่าวแต่ละสายให้หลากหลายแตกต่างกันออกไปอีก ไม่มีข้อยกเว้นสำหรับนักข่าว อ.ส.ม.ท. ซึ่งในแต่ละสายนั้น มีลักษณะการทำงานที่ทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถแยกอธิบายรายละเอียดลักษณะการทำงานและภาพรวมของนักข่าว อ.ส.ม.ท.แต่ละสายได้ดังนี้

1. ข่าวราชสำนัก

ข่าวราชสำนักของ อ.ส.ม.ท. อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของแผนกข่าวราชสำนัก ซึ่งสังกัดอยู่ในฝ่ายข่าวโทรทัศน์ ในแผนกมีผู้สื่อข่าว 3 คน และช่างภาพ 3 คน รวมหัวหน้าแผนก ที่ต้องทำหน้าที่รายงานข่าวด้วยแล้ว มีทั้งหมด 7 คน ซึ่งข่าวราชสำนักในที่นี้หมายถึงข่าวที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ทุกพระองค์

ข่าวราชสำนักมีลักษณะเป็นข่าว “ภาคบังคับ” ที่ต้องออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทุกวันในเวลา 20.00 น. เหมือนกันทุกสถานี และเป็นข่าวประเภทเดียวที่แต่ละสถานีมักไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาสำหรับออกอากาศ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ข่าวอื่นๆ ในคิวการออกอากาศแต่ละวันพร้อมที่จะถูก “เบียด” หรือ “ตัดทิ้ง” ได้ในกรณีมีเวลาไม่พอ ยกเว้นข่าวราชสำนัก

นายถาวร นาคนบุตร (สัมภาษณ์) ผู้ตรวจการ อ.ส.ม.ท. อดีตหัวหน้าฝ่ายข่าวโทรทัศน์ ช่อง 9 ซึ่งเริ่มทำข่าวตั้งแต่ยุคสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม เล่าให้ฟังว่า “สมัยก่อนช่วงเวลาออกอากาศของข่าวโทรทัศน์มีแค่ชั่วโมงเดียว ตั้งแต่สองทุ่มไปจนถึงสามทุ่ม ทุกวันจะต้องเริ่มจากข่าวราชสำนักก่อน จากนั้นจึงจะเป็นข่าวนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี อธิบดี ตามลำดับความสำคัญของบุคคล ข่าวราชสำนักมีที่เห็นต้องออก(อากาศ)หมด เป็นข่าวเดียวที่ไม่โดนตัด”

ลักษณะการทำข่าวของแผนกข่าวราชสำนัก ค่อนข้างจะมีแบบแผนตายตัวแน่นอน โดยทีมข่าวซึ่งประกอบด้วยผู้สื่อข่าวและช่างภาพจะออกไปปฏิบัติงานตามหมายกำหนดการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นทางการ และได้รับแจ้งล่วงหน้าแล้วแน่นอนจากกองข่าวในพระราชสำนัก ซึ่งตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง อย่างไรก็ตาม หมายกำหนดการหรือ“หมายข่าว” ราชสำนักนั้น บางครั้งไม่ได้รับแจ้งอย่างเป็นทางการจากกองข่าวในพระราชสำนักโดยตรง หากแต่ได้รับแจ้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจ หรือพระราชกิจนั้นๆ ทั้งในลักษณะที่แจ้งมายังนักข่าว และนักข่าวเป็นฝ่ายที่ต้องสืบเสาะหรือติดต่อสอบถามเองตามหน้าที่ที่นักข่าวทั่วไปพึงปฏิบัติ

“นอกจากหมายกำหนดการที่ได้จากกองข่าวในพระราชสำนักแล้ว เรายังทราบได้จากกองงานภาพยนตร์ส่วนพระองค์ และจากหน่วยงานต่างๆที่เป็นเจ้าของงานที่กราบทูลเชิญพระองค์ใดพระองค์หนึ่งเสด็จพระราชดำเนินไปที่นั่น ทั้งที่เขาแจ้งมาให้เราทราบเอง และจากการที่เราสอบถามไป ” (วีระชัย พงศ์พรรณภานุ, สัมภาษณ์)

โดยทั่วไป นักข่าวสายอื่นๆ พอทำข่าวได้สักระยะหนึ่ง ก็มักจะผลัดเปลี่ยนให้คนอื่นเข้ามาแทน แต่สำหรับข่าวราชสำนัก ส่วนใหญ่แล้วจะไม่เปลี่ยนบ่อย เนื่องจากจะต้องใช้เวลาในการสร้างความคุ้นเคยกับระเบียบปฏิบัติที่ค่อนข้างเข้มงวดมากกว่านักข่าวสายอื่นๆ กล่าวคือในการทำข่าวราชสำนักนั้น มีข้อที่ “ควร” และข้อที่ “ห้าม” ปฏิบัติที่อาจถือว่าเป็น “กฎ” ที่ชัดเจนสำหรับผู้สื่อข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแต่งกาย และกริยามารยาท

“ นักข่าวราชสำนัก ส่วนใหญ่จะอยู่จนเหล่าเหยไปเลย เพราะว่าต้องอาศัยความคุ้นเคย ต้องรู้เรื่องกริยามารยาท ระเบียบปฏิบัติว่าจะทำอย่างไร นักข่าวราชสำนักต้องใช้เวลาในการเทรน (ฝึกฝน) นานกว่าสายอื่น เพราะข่าวที่ไปทำ แหล่งข่าวมีตั้งแต่ระดับพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ นักข่าวสายนี้จะต้องรู้จักหว่านแห่ จังหวะถอย รู้กริยามารยาท ใช้ราชาศัพท์ถูกต้อง ที่ผู้

ใหญ่ของ อ.ส.ม.ท. ให้พี่มาดูแลชาวพระราชสำนัก ส่วนหนึ่งเขาคงมองว่า เราใช้ภาษาได้ดี เพราะ การเขียนราชาศัพท์เป็นเรื่องค่อนข้างยากพอสมควรสำหรับคนที่ไม่ได้ศึกษาหรือมีประสบการณ์ในด้านนี้มาก่อน และต้องเรียงลำดับชั้นราชวงศ์ได้ถูกต้อง สิ่งเหล่านี้จะต้องเข้าใจได้โดยอัตโนมัติ ต้องอาศัยการเรียนรู้ และต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์” (พัชรินทร์ เศรษฐสิทธิพันธ์, สัมภาษณ์)

นายสมภพ จันทรพิภ อธิบดีผู้สื่อข่าวราชสำนัก สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 11 กล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญของผู้ปฏิบัติงานข่าวราชสำนักว่า “กริยามารยาท เข้าผู้ใหญ่เป็น รู้จักคำราชาศัพท์พอสมควร ความสุภาพมีส่วนมาก การแต่งตัวต้องเบี๊ยะ ถ้าออกต่างจังหวัด ก็แต่งซาฟารี ถ้าเข้าเฝ้าฯในกรุงเทพ ต้องใส่สูททันที งานไหนเขาบอกมาว่าไม่ (ทำข่าวไม่ได้) ก็คือไม่ ไม่มีการต่อรอง” (สัมภาษณ์)

ด้วยเงื่อนไขเรื่องคุณสมบัติดังกล่าวของนักข่าวสายนี้ สำหรับ อ.ส.ม.ท.แล้ว ผู้ที่จะทำข่าวราชสำนักได้ต้องเป็นนักข่าวในสังกัดแผนกข่าวราชสำนักโดยตรงเท่านั้น แทบจะไม่มีกรณีที่มีมอบหมายให้นักข่าวสายอื่นไปทำหน้าที่ ไม่เหมือนกับนักข่าวบางสายที่พร้อมจะถูกโยกให้ไปทำข่าวต่างสายได้ตลอดเวลา เช่น นักข่าวการเมืองอาจได้รับมอบหมายให้ไปทำข่าวเศรษฐกิจ นักข่าวเศรษฐกิจไปทำข่าวการเมือง เป็นต้น แต่ข่าวราชสำนักถือเป็นข้อยกเว้น เพราะมีโอกาสเสี่ยงต่อความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้จากการให้นักข่าวสายอื่นที่ไม่คุ้นเคยกับธรรมเนียมปฏิบัติไปแทน

ข่าวราชสำนักมีลักษณะเฉพาะตัวอีกประการหนึ่งคือ การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์แต่ละช่องไม่ได้มุ่งเพื่อการแข่งขัน ซึ่งต่างจากข่าวอื่นๆที่แต่ละสถานีจะเน้นการแข่งขันทั้งในเชิง “ความลึก” “ความไว” หรืออะไรก็ตามที่ “พิเศษ” กว่าสถานีอื่น

“ คำว่า แข่งขัน ในการทำข่าวราชสำนักไม่ควรมี เพราะวัตถุประสงค์คือ การนำเสนอพระราชกรณียกิจของทุกพระองค์มานำเสนอให้ดีที่สุด คำว่า แข่งขัน มันเหมือนกับการชิงดีชิงเด่นกัน ซึ่งมันไม่ถูกไม่ควร มันควรจะร่วมมือกัน ช่วงที่พี่เข้ามาปฏิบัติงานตรงนี้ พยายามพูดคุยกับน้องๆ นักข่าวทุกช่อง ซึ่งอ่อนอาวุโสกว่าเราว่า ไม่ควรจะมีการแข่งขันในการทำข่าวนี้ ควรจะช่วยกัน ถ้าใครตกข่าวให้มาขอดับ(dubb)ช่อง 9 ได้เลย เราให้หมดเลย เพราะว่าเราก็ไม่ได้ดิบได้ดีอะไรจากการที่เรามีข่าวนี้ แต่ช่องอื่นไม่มี แต่ถ้าเมื่อสมมุติว่าเราทำข่าวสลับขึ้นมาเอง ไม่ใช่ข่าวตามวาระปกติ นั่นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แล้วแต่ใครจะใช้มุมมองไหนในการนำเสนอ” (พัชรินทร์, สัมภาษณ์)

ข้อสังเกตที่ได้จากสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานชาวสายราชสำนักอีกประการหนึ่งคือ การทำข่าวพระราชกรณียกิจของพระบรมวงศานุวงศ์แต่ละพระองค์จะมีความยากง่ายแตกต่างกันไป ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับกรณียกิจที่ปฏิบัติของบุคคลที่อยู่ในขบวนเสด็จฯ ซึ่งรายละเอียดความแตกต่างทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องเรียนรู้เพื่อ“กำหนดจังหวะก้าว จังหวะถอย”ได้ถูกต้อง

2) ข่าวการเมือง

ถ้าเทียบกับข่าวประเภทอื่นๆ ในปัจจุบัน ข่าวการเมืองเป็นข่าวที่สื่อมวลชนเกือบทุกแขนงให้ความสำคัญในลำดับต้น ๆ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะแวดวงการเมืองไทยมีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในแต่ละความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลงนั้น มักจะส่งผลกระทบต่อนโยบายการบริหารงานในแต่ละลำดับชั้น และมีผลต่อประชาชน อีกทั้งสื่อมวลชนไทยในปัจจุบันมีเสรีภาพที่จะวิพากษ์วิจารณ์การเมืองได้มากกว่ายุคก่อนๆ ตราบใดที่การเมืองแบ่งออกเป็นฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน สื่อมวลชนแขนงต่างๆก็ไม่อับจนข้อมูลที่จะนำมาเสนอเป็นข่าวได้ในแต่ละวัน เพราะทั้งสองฝ่ายย่อมจะอาศัยสื่อเป็นตัวกลางเผยแพร่ข้อมูลโต้ตอบกันได้ทุกวัน พาดหัวข่าวในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ที่ขายดีในอันดับต้นๆของเมืองไทย มักไม่พลาดที่จะนำเสนอข่าวการเมืองที่กำลังอยู่ในกระแส เช่นเดียวกันกับสถานีโทรทัศน์ จะพบว่าแทบจะไม่มีวันไหนเลยที่ข่าวโทรทัศน์ช่องไหนไม่ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับการเมือง

ข่าวการเมือง ส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดสำคัญอยู่ที่ทำเนียบรัฐบาล, รัฐสภา กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีนักการเมืองปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆอยู่จำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีตามหน่วยราชการระดับกระทรวง ทบวง กรมอื่นๆอีกมากมาย ซึ่งสื่อแขนงต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ จะมีนักข่าวไปปักหลักประจำอยู่ที่นั่นเพื่อติดตามความเคลื่อนไหวแล้วรายงานข่าวเข้าต้นสังกัด โดยหน้าที่ของนักข่าวคือต้องตรวจสอบ “หมายข่าว” อยู่ทุกวันว่ามีกิจกรรมใดเกิดขึ้นที่ไหน และบุคคลที่เป็นแหล่งข่าวคนใดไปที่นั่นบ้าง ทั้งนี้ อาจจะไม่ต้องรอให้หัวหน้าข่าวสั่งการแต่นักข่าวรู้ด้วยวิจรรย์ญาณว่างานนั้นสำคัญพอที่จะมีอะไรเป็นข่าวได้ก็ไปทำเลยแล้วแจ้งให้หัวหน้าข่าวในสำนักงานได้ทราบ หมายข่าวการเมืองมีหลายลักษณะ หากเป็นที่ทำเนียบรัฐบาล ส่วนใหญ่จะเป็นกำหนดการภารกิจในแต่ละวันของนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งหากเป็นเรื่องที่เป็นทางการ กองงานโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีจะแจ้งให้สำนักพิมพ์และสถานีโทรทัศน์ วิทยุต่างๆได้ทราบทางโทรสารล่วงหน้า หรือไม่นักข่าวก็ตรวจสอบเอง ส่วนนักข่าวจะติดตามไปทำข่าวอย่างไรหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าจะมีอะไรเป็นข่าวได้หรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่กิจกรรมเหล่านั้นเท่าไรนัก

หากแต่นักข่าวจะให้ความสำคัญกับตัวบุคคลที่ไปงานนั้นมากกว่า เพราะสิ่งที่จะเป็นข่าวได้นั้น ส่วนใหญ่คือการได้สัมภาษณ์บุคคลนั้นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งอาจจะไม่เกี่ยวกับงานหรือกิจกรรมที่ไปทำในวันนั้นเลยก็ได้ แต่เป็นเรื่องอื่นที่กำลังอยู่ในกระแสความสนใจ

ส่วนหมายข่าวหลักๆสำหรับนักข่าวประจำรัฐสภา คือ กิจกรรมการประชุมรัฐสภา การประชุมของคณะกรรมการชุดต่างๆ ขณะเดียวกัน มีนักข่าวการเมืองบางส่วนที่ต้องแบ่งหน้าที่กันในการติดตามทำข่าวความเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองต่างๆ เวลาที่มีการประชุมพรรค หรือ พรรคการเมืองนั้นๆมีกิจกรรมอะไร ก็จะแจ้งให้สื่อมวลชนได้ทราบ ส่วนนักข่าวสายการเมืองที่ประจำอยู่ตามกระทรวง หรือหน่วยงานสำคัญอื่นๆ ก็จะคอยติดตามความเคลื่อนไหวของบุคคลสำคัญในกระทรวงหรือหน่วยงานนั้นๆไปตามงานสถานที่ต่างๆ ตามกำหนดการทั้งที่ได้รับแจ้งมาอย่างเป็นทางการ และจากการสืบทราบมาเอง โดยการสิ้นสุดภารกิจของนักข่าวในแต่ละงาน และในแต่ละวันนั้น ส่วนใหญ่มักจะลงเอยที่การได้สัมภาษณ์รัฐมนตรี นักการเมือง หรือบุคคลสำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วนำเสนอเป็นข่าว

ข่าวการเมือง ส่วนใหญ่มักจะเป็นกระแสความเคลื่อนไหวที่เปลี่ยนแปลงเร็วมาก แทบจะวันต่อวัน และมีลักษณะที่ต้อง“แข่งกับเวลา”มากกว่าข่าวประเภทอื่นๆภาระของนักข่าวสายการเมืองที่ค่อนข้างจะหนักกว่านักข่าวสายอื่นๆคือต้องตามกระแสหรือสถานการณ์ในแต่ละวัน ให้ทันและครบถ้วน ประเด็นข่าวไม่ตกหล่น การนำเสนอข่าวการเมืองมักจะเป็นลักษณะการนำเอาความคิดเห็นหรือคำพูดของนักการเมืองหรือบุคคลทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งมานำเสนอ สำหรับเนื้อหาหรือประเด็นข่าวทางด้านการเมืองส่วนใหญ่มักจะไม่เป็นลักษณะวิชาการที่ยากแก่การทำความเข้าใจหรือถ่ายทอดมากนัก เว้นแต่จะเป็นประเด็นข้อกฎหมายหรือเรื่องทางเทคนิคที่ซับซ้อน ที่นักข่าวเองต้องศึกษาหรือ “ทำการบ้าน” เป็นกรณีพิเศษ

จากการสังเกตของผู้วิจัยเอง ซึ่งโดยอาชีพก็เป็นนักข่าวคนหนึ่ง และจากการพูดคุยกับบรรดานักข่าวคนอื่นๆ พบว่า นอกเหนือจากคุณสมบัติพื้นฐานทั่วไปที่นักข่าวทั้งหลายพึงจะมีแล้ว ผู้ที่จะทำหน้าที่นักข่าวสายการเมืองได้ดีนั้น จะต้องมีคุณสมบัติบางประการมากกว่านักข่าวสายอื่นๆ คือ “ความไว” นอกจากความไวต่อสถานการณ์รายวันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแล้ว ต้องมีความไวในการจับบทหรือไม่ก็ในการ “ถอดเทป” เสียงสัมภาษณ์ของแหล่งข่าวเพราะในแต่ละวันแต่ละสถานที่มักจะมีการสัมภาษณ์ หรือแถลงข่าวอยู่ตลอดเวลา นักข่าวสายนี้ต้องหูไวตาไวในกรณีที่ต้องดักกรอสัมภาษณ์บุคคลสำคัญว่าจะไปไหนมาไหน โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรี เดินทางไปปฏิบัติภารกิจที่ไหน ขบวนการนักข่าวต้องพร้อมจะติดตามไปทำข่าวตลอดเวลา เพราะหาก

หลุดขบวน ก็มีโอกาสดักข่าวดำทันที เนื่องจากโอกาสที่นายกรัฐมนตรีจะถูกสัมภาษณ์มีอยู่ตลอดเวลา และวันละหลายหน ทั้งที่ประเด็นซักถามอาจจะมีเพียงไม่กี่ประเด็น ความไวอีกด้านหนึ่งคือส่งข่าวไว โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าววิทยุและโทรทัศน์ที่สถานีต้นสังกัดมีข่าวออกอากาศในหลายช่วงเวลาในแต่ละวัน เช่น ทุกต้นชั่วโมง สำหรับหนังสือข่าวพิมพ์แล้ว อาจมีเวลาเรียบเรียงมากกว่าก่อนที่จะรวบรวมส่งข่าวในตอนเย็นทีเดียวเพราะข่าวหนังสือพิมพ์ปิดต้นฉบับตอนเย็นหรือกลางคืน

นอกจากความไวแล้ว นักข่าวสายการเมืองจะต้องมีความอดทนสูงมากเป็นพิเศษ เพราะข่าวการเมืองมีเรื่องให้ติดตามทำข่าวอยู่ตลอดเวลา นอกจากต้องเฝ้ารอแหล่งข่าวสำคัญๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะใช้เวลาทั้งวันแล้ว ในการชั่งชั่งชั่งชั่งเพื่อประชิดตัวเข้าสัมภาษณ์บุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น จำเป็นต้องอาศัยความอดทนสูงเช่นกัน ประกอบกับต้องมีลักษณะที่พร้อมจะแข่งขันชิงชิงอยู่ด้วย

อ.ส.ม.ท. ก็เหมือนกับสื่อมวลชนแขนงอื่นๆ ที่มีนักข่าวสายการเมืองประจำอยู่ในทุกหน่วยงานที่สำคัญๆ คือ ทำเนียบรัฐบาล รัฐสภา กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม เป็นต้น และถ้าเทียบสัดส่วนกันแล้ว นักข่าวสายการเมืองของ อ.ส.ม.ท. มีจำนวนมากกว่านักข่าวสายอื่นๆ และในกรณีที่นักข่าวไม่พอในบางวัน เนื่องจากภารกิจในบางหน่วยงานมีมาก จะมีการเกลี้ยกำลั้งคนหรือทีมข่าวในแผนกข่าวการเมืองเองไปช่วยในจุดที่จำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่รัฐสภาในฤดูกาลที่มีการประชุมสภา หรือไม่กี่ที่ทำเนียบรัฐบาลในวันอังคาร ที่มีรัฐมนตรีจากทุกกระทรวงเดินทางไปร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีที่นั่น และเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของฝ่ายข่าว อ.ส.ม.ท. ที่จะต้องส่งนักข่าวแผนกอื่น เช่น แผนกข่าวเศรษฐกิจ หรือสังคมแล้วแต่กรณี ไปเสริมกำลั้งที่นั่นด้วย เพื่อติดตามเรื่องของกระทรวงที่ตนประจำอยู่มีความเคลื่อนไหวหรือคืบหน้าอย่างไรบ้างจากการที่ได้นำเรื่องเหล่านั้นเข้าพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี

ปัจจุบัน อ.ส.ม.ท. มีบุคลากรที่ทำข่าวสายการเมืองโดยตรงจำนวน 31 คน แบ่งเป็นแผนกข่าวการเมืองในฝ่ายข่าวโทรทัศน์ซึ่งรวมผู้สื่อข่าวและช่างภาพแล้วจำนวน 20 คน และฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุจำนวน 11 คน ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มากกว่าข่าวสายอื่นๆทุกสายของ อ.ส.ม.ท. โดยภาระหน้าที่แล้ว นักข่าวการเมืองที่สังกัดฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุจะต้องรายงานข่าวเพื่อลงในเอกสารข่าว ขณะเดียวกันต้องส่งเสียงรายงานข่าวออกอากาศทางสถานีวิทยุเครือข่าย อ.ส.ม.ท. ที่มีข่าวทุกต้นชั่วโมง ในชื่อสำนักข่าวไทย ขณะที่นักข่าวการเมืองฝ่ายข่าวโทรทัศน์ทำหน้าที่รายงานข่าวเพื่อออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 เป็นหลัก

3) ข่าวเศรษฐกิจ

นายประสาน รุ่งสว่าง อดีตนักข่าวสายเศรษฐกิจ อ.ส.ม.ท. (สัมภาษณ์) เล่าว่า “ย้อนกลับไปเมื่อประมาณ 20 ปีก่อน แทบจะไม่มีสื่อแขนงใดนำเสนอข่าวเศรษฐกิจอย่างจริงจัง เหมือนข่าวการเมืองที่ผูกขาดพื้นที่หน้าหนังสือพิมพ์และจอทีวีมาตั้งแต่ไหนแต่ไร สมัยนั้นมีนักข่าวที่ทำข่าวเศรษฐกิจอยู่ 2 - 3 คนเท่านั้น ในยุคที่เป็นยุคแรกเลยที่ข้าราชการกระทรวงเศรษฐกิจต้องเจอกับนักข่าว แต่ก่อนหน้านี้ไม่มีใครสนใจเรื่องของเขาเลย แต่ระยะหลังเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาเอง ข่าวเศรษฐกิจเริ่มบูม เริ่มมีหนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวเศรษฐกิจโดยเฉพาะเกิดขึ้น สื่อต่างๆ เริ่มส่งนักข่าวไปประจำกระทรวงด้านเศรษฐกิจ คือกระทรวงการคลัง พาณิชย อุตสาหกรรม คมนาคม เกษตรและสหกรณ์ และปัจจุบันมีนักข่าวสายเศรษฐกิจที่ทำข่าวการเงิน การธนาคาร ประจำอยู่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และติดตามความเคลื่อนไหวของธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ต่างๆ โดยเฉพาะ”

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ปัจจุบัน ข่าวเศรษฐกิจจะมีลักษณะการแข่งขันสูงเช่นเดียวกับข่าวการเมือง โดยเฉพาะการแข่งขันกับเวลา เพราะความเคลื่อนไหวทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะวันต่อวันเช่นกัน และแต่ละความเคลื่อนไหวในแวดวงเศรษฐกิจก็อยู่ในความสนใจของสาธารณชนมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่ประเทศกำลังประสบกับวิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจ

ผู้ปฏิบัติงานด้านข่าวเศรษฐกิจของ อ.ส.ม.ท. แบ่งเป็นแผนกข่าวเศรษฐกิจ ในฝ่ายข่าวโทรทัศน์ ซึ่งรวมผู้สื่อข่าวและช่างภาพแล้ว มีจำนวน 9 คน ส่วนแผนกข่าวเศรษฐกิจ ในฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุมี 8 คน ทั้งนี้ นักข่าวเศรษฐกิจของฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุจะทำงานในลักษณะ“ประจำ”กระทรวงมากกว่านักข่าวเศรษฐกิจสังกัดฝ่ายข่าวโทรทัศน์ กล่าวคือ ตามกระทรวงเศรษฐกิจแต่ละกระทรวง เช่น คลัง พาณิชย อุตสาหกรรม คมนาคม ฯลฯ จะมีนักข่าวรับผิดชอบแน่นอน ขณะที่นักข่าวเศรษฐกิจในฝ่ายข่าวโทรทัศน์จะหมุนเวียนสลับกันไปทำข่าว

ข่าวเศรษฐกิจมักจะมีเนื้อหาที่ค่อนข้างจะเป็นวิชาการ แหล่งข่าวมักจะไม่เปิดตัวกับนักข่าวเหมือนข่าวการเมือง และโอกาสที่จะได้สัมภาษณ์แบบ “รายวัน” เหมือนนักข่าวการเมืองนั้นมีไม่มากนัก เว้นแต่แหล่งข่าวคนนั้นเป็นรัฐมนตรีหรือมีตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการที่ให้ความเห็นได้จะมีเฉพาะข้าราชการระดับสูงเท่านั้น แหล่งข่าวอีกส่วนหนึ่งคือ นักเศรษฐศาสตร์ นักธุรกิจ และนักวิชาการ ซึ่งส่วนใหญ่ นักข่าวสายเศรษฐกิจมักจะกำหนดประเด็นขอนัดสัมภาษณ์

พิเศษเป็นการเฉพาะตัวหรือ “exclusive interview” มากกว่าที่จะไปดักรอหรืออรุณสัมภาษณ์ในลักษณะ “แย่งชิง” เหมือนข่าวการเมือง เพราะข่าวเศรษฐกิจต้องอาศัยข้อมูลความลึกของเนื้อหา

เปรียบเทียบการทำงาน นักข่าวสายการเมืองจะมีโอกาสพบปะหรือ “ประกบติด ประชิดตัว” แหล่งข่าวได้มากกว่าสายเศรษฐกิจ และข้อมูลที่น่ามาเสนอเป็นประเด็นข่าวทางการเมืองนั้นมีหลากหลายและต่อเนื่อง บางเรื่องกินเวลานานหลายวัน ประกอบกับแหล่งข่าวทางการเมืองมีลักษณะที่พร้อม “เข้าหา” นักข่าวเพื่อ “เปิดประเด็นข่าว” ได้ตลอดเวลา นักข่าวสายการเมืองจึงไม่ค่อยจะอัปเดตประเด็นที่จะสัมภาษณ์มากนักในการทำข่าวในแต่ละวัน เพียงหุโวดาโวมให้ตกข่าวก็ถือว่าไม่บกพร่องในหน้าที่แล้ว ส่วนข่าวเศรษฐกิจโดยทั่วไปแล้วถ้าไม่ใช่เรื่องใหญ่จริงๆ โอกาสที่จะยึดพื้นที่หน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ หรือจอโทรทัศน์ต่อเนื่องหลายวันมีไม่มากนัก และแหล่งข่าวสายเศรษฐกิจที่เป็นฝ่าย “เข้าหา” เพื่อเปิดประเด็นข่าวกับนักข่าวเองก็มีไม่มากนัก เพราะฉะนั้น การคิดหาประเด็นข่าวที่น่าสนใจ แล้วนัดหมายสัมภาษณ์แหล่งข่าวเป็นการเฉพาะตัวเฉพาะเรื่อง เป็นสิ่งที่นักข่าวสายเศรษฐกิจที่ต้องการข่าวเดี่ยว ข่าวดี ข่าวลึกกว่าคนอื่น ๆ ต้องปฏิบัติ เช่นเดียวกับนักข่าวสายสังคม ซึ่งจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

4) ข่าวสังคม

การรายงานข่าวในประเด็นด้านการศึกษา ศาสนา ปัญหาสังคม การแพทย์ สาธารณสุข สุขภาพ อนามัย สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต กิจกรรมด้านเด็ก เยาวชน สตรี เหล่านี้ สำหรับฝ่ายข่าวโทรทัศน์ และฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุของ อ.ส.ม.ท.แล้ว ถือเป็นงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของนักข่าวแผนกข่าวสังคมของแต่ละฝ่าย ซึ่งรวมกับช่างภาพข่าวโทรทัศน์แล้วมีทั้งหมด 16 คน โดยแหล่งข่าวของนักข่าวสายสังคมค่อนข้างหลากหลาย และสถานที่หรือหน่วยงานอันเป็นแหล่งข่าวของสายนี้ก็มีกระจายอยู่ทั่วไปไม่ค่อยจำกัด แต่หลักๆคือ กระทรวงศึกษาธิการ สาธารณสุข วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและการพลังงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน ชมรม สมาคมต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่า นักข่าวสายนี้มีความสนใจจะทำเรื่องใดให้เป็นข่าว

โดยธรรมชาติของชาวสังคม ส่วนใหญ่แล้ว มักจะเป็นลักษณะ “ประเดินใคร ประเดินมัน” การแข่งขันหรือช่วงชิงเพื่อนำเสนอข่าวในประเด็นเดียวกันระหว่างนักข่าวสังคมของสื่อต่างๆไม่เข้มข้นหรือรุนแรงมากเท่ากับนักข่าวการเมือง หรือเศรษฐกิจ เพราะโดยเนื้อหาแล้วข่าวสังคมไม่หวือหวา หรือเน้นอารมณ์ ความรู้สึก หรือความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่ตกเป็นข่าวเหมือนข่าวการเมือง เว้นเสียแต่ว่าเกิดสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อทางสังคมในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ข่าวการฆ่าตัวตาย ข่าวมลภาวะที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมอย่างรุนแรง เป็นต้น นักข่าวสายสังคม มักจะไม่ต้องประกบติดแหล่งข่าวตัวบุคคลเพื่อทำ “ข่าวกระแส” อยู่ตลอดเวลา และการทำข่าวสังคมก็ไม่ต้องรีบร้อนแข่งกับเวลาเหมือนนักข่าวสายการเมือง ส่วนหนึ่งคือการทำข่าวงานการประชุมสัมมนาที่เปิดเวทีอภิปรายในเนื้อหาที่น่าสนใจ และส่วนหนึ่งคือ การคิดหาประเด็นข่าวที่น่าสนใจด้วยตนเองแล้วขออนุญาตสัมภาษณ์เป็นการเฉพาะมากกว่าการไปดักรอเฝ้ารออยู่เฝ้ายาวนานเพื่อรอสัมภาษณ์เหมือนนักการเมืองหรือเศรษฐกิจ

“หน้าที่ของนักข่าวสายสังคม ส่วนหนึ่งคือการทำข่าวตามกระแส แต่หากจะได้ชื่อว่าเป็นนักข่าวที่ดีมีฝีมือแล้ว นักข่าวต้องรู้จักนำกระแส คือคิดหาประเด็นแล้วเจาะลึกค้นหาข้อมูลมานำเสนอเป็นข่าวที่น่าสนใจ เพราะปกติประเด็นข่าวสังคมถ้าเทียบกับข่าวการเมือง มันจะอ่อน โอกาสที่จะขึ้นหน้าหนึ่ง หรือพาดหัว มีน้อยกว่าข่าวการเมือง... อีกอย่าง หากไม่ใช่เรื่องความเป็นความตายแล้ว ข่าวสังคมก็มักไม่มีใครให้ความสำคัญมากนัก ซึ่งก็ต้องยอมรับ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ทำลายความสามารถของนักข่าวสายสังคมคือจะทำเรื่องที่คนทั่วไปเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ อยู่ในความสนใจของสาธารณชนให้ได้” (นพดล กอนินิ , สัมภาษณ์)

จากการศึกษาพบว่า ชาวสังคมจะทำยากกว่าข่าวการเมืองตรงที่นักข่าวต้องคิดหาประเด็นใหม่ๆ อยู่เสมอเพราะไม่ค่อยมีแหล่งข่าวคอยเปิดประเด็นข่าวกับนักข่าวอยู่บ่อยๆเหมือนข่าวการเมือง แต่นักข่าวต้องเป็นฝ่ายเสาะหาเอง อีกทั้งนักข่าวสังคมต้องหาวิธีว่าจะทำอย่างไรที่จะเขียนข่าวให้เรื่องที่ไม่น่าสนใจกลายเป็นเรื่องที่คนหันมาสนใจให้ได้ และบางครั้งเนื้อหาของข่าวไม่ใช่เรื่องความคิดเห็นหรือบทสัมภาษณ์ที่เขียนออกมาเป็นข่าวได้เลยเหมือนคำพูดนักการเมือง แต่เนื้อหาเป็นวิชาการ มีศัพท์เทคนิค นอกจากต้องอาศัยทักษะในการเขียนข่าวที่มากเป็นพิเศษแล้ว นักข่าวต้องศึกษาเรื่องนั้นให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ก่อน จึงจะสามารถเขียนเป็นข่าวหรือรายงานข่าวให้ผู้อ่าน ผู้ฟังเข้าใจได้อย่างถูกต้อง

5) ข่าวอาชญากรรม (ข่าวตำรวจ)

แต่เดิม อ.ส.ม.ท. ไม่มีแผนกข่าวอาชญากรรมโดยเฉพาะ ทั้งนี้ ฝ่ายหนังสือข่าว และข่าววิทยุ จะมอบหมายให้นักข่าวแผนกข่าวการเมืองดูแลข่าวตำรวจและอาชญากรรมไปด้วย ขณะที่ฝ่ายข่าวโทรทัศน์ ช่อง 9 ก็เช่นนั้น แต่ก่อนนั้นยังไม่มีนักข่าวที่รับผิดชอบโดยตรง เพิ่งจะมาตั้งทีมข่าวอาชญากรรมขึ้นมาดูแลโดยเฉพาะเมื่อประมาณ 1 ปีเศษที่ผ่านมาเอง โดยปัจจุบันช่อง 9 มีทีมข่าวอาชญากรรม 3 ทีม แต่ละทีมประกอบด้วย นักข่าว 1 คน และช่างภาพ 1 คน รวมเป็น 6 คน แต่ที่นักข่าวที่เป็นพนักงาน อ.ส.ม.ท.จริง ๆ มีเพียง 2 คน ส่วนที่เหลือเป็นผู้สื่อข่าวพิเศษที่ อ.ส.ม.ท.จ้างทำข่าวโดยจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายชิ้น

การทำข่าวของนักข่าวสายอาชญากรรมหรืออีกชื่อหนึ่งที่เรียกกันคือ “นักข่าวสายตำรวจ” ของอ.ส.ม.ท.นั้น แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะตามสถานที่ที่เป็นแหล่งข่าว 3 แห่งด้วยกัน คือ 1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (เดิมคือกรมตำรวจ) 2) กองบัญชาการตำรวจนครบาล (บช.น.) และ 3) กองบังคับการกองปราบปราม (หรือเรียกสั้น ๆ ว่า กองปราบฯ)

ข่าวที่ออกมาจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติหลักๆแล้วจะเป็นข่าวเกี่ยวกับนโยบายในเรื่องต่างๆ ของผู้บริหารระดับสูงของตำรวจ เช่น ระดับผู้บัญชาการ หรือรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือในอดีต คือ อธิบดี หรือรองอธิบดีกรมตำรวจ เป็นต้นว่า ข่าวการแต่งตั้งโยกย้าย การปรับเปลี่ยนผู้อำนวยการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ข่าวการรับนโยบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งของรัฐบาล มาปฏิบัติ ส่วนข่าวที่ออกมาจาก บช.น. ส่วนใหญ่จะเป็นข่าวอาชญากรรมที่อยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจท้องที่ คือ สถานีตำรวจนครบาลต่างๆ เฉพาะในกรุงเทพมหานคร และบางที่อาจข้ามพื้นที่ไปยังเขตปริมณฑลด้วย ข่าวอาชญากรรมที่อยู่ในความรับผิดชอบของ สน.ต่างๆ มักจะเป็นคดีเล็กๆน้อยๆต่างๆมากมาย เช่น การบุกรุกบ่อนการพนัน ฆาตกรรมรายย่อยๆ อุบัติเหตุ การจับกุมยาบ้ารายย่อยๆ และข่าวอีกประเภทหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับ บช.น. คือ ข่าวจรรยา ขณะนี้ ข่าวจากกองปราบปรามนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นคดีใหญ่ๆ คดีอุกฉกรรจ์ สะเทือนขวัญ สร้างผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ที่ทางผู้บริหารสูงสุดของตำรวจสั่งการมอบหมายให้กองปราบปรามดำเนินการ เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับตำรวจหลายท้องที่ หรือบางคดีอาจจะมีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ตัวอย่างข่าวอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับกองปราบปราม ได้แก่ คดีการชู้และวางระเบิดทั่วเมือง คดีค้ายาเสพติดรายใหญ่ๆ เช่น กรณี “บังอรอน” เจ้าพ่อค้ายาบ้า คดีเพชรฆาตอุตริาระเบีย รวมถึงคดีการฟ้องร้องของนักการเมืองทั้งหลายด้วย เหล่านี้เป็นต้น

เมื่อก่อน โดยเฉพาะในฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ นักข่าวสายอาชญากรรม หรือสายตำรวจ ของ อ.ส.ม.ท. เพียงคนเดียวจะทำหน้าที่ดูแลงานข่าวในทั้งสามหน่วยงานข้างต้น ทั้งข่าวในระดับนโยบาย เรื่อยไปจนถึงข่าวอาชญากรรม อุบัติเหตุ ในระดับต่างๆ ทุกระดับ แต่ในปัจจุบัน ฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุไม่มีนักข่าวประจำ แต่ใช้วิธีจ้างนักข่าวพิเศษรายงานข่าวให้ แล้วจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายชิ้น ขณะที่ฝ่ายข่าวโทรทัศน์ช่อง 9 จะแบ่งออกเป็น 3 ทีม แต่ละทีมจะแบ่งกันรับผิดชอบในแต่ละหน่วยงานอย่างชัดเจน โดยข่าวอาชญากรรมหรือข่าวสายตำรวจนี้ ส่วนใหญ่มักจะเป็นข่าวที่ไม่ทราบก่อนล่วงหน้า เพราะฉะนั้น นักข่าวมีหน้าที่คอยติดตามฟังข่าวสาร ทางวิทยุตำรวจหรืออยู่ใกล้ชิดกับแหล่งข่าวตลอดเวลา

6) ข่าวกีฬา

ข่าวกีฬาของอ.ส.ม.ท. จะเน้นการนำเสนอในสองสื่อคือ ข่าวโทรทัศน์ช่อง 9 และข่าววิทยุ ทางสถานีข่าว อ.ส.ม.ท.100.5 เอฟเอ็ม บุคลากรด้านข่าวกีฬาของ อ.ส.ม.ท. ซึ่งรวมผู้สื่อข่าวกับช่างภาพแล้วมีจำนวนอยู่ 8 คน สังกัดอยู่ในแผนกข่าวกีฬา ฝ่ายข่าวโทรทัศน์ แต่ในทางปฏิบัติ นักข่าวกีฬาบางคนมีหน้าที่ต้องดำเนินรายการกีฬาทางสถานีวิทยุด้วย ทั้งนี้ ลักษณะการทำงานของทีมข่าวสายกีฬาของ อ.ส.ม.ท. ส่วนใหญ่คือ นักข่าวพร้อมช่างภาพออกไปทำข่าวตามหมายข่าวที่ได้รับแจ้งมา ซึ่งมีทั้งการแข่งขันกีฬาต่างๆ การจัดแถลงข่าวและกิจกรรมกีฬาที่จัดขึ้นเป็นพิเศษเนื่องในโอกาสต่างๆ หมายข่าวในลักษณะนี้มีอยู่ทุกวัน วันละหลายรายการ และหากมีการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติในต่างประเทศ อ.ส.ม.ท. ก็มักจะส่งทีมข่าวไปทำข่าวอยู่เสมอ

สำหรับข่าวกีฬา โดยเฉพาะข่าวโทรทัศน์ มีลักษณะพิเศษประการหนึ่งคือ ความสำคัญของข่าวกีฬานั้น บางครั้งไม่ได้อยู่ที่ตัวนักข่าวที่ทำหน้าที่รายงานข่าว แต่ “พระเอก” จริงๆ คือช่างภาพ เพราะข่าวกีฬาเนื้อหาส่วนใหญ่ก็เหมือนกันหมด แต่ข่าวจะออกมาดีหรือไม่ดี มักจะตัดสินกันที่ภาพข่าวเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น ช่างภาพจึงเป็นหัวใจสำคัญของการทำข่าวสายนี้

“บางที นักข่าวไปทำข่าวไม่ทัน ก็ไม่มีปัญหา ถึงไปช้า แล้วขอข้อมูลเอามาเขียนข่าวทีหลังก็ยังได้ แต่ช่างภาพต้องไปให้ทัน ...ข่าวกีฬาเขาแข่งขันกันที่ภาพ จะเขียนบรรยายให้ตื่นเต้นเร้าใจสักแค่ไหนก็ตาม ถ้าขาดภาพประกอบเด็ดๆ ก็ไม่มีประโยชน์ ช่างภาพข่าวกีฬาต้องฝีมือต้องไว โดยเฉพาะภาพไฮไลต์ ชุลมุนวุ่นวาย ต้องได้ภาพ เพราะภาพกีฬามันสามารถอธิบายแทนคำพูดได้ ยอมรับเลยว่า สำหรับข่าวกีฬาแล้ว บางครั้งช่างภาพมีความสำคัญกว่านักข่าวเสียอีก เพราะภาพเป็นตัวขาย” (สัจจพล จันทราช, สัมภาษณ์)

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ในยุคหนึ่งก่อนหน้านี้ ชาวกีฬาช่อง 9 มีการนำเสนอที่หลากหลาย โดยเน้นกีฬาภายในประเทศเป็นหลัก กีฬาต่างประเทศเป็นรอง แต่ระยะหลังพบว่า มีการนำเสนอข่าวกีฬาจากต่างประเทศในสัดส่วนที่มากกว่า หรือแม้แต่ข่าวกีฬาที่นำเสนอทางสถานีวิทยุ อ.ส. ม.ท. ส่วนใหญ่ก็เป็นข่าวที่แปลจากต่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับความเห็นของนายสังจพล จันทราช นักข่าวสายกีฬาช่อง 9 (อ้างแล้ว) ที่กล่าวว่า “ชาวกีฬาช่อง 9 ปัจจุบัน ผู้ใหญ่มีนโยบายให้เราเน้นนำเสนอเกมการแข่งขัน แต่เพียงอย่างเดียว ทำให้ข่าวกีฬาของเราขาดสีสัน เพราะเราไม่เน้นการนำเสนอความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาพรวมของฟุตบอลทีมชาติไทยเป็นยังไง ดีหรือไม่ มีการแตกความสามัคคีกันอย่างไรบ้าง มีการฝึกซ้อมดีไหม เราไม่ค่อยมีการนำเสนอ”

7) ข่าวเกษตร

ฝ่ายข่าวโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. มีแผนข่าวเกษตรเพื่อดูแลงานนี้โดยเฉพาะ ปัจจุบันมีผู้ปฏิบัติงานข่าวด้านนี้รวมผู้สื่อข่าวและช่างภาพแล้วจำนวน 9 คน ช่วงเวลาของการนำเสนอข่าวเกษตรมีตั้งแต่วันจันทร์ ถึงเสาร์ ในสองช่วงเวลาคือ ในช่วงภาคเช้า 06.00 น. และช่วงภาคค่ำ 19.00 น. ทั้งนี้ นายวิโรจน์ ประกอบพิบูล หัวหน้าแผนกข่าวเกษตร (สัมภาษณ์) ชี้แจงว่า “งานของแผนกข่าวเกษตรจะมีสองส่วน ส่วนหนึ่งคือการทำสารคดี และส่วนหนึ่งคือการติดตามทำข่าวทั่วไป แต่ส่วนใหญ่แล้วจะออกมาในเชิงสารคดีเชิงข่าวเสียมาก เพราะข่าวเกษตรเราต้องคิดและสร้างสรรค์ประเด็นที่น่าสนใจนำเสนอเอง ...ปัจจุบันสัดส่วนของการนำเสนอข่าวเกษตรในแต่ละวันมีไม่ถึงร้อยละ 5 ของข่าวทั้งหมด แต่เราเน้นความถี่ว่าออกอากาศทุกวัน ซึ่งจากการสำรวจของใครจำไม่ได้ พบว่าคนที่ดูข่าวช่อง 9 อ.ส.ม.ท. จะสนใจดูข่าวการเมืองอันดับหนึ่ง อันดับสองคือข่าวเพื่อนเกษตร”

ด้วยเหตุที่ข่าวเกษตรที่นำเสนอทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. จะเป็นสารคดีเชิงข่าวเสียส่วนใหญ่เพราะฉะนั้นลักษณะการทำข่าวสายนี้จึงไม่ใช่ลักษณะงานข่าวแบบ “routine” เหมือนข่าวการเมือง หากแต่ต้องมีขั้นตอนในการทำงานที่ต้องใช้เวลา ตั้งแต่การคิดสร้างสรรค์ประเด็นที่จะนำเสนอ การค้นคว้าข้อมูล และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและถ่ายภาพ

นายวีระศักดิ์ ขอบเขต นักข่าวสายเกษตร ช่อง 9 (สัมภาษณ์) อธิบายถึงลักษณะการทำงานว่า “ก่อนที่จะออกมาเป็นข่าวหนึ่ง มีขั้นตอนยาวพอสมควร ต้องใช้เวลา บางทีข่าวที่นำเสนอทางโทรทัศน์เพียง 3 นาที แต่กว่าจะทำเสร็จ กินเวลานับเดือน เพราะบางครั้งต้องเกี่ยว

ข้องกับปัจจัยหลายอย่าง รวมถึงฤดูกาลด้วย เช่น เราจะไปถ่ายทำสารคดีเรื่องส้ม เราต้องดูว่าช่วงนี้ส้มออกผลไหม ถ้าไปแล้วเห็นแต่ต้นเปล่าๆ มันก็ไม่ได้ภาพที่ควรจะได้ ฤดูกาลเป็นปัจจัยสำคัญ ตัวเกษตรกรที่เราจะไปสอบถาม บางครั้งก็ไม่พร้อม อีกทั้งดินฟ้าอากาศ ถ้าไม่อำนวย เราก็ทำไม่ได้ จะเห็นว่าการทำสารคดีข่าวเกษตรนั้นต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ เยอะมาก และที่สำคัญไปทำมาแล้ว ต้องมานั่งเรียบเรียงว่าจะทำอย่างไรให้ได้ความยาวแค่ 3 นาที โดยทำให้ผู้ชม ซึ่งเป้าหมายหลักคือเกษตรกรเข้าใจง่ายและเร็ว ต้องขมวดปมให้ลงตัว ลงเสียง ตัดต่อภาพ ต้องให้สอดคล้องกัน”

แหล่งข้อมูลหลักของนักข่าวสายเกษตร อ.สม.ท. ปัจจุบันคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนรายการ “เพื่อนเกษตรกร” นอกจากนั้นส่วนใหญ่เป็นหน่วยราชการต่างๆ ที่ทำงานด้านการเกษตรทั้งหลาย และแหล่งข้อมูลที่นักข่าวสายเกษตรต้องติดตามอ่านคือ แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารด้านการเกษตรต่างๆ ทั้งนิตยสาร วารสาร ทั้งนี้ โดยทั่วไปแล้วการนำเสนอข่าวเกษตรมักไม่มีลักษณะการแข่งขันสูงเหมือนข่าวการเมืองหรือข่าวเศรษฐกิจ และสถานีโทรทัศน์ที่เสนอข่าวเกษตรอย่างจริงจังคือช่อง 9 กับช่อง 7

8) ข่าวเทคโนโลยีสารสนเทศ

อ.สม.ท. เพิ่งเปิดตัวข่าวเทคโนโลยีสารสนเทศ(ไอที) อย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2540 โดยอยู่ในความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ 3 ส่วนข่าวเทคโนโลยีสารสนเทศ ในสังกัดฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ สำนักข่าวไทย หน้าที่ความรับผิดชอบคือ การจัดการกับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของสำนักข่าวไทยเพื่อนำเสนอทางอินเทอร์เน็ตส่งให้กับสมาชิกแทนการส่งเป็นเอกสารข่าว อีกทางหนึ่งคือการออนไลน์ข่าวไปยังสำนักข่าวต่างประเทศที่มีการแลกเปลี่ยนข่าวกันอยู่กับสำนักข่าวไทย ขณะเดียวกัน บุคลากรในกองบรรณาธิการนี้ ยังออกพื้นที่ไปทำข่าวเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และวิทยาการทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อนำเสนอเป็นข่าวทั้งทางอินเทอร์เน็ตและเป็นข่าวทางโทรทัศน์ช่อง 9 ในช่วง “ข่าวไอที” ซึ่งนำเสนอในข่าวภาคค่ำทุกวันอีกด้วย

ผู้ปฏิบัติงานข่าวไอทีของ อ.สม.ท. ในปัจจุบันมี 3 คน ทีมข่าวไอทีจะออกไปทำข่าวตามวาระงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีหรือวิทยาการใหม่ๆ เช่น งานจัดแสดงสินค้าเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ งานเปิดตัวประดิษฐ์กรรมใหม่ๆ เป็นต้น หรือไม่ว่านักข่าวก็คิดค้นหาประเด็นที่น่าสนใจแล้วนัดหมายไปสัมภาษณ์บุคคลแล้วนำข้อมูลและภาพมารายงานเป็นข่าว

การสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวของนักข่าว อ.ส.ม.ท.ในแต่ละสาย

เนื่องจากการปฏิบัติงานข่าวของนักข่าวอ.ส.ม.ท.ในแต่ละสายในหลายลักษณะจะไม่เหมือนกัน ข้อแตกต่างประการหนึ่งคือนักข่าวแต่ละสายจะมีแหล่งข่าวของตนเอง ซึ่งบุคคลที่เป็นแหล่งข่าวจะต่างกันทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับองค์กรหรือสถาบันในสังกัด ต่างกันทั้งด้านสาขาอาชีพ รวมไปถึงสถานภาพทางสังคม วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ทัศนคติ จารีตปฏิบัติ และในบริษัทอื่นๆ เพราะฉะนั้น วิธีแห่งการปะทะสังสรรค์ การมีปฏิสัมพันธ์ที่นำเนื่องเข้าสู่การมีความสัมพันธ์ของนักข่าวกับแหล่งข่าวในแต่ละสายจึงมีความแตกต่างกันออกไปในหลายลักษณะ ซึ่งในกรณีศึกษาของนักข่าวอ.ส.ม.ท. นั้น อธิบายเป็นภาพรวมของแต่ละสายได้ดังนี้

1. ข่าวราชสำนัก

บุคคลที่เป็นแหล่งข่าวของนักข่าวราชสำนัก ได้ลงมาจากพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ด้วยแล้ว ได้แก่ เหล่าบรรดาข้าราชการที่ตามเสด็จและถวายงาน นางพระกำนัล ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการพระราชดำริต่างๆ ของทุกพระองค์ รวมทั้งข้าราชการกระทรวงต่างๆ สำนักราชเลขาธิการ หรือใครก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการทำงานถวาย ซึ่งมีอยู่หลายหน่วยงาน และความสัมพันธ์ที่นักข่าวราชสำนัก อ.ส.ม.ท. มีกับบุคคลเหล่านั้น มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

1.1 การเริ่มต้นและเงื่อนไขของความสัมพันธ์

จากการบอกเล่าของผู้ปฏิบัติงานข่าวราชสำนักอ.ส.ม.ท. ได้ข้อสรุปตรงกันว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักข่าว อ.ส.ม.ท. กับแหล่งข่าวราชสำนักนั้นส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากลักษณะที่เป็นทางการ เกี่ยวพันกันในภาระหน้าที่การงาน โดยแหล่งข่าวทำหน้าที่แจ้งกำหนดการต่างๆ ให้ทราบ แล้วนักข่าวพร้อมช่างภาพก็เดินทางไปทำข่าวตามที่ได้รับแจ้ง แล้วนำข่าวไปออกอากาศตามหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ส่วนความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งพัฒนาตามมานั้น จะมีอยู่บ้างในลักษณะของการติดต่อกันนอกเหนือจากบริบทของงานหรือภาระหน้าที่ โดยมีปฏิสัมพันธ์กันในวาระอื่นๆ ตามโอกาสอันควร

และจากคำกล่าวของนางพัชรินทร์ เสวตสุทธิพันธ์ (อ้างแล้ว) ที่ว่า “ไม่มีการแข่งขันในการทำข่าวราชสำนัก” ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ในระดับหนึ่งว่า “ความต้องการข้อมูลในเชิง

ลึกและฉับไวเพื่อช่วงชิงความเป็นเลิศในการเสนอข่าว”นั้น ไม่ได้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้นักข่าวราชสำนัก อ.ส.ม.ท. ต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายนี้เอาไว้ เพราะโดยลักษณะของข่าวราชสำนักไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์เจาะลึก หรือขุดคุ้ยเบื้องหน้าเบื้องหลังเพื่อเอาชนะกันในเรื่องการแข่งขันเหมือนกับข่าวบางประเภท อย่างไรก็ตาม ด้วยภาระหน้าที่ที่นักข่าวจะต้องเผยแพร่ข่าวพระราชกรณียกิจและพระราชกิจต่างๆ ของทุกพระองค์ให้ออกมาสมบูรณ์และครบถ้วนมากที่สุด เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ การมีความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวจึงมีความจำเป็นเพื่อที่นักข่าวจะได้รับทราบข้อมูลความเคลื่อนไหวต่างๆ เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ แม้จะไม่ใช่ข้อมูลเชิงวิพากษ์วิจารณ์หรือวิเคราะห์เจาะลึก แต่ข้อมูลที่ได้จากแหล่งข่าวก็ช่วยป้องกันมิให้นักข่าวต้องพลาดการถวายงานหรือ“ตกข่าว” อันถือเป็นความบกพร่องในหน้าที่อย่างหนึ่งได้

1.2 ปัจจัยกำหนดความสัมพันธ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานข่าวราชสำนัก อ.ส.ม.ท. ได้ข้อสรุปว่า ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างนักข่าวอ.ส.ม.ท. กับแหล่งข่าวในสายนั้นนั้น มักจะก่อตัวขึ้นได้โดยที่นักข่าวเป็นฝ่ายเริ่มต้นหรือ“เข้าหา”แหล่งข่าว มากกว่าที่แหล่งข่าวจะเป็นฝ่ายเริ่มก่อน ทั้งนี้ นักข่าวราชสำนักจะต่างจากนักข่าวสายอื่นตรงที่แทบจะไม่มีสิทธิ์เลือกจะไปหรือไม่ไปทำข่าวใดข่าวหนึ่งหรือเลือกที่จะคบหาหรือไม่คบหาแหล่งข่าวได้ตามความชอบหรือไม่ชอบ

การเริ่มต้น“เข้าหา”แหล่งข่าวของนักข่าวราชสำนัก มักจะมีลักษณะเสมือนหนึ่ง “เด็กเข้าหาผู้ใหญ่” และความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายจะพัฒนาไปได้จนถึงขั้นสนิทสนมนั้นมักจะเริ่มจากนักข่าวต้องเป็นฝ่ายสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจให้กับแหล่งข่าวให้ได้เสียก่อน โดยความไว้วางใจดังกล่าวมักมีพื้นฐานจากปัจจัยสำคัญคือ

1.2.1 ผลงานและการทุ่มเทให้กับงาน

1.2.2 การเคารพกฎกติกา

1.2.3 ความมีสัมมาคารวะ

1.2.4 ความมีน้ำใจและมนุษยสัมพันธ์

1.2.1 ผลงาน และการทุ่มเทให้กับงาน

จากการศึกษาผู้ปฏิบัติงานข้าราชการสำนัก อ.ส.ม.ท. พบว่า พื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวจะเริ่มจากการสร้างความไว้วางใจให้กับแหล่งข่าวว่าไม่ได้เข้าไปทำงานเพื่อหวังผลประโยชน์อื่นใด นอกเหนือจากเรื่องงานข่าวที่ตั้งใจจะทำถวายด้วยความจงรักภักดี โดยพยายามทำให้งานออกมาดีที่สุด ไม่เอาข่าวหรือข้อมูลที่ได้มาเป็นพิเศษไปทำอะไรในทางที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนตัว แต่นำมาใช้เพื่อประโยชน์ของงานเท่านั้น

การสร้างความไว้วางใจโดยใช้ผลงานเป็นเครื่องพิสูจน์ จะเกี่ยวเนื่องกับเงื่อนไขเรื่องเวลาด้วย ดังที่นางพัชรินทร์ (อ้างแล้ว) ให้ข้อสังเกตไว้ในตอนต้นว่า นักข้าราชการสำนักมักจะไม่เปลี่ยนแปลงหรือสลับสายงานในความรับผิดชอบกับนักข่าวสายอื่นเพราะนักข่าวสายนี้จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้คุ้นเคยกับธรรมเนียมปฏิบัติ การเริ่มต้นใหม่ต้องใช้เวลา อายุงานในการทำข่าวของนักข่าวบ่งบอกถึงความรู้จักมักคุ้นและความไว้วางใจกันกับแหล่งข่าวได้ในระดับหนึ่ง

ขณะเดียวกัน ความขยันเอาใจใส่ทุ่มเทให้กับงานคือสิ่งที่นักข่าว อ.ส.ม.ท. ปฏิบัติควบคู่กันไปเพื่อสร้างความประทับใจและการยอมรับในหมู่แหล่งข่าว

“ตอนที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ อยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช ธรรมดาแล้ว ระดับหัวหน้าข่าวอย่างพี่ไม่จำเป็นต้องออกไปทำข่าว และโดยลักษณะงานก็ไม่จำเป็นต้องทุ่มเทข้ามวันข้ามคืน แต่พี่ไปทำเองทุกคืนเลย และอยู่โยงจนทุกพระองค์ที่เสด็จฯเยี่ยมเสด็จฯกลับ คือ อยู่ตั้งแต่ค่ำจนเช้า เพราะในสถานการณ์อย่างนั้น ถ้าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้น จะได้ประสานงานได้ทัน ถ้ามีการแถลงตอนกลางคืน พี่มองว่าคนที่อยู่ที่นี่จะต้องเป็นคนthatแก้ปัญหาได้ ตัดสินใจได้ สามารถประสานกับข้างใน(กองบรรณาธิการ)ได้ พี่จึงต้องไปทำเอง การทำได้เช่นนั้นมันมีประโยชน์หลายอย่างๆ คือ ทุกคนในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับท่าน(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ)รู้ว่า เราคือใคร เขาก็เห็นเราไปทุกเย็น เราสนใจ เราให้ความสำคัญกับงานนี้ ตอนนั้นทุกคนที่อยู่ที่นี่มีความทุกข์ เราก็ทุกข์ไปกับเขาด้วย นี่คือผลทางจิตวิทยาที่เราได้ ที่นี้พอมีอะไร เขาจะนึกถึงเรา จะเห็นว่ากว่าที่จะทำให้เขาไว้วางใจได้ เราเองต้องทำงานหนักพอสมควร”(พัชรินทร์, สัมภาษณ์)

จากการศึกษาวิธีการทำข่าวของนักข้าราชการสำนัก อ.ส.ม.ท. กรณีที่จะต้องตามขบวนเสด็จฯไปตรวจเยี่ยมโครงการในพระราชดำริต่างๆ หรือการตามเสด็จฯไปต่างประเทศ ซึ่งเป็นการทำข่าวที่รู้กำหนดการล่วงหน้าพอสมควร ก่อนเดินทาง นักข่าวอ.ส.ม.ท.จะ “ทำการบ้าน”

ศึกษาข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการหรืองานนั้นๆ เพื่อจะได้รายงานข่าวได้อย่างถูกต้อง สมบูรณ์และน่าสนใจ ซึ่งในชั้นของการศึกษาข้อมูลนี้ แหล่งข้อมูลสำคัญก็คือบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับโครงการพระราชดำริต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลและกลุ่มบุคคลเดียวกันกับผู้ที่ต้องตามเสด็จด้วย การปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข่าวด้วยเรื่องงานที่เขาทำอยู่ มักจะได้รับการสนองกลับด้วยความเต็มใจ ไม่เพียงแต่แหล่งข่าวจะรู้สึกประทับใจในความกระตือรือร้นใฝ่รู้ของนักข่าวเท่านั้น แต่ยังวางใจได้ว่า ข่าวที่นักข่าวจะเสนอออกไปนั้น จะยังผลให้ประชาชนได้เห็นคุณค่าและเกิดความเข้าใจในโครงการพระราชดำริและงานที่ทุกพระองค์ทรงปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ซึ่งการที่นักข่าวพยายามทำข่าวออกมาให้ดีที่สุดนี้ ผลที่ติดตามยังรวมไปถึงความไว้วางพระราชหฤทัยอีกด้วย

1.2.2 การเคารพกฎกติกา

“เราต้องเชื่อฟังเขา งานไหนที่เป็นงานส่วนพระองค์ เขาบอกไม่ให้ถ่ายภาพ) หรือทำข่าว เขาไม่ให้เข้าไป เราก็อย่าฝืน ได้แค่ไหนก็แค่นั้น บางช่อง(สถานีโทรทัศน์)คือ เขาห้ามไม่ฟังที่หลังมีอะไรเขาก็ไม่ยอมให้ความร่วมมือ แต่เราถือว่า ถ้าไม่ ก็คือไม่...” (วีระชัย, อ่างแล้ว)

การยื่นคำขาดในลักษณะดังกล่าวข้างต้น อาจจะไม่ได้รับการสนองตอบอย่างเต็มที่จากนักข่าวสายอื่นๆ แต่สำหรับนักข่าวราชสำนักแล้ว การเคารพกติกา “ไม่ล้ำเส้น” ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แม้จะขัดหรือทำลายความอยากรู้ อยากเห็นอันเป็นบุคลิกภาพพื้นฐานของนักข่าวที่ดีก็ตาม ซึ่งหลักปฏิบัติข้อนี้อาจถือเป็นแนวทางเดียวกันกับนักข่าวราชสำนักทั่วไป อย่างกรณีสถานีโทรทัศน์ช่อง 11, นายสมภพ จันทรพิภ (อ่างแล้ว) กล่าวว่า “ในขั้นต้น เขาบอกว่าจะไม่ ก็คือไม่ ไม่มีการต่อรอง เชื่อฟังเขา ต่อไปเขารู้ว่าเด็กคนนี้ไว้วางใจได้ เขาจะเริ่มปล่อย”

1.2.3 ความมีสัมมาคารวะ

บุคลิกภาพและลักษณะอุปนิสัย โดยเฉพาะความอ่อนน้อมถ่อมตน การรู้จักกาลเทศะ สัมมาคารวะ คือบ่อเกิดของความเอ็นดูจากแหล่งข่าว ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลสำคัญคือ แหล่งข่าวราชสำนักส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ “สูง” ด้วยวัยวุฒิ คุณวุฒิ สถานภาพและบทบาททางสังคม

“เราโชคดีที่ไม่เคยมีปัญหาในการทำงานกับใคร มักจะได้รับความไว้วางใจ ความเอ็นดูจากผู้ใหญ่ มีอะไรก็โทรศัพท์ไปขอคำปรึกษาได้ เขาพร้อมให้ความเมตตา คือปกติแล้ว แหล่ง

ข่าวส่วนมากเขามักจะมองว่าสื่อมวลชนหรือนักข่าวไปไหนมาไหนชอบเบ่ง มีปากกา ที่วี มีกล้อง อยู่ในมือ จะทำอะไรก็ได้ แต่เวลาเราเข้าไป แสดงความอ่อนน้อมไว้ก่อน” (พัชรินทร์, สัมภาษณ์)

1.2.4 ความมีน้ำใจและมนุษยสัมพันธ์

โอกาสที่นักข่าวจะแสดงความมีน้ำใจซึ่งจะสามารถมัดใจแหล่งข่าวได้นั้นมีอยู่หลายโอกาส โดยเฉพาะเวลาตามเสด็จในทางไกล ทีมข่าวซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของขบวนเสด็จ นอกจากอุปกรณ์การทำข่าวแล้ว บางครั้งอาจต้องช่วยแบกหรือหอบหิ้วสัมภาระในขบวนเสด็จด้วย ขณะเดียวกัน การมีมนุษยสัมพันธ์ ติดตามความเคลื่อนไหวและติดต่อสื่อสารกับแหล่งข่าวอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในเรื่องงานหรือในโอกาสที่จะแสดงออกถึง “ไมตรีจิต” เป็นสิ่งที่ช่วยรักษาความสัมพันธ์ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน และยิ่งนับวันก็ยิ่งเพิ่มพูน

“อย่างกรณี ดร.สุเมธ (ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา) บางครั้งพี่ทราบข่าวคราวเกี่ยวกับตัวท่าน เช่น ทราบว่าท่านได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ อะไรทำนองนี้ เราก็โทรศัพท์หรือไม่กี่ส่งแฟกซ์ (โทรสาร) ไปแสดงความยินดี ส่ง ส.ค.ส. ปีใหม่ อันนี้ เป็นสิ่งสำคัญ เพราะทำให้เขารู้สึกว่าเราสนใจเขา หรือกับแหล่งข่าวอื่นๆก็เช่นกัน พี่ปฏิบัติอยู่อย่างนี้มาตลอด ข้อสำคัญของการทำข่าว คือถ้ามีโอกาสพบปะหรือรู้จักใครที่ไหน พยายามผูกสัมพันธ์เอาไว้ อย่าคิดตัดไว้แค่นั้น เราต้องคิดไว้ว่าวันหน้า อาจได้พึ่งพาเขาอีก ” (พัชรินทร์, อ้างแล้ว)

สังเกตได้ว่าทั้ง 4 ปัจจัยข้างต้น เป็นสิ่งที่ต้องเริ่มจากตัวนักข่าว ขณะเดียวกันการจะสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวได้ในระดับใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานการวางตัวและ “ไว้ตัว” ของแหล่งข่าวด้วยว่าพร้อมจะรับไมตรีจากนักข่าวหรือไม่ ดังที่ นางยุพดี สายเชื้อ (สัมภาษณ์) ระบุว่า “แหล่งข่าวบางคนเขาก็ไว้ตัวอยู่สมควร ไม่ใช่ที่เราจะเข้าหาหรือพูดคุยได้ง่ายๆ”

จากการศึกษาพบว่า อีกสิ่งหนึ่งที่มีส่วนกำหนดระยะห่างไกล-ใกล้ของความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าวราชสำนัก คือ องค์กรสื่อในสังกัดของนักข่าว กล่าวคือ ในกรณีที่ทีมข่าวโทรทัศน์ไม่สามารถตามเสด็จได้ทุกสถานี่ จำเป็นต้องเลือกช่องใดช่องหนึ่ง บางครั้งอาจมีการระบุชัดเจนจากแหล่งข่าวระดับสูงว่าทีมข่าวโทรทัศน์ช่องใดควรไปในขบวนเสด็จนั้นๆ แต่เพื่อมิให้เกิดการตีความหมายไปในลักษณะของ “การเลือกปฏิบัติ” หรือ “เลือกที่รักมักที่ชัง” จึงมิเป็นการบังควรที่จะอธิบายในรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นนี้

1.3 ปัจจัยที่ไม่มีส่วนกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าวราชสำนัก

ด้วยเหตุผลที่ว่าแหล่งข่าวราชสำนักส่วนใหญ่มักจะเป็นบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าแหล่งข่าวสายอื่นๆ จึงชวนทำให้เกิดข้อสันนิษฐานว่าองค์ประกอบบางอย่างเกี่ยวกับนักข่าวน่าจะมีส่วนกำหนดความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายราชสำนักหรือไม่ เช่น ชาติตระกูล ครอบครัวยุทธศาสตร์พื้นฐานการศึกษา แต่จากการศึกษาได้ข้อสรุปว่าองค์ประกอบพื้นฐานดังกล่าว มิได้เป็นปัจจัยกำหนดความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวแต่อย่างใด โดยผู้ปฏิบัติงานข่าวราชสำนักของ อ.ส.ม.ท. ให้ข้อสังเกตที่สอดคล้องกันว่า แหล่งข่าวที่รู้จักและมีปฏิสัมพันธ์กันนั้น ไม่เคยมีใครสอบถามหรือซักประวัติส่วนตัว

“(แหล่งข่าว)เขาทำงานกับเรา ไม่ใช่ครอบครัวเรา เขาจะคบหาเรามากน้อยแค่ไหน เขาดูที่ตัวเรามากกว่า” (พัชรินทร์, อ่างแล้ว)

“ข้อมูลส่วนตัวไม่น่าจะเกี่ยวข้องอะไร ไปทำข่าว เขาก็ไม่ได้มาสอบถามประวัติเรา มันขึ้นอยู่กับเรื่องอื่นมากกว่า เช่น กริยามารยาท การวางตัวของเรา” (ยุพดี, อ่างแล้ว)

ขณะเดียวกันปัจจัยเรื่อง “เพศ” ของนักข่าว จะมีส่วนกำหนดความแตกต่างในการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายนี้อยู่บ้าง แต่ไม่ชัดเจนนัก อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าสังเกตว่า ถ้าพระบรมวงศานุวงศ์เป็นผู้หญิง ข้าราชการบริวารส่วนใหญ่ก็จะเป็นหญิง นักข่าวหญิงอาจจะเข้าถึงได้ง่ายกว่า ขณะเดียวกัน ถ้าผู้ติดตามขบวนเสด็จฯ ส่วนใหญ่เป็นชาย นักข่าวชายน่าจะเข้าถึงได้ดีกว่า แต่ไม่มีบรรทัดฐานแน่นอน ทั้งนี้ในการตามขบวนเสด็จฯแต่ละครั้งนั้น ทางสำนักข่าวเลขาธิการไม่ได้เลือกหรือระบุว่าต้องเป็นนักข่าวหญิงหรือชาย แต่มักจะเป็นความสะดวกใจของผู้ปฏิบัติงานข่าวเองว่า งานไหนหญิงหรือชายจะเหมาะกว่ากัน

1.4 ปัจจัยในการรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวราชสำนัก

“อย่างทีบอกว่าการทำข่าวราชสำนัก เราไม่มีผลประโยชน์หรือธุรกิจส่วนตัว งานทุกชิ้นที่ทำ ทำด้วยความจงรักภักดี และพยายามทำออกมาให้ดีที่สุด ...แหล่งข่าวที่เขาให้ความเมตตาให้เรา เขามองเราที่งาน เราต้องให้เกียรติยกย่องเขา รู้กาลเทศะ มีน้ำใจ และมนุษยสัมพันธ์ เราทำได้อย่างนี้ เวลาขอความช่วยเหลือในเรื่องงานอะไรก็ตาม เขาพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ เสมอต้นเสมอปลายมาตลอด” (พัชรินทร์, อ่างแล้ว)

จากการบอกเล่าของผู้ปฏิบัติงานชาวสายราชสำนักดังกล่าว แล้วย้อนกลับไปทบทวนตั้งแต่การเริ่มต้นของความสัมพันธ์ พบว่ามี 4 ปัจจัยหลักในการรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายนี้เอาไว้ คือ แสดงความสามารถผ่านผลงานให้เป็นที่ยอมรับ, ความมีน้ำใจ, การมีสัมมาคารวะและกริยามารยาท, และการติดตามความเคลื่อนไหวและติดต่อสื่อสารกับแหล่งข่าวอยู่อย่างต่อเนื่องตามวาระโอกาสที่เหมาะสม ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยเดียวกันที่นักข่าวใช้ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับแหล่งข่าวสายนี้

2. ข่าวการเมือง

บุคคลที่เป็นแหล่งข่าวของนักข่าวสายการเมืองมีค่อนข้างหลากหลาย ส่วนใหญ่เป็น นักการเมือง ตั้งแต่ระดับนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี ข้าราชการประจำตามกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ตลอดจนเลขานุการ ผู้ใกล้ชิด ผู้ติดตามบุคคลสำคัญทั้งหลาย และแม้แต่กระทั่งคนขับรถ ก็เป็นแหล่งข่าวของนักข่าวสายการเมืองได้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์นักข่าวสายการเมืองของ อ.สม.ท. ตามรายชื่อในบทที่3 พบว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของนักข่าวสายการเมือง อ.สม.ท. กับแหล่งข่าว จะมีทั้งในระดับที่สนิทกันมาก สนิทพอสมควร และไม่สนิทเลย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า มีทั้งความสัมพันธ์แบบที่เป็นทางการ และไม่ใช่ว่าเป็นทางการ ตามเงื่อนไขของแต่ละกรณีไป ซึ่งในความสัมพันธ์นั้น มีข้อนำสังเกตหลายแง่มุมดังนี้

2.1 ปัจจัยกำหนดและเครื่องบ่งชี้ความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์แบบทางการกับไม่เป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์นักข่าวสายการเมือง อ.สม.ท. พบว่า ระดับความสัมพันธ์ที่นักข่าวสายนี้มีความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวนั้นมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานภาพและบริบททั้งของแหล่งข่าวและนักข่าว อ.สม.ท.เอง และเครื่องบ่งชี้ความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการนั้น จะเกี่ยวเนื่องทั้งเรื่องของเวลา สถานที่ และประเด็นเนื้อหาที่ทั้งสองฝ่ายใช้ปฏิสัมพันธ์กัน ทั้งนี้ปัจจัยกำหนดและเครื่องบ่งชี้ความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์สองระดับนั้น สามารถอธิบายด้วยคำนิยามที่นักข่าวสายการเมืองให้ไว้ดังนี้

นายสุวิช สุทธิประภา หัวหน้าแผนกข่าวการเมือง ฝ่ายข่าวโทรทัศน์ (สัมภาษณ์) อธิบายความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์สองแบบนี้ไว้ว่า “ถ้าเป็นทางการหมายความว่า ใน

การออกปฏิบัติงานข่าวในพื้นที่ ถ้าเกิดเหตุการณ์อะไรก็แล้วแต่ที่แหล่งข่าวต้องการให้สื่อมวลชนทราบ สื่อมวลชนไปหาข่าว ก็รับฟังการแถลงข่าวหรือสัมภาษณ์ แล้วนำมารายงานข่าวต่อไป การได้ข่าวมา ได้มาอย่างเปิดเผยและเป็นทางการ ซึ่งเวลาที่จะต้องแถลงข่าวมักจะสามารคคาดเดาได้ เช่นหลังการประชุม เป็นต้น ส่วนในลักษณะที่ไม่เป็นทางการนั้น บางที่แหล่งข่าวสนทนาปราศรัยกับเราซึ่งเป็นนักข่าว ต้องการชี้แจงเหตุผลลึกๆในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ต้องการแสดงหลักฐานต่างๆแก่เรา เขาอาจจะไม่สะดวกใจที่จะแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์กับนักข่าวในลักษณะที่เป็นทางการหรือกิจจะลักษณะ เพราะบางที่เป็นเรื่องลับก็มี ความไม่เป็นทางการก็เกิดขึ้น เช่น นัดปะสังสรรค์กัน ทำความรู้จักกันไม่ยาก คืออย่างธรรมเนียมไทยนั้นแหละ นัดกินข้าวกันตามร้านอาหาร หรือ โรงแรม พุดคุยกัน อาจจะเป็นลักษณะเฉพาะสองคน หรือเป็นหมู่คณะก็แล้วแต่”

คำนิยามข้างต้น สอดรับกับความหมายตามความเข้าใจของ นายสมบัติ ตรงกมลธรรม ผู้สื่อข่าวแผนกข่าวการเมือง ฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ (สัมภาษณ์) ที่ระบุว่า “ความสัมพันธ์ที่เป็นทางการคือการทำหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายจะเป็นไปในรูปแบบที่มีกิจจะลักษณะ ขณะที่ความไม่เป็นทางการ ก็คือ ความเป็นกิจจะลักษณะจะไม่มี ในการทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลของแหล่งข่าว หรือนักข่าวที่เป็นผู้สัมภาษณ์สอบถามของนักข่าวจะไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ทั้งด้านสถานที่และเวลา เจอกันเมื่อไหร่ก็คุยกัน และไม่จำกัดเฉพาะในเรื่องงานหรือเรื่องที่เป็นข่าวเท่านั้น อาจคุยเรื่องส่วนตัว หรือมีกิจกรรมอื่นๆร่วมกัน”

ในทำนองเดียวกัน นายคำรณ ชูดี รองหัวหน้าข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (สัมภาษณ์) ให้ข้อสังเกตว่า รูปแบบ เวลา สถานที่ในการทำหน้าที่ เป็นเครื่องมือที่เห็นได้ง่ายที่สุดถึงความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ของทั้งสองแบบ และในการปฏิบัติงานข่าวของนักข่าวหนังสือพิมพ์แล้ว มีแนวโน้มว่าจะใช้ความสัมพันธ์แบบที่ไม่เป็นทางการเสียมากกว่าด้วยซ้ำ

“ถ้าเป็นทางการ เรามักจะหมายถึงการออกไปทำข่าวในพื้นที่ ไปสัมภาษณ์หรือฟังแถลงข่าวด้วยตัวเอง แต่ถ้าไม่เป็นทางการ เราอาจจะใช้วิธีโทรศัพท์ไปสัมภาษณ์ ซึ่งส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเมื่อต้องอยู่ในสำนักพิมพ์ ก็ยังต้องใช้วิธีที่ไม่เป็นทางการ อาศัยความสนิทสนมหรือรู้จักส่วนตัวด้วยในการโทรศัพท์ไปเช็คข่าว เรื่องอะไรเป็นอะไรบ้าง บางทีมีข่าวว่า มติ ครม. ออกมาอย่างนี้ โทร. ไปเช็คความจริงหรือไม่ สมมุติว่าอยากจะสัมภาษณ์พิเศษ ก็อาศัยความรู้จักส่วนตัวนี้แหละ โทร. ไปขออนัดสัมภาษณ์พิเศษ”(คำรณ, สัมภาษณ์)

“ถ้าไม่เป็นทางการ อาจจะเป็นลักษณะความสนิทสนมเป็นการส่วนตัว สามารถพูดคุยในเรื่องที่ไม่ใช่เรื่องงานได้ อาจจะสามารถเรื่องครอบครัวหรืออะไรก็ได้ หรือพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาอื่นได้ แต่ถ้าเป็นทางการหมายความว่า เรามีความจำเป็นต้องพูดคุยกับเขา เพื่อที่จะได้เข้ามาเท่านั้น” (มนชนก พัฒนพงศ์ , สัมภาษณ์)

นางสาวเยาวลักษณ์ เชิญขวัญแก้ว นักข่าวอาวุโสของ อ.ส.ม.ท. (สัมภาษณ์) แจกแจงความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ทั้งสองแบบว่า “ถ้าเป็นทางการก็คือ แหล่งข่าวกับนักข่าวเจอหน้ากัน สัมภาษณ์กันตรงตึนกะได แล้วก็จบ นายกรัฐมนตรีลงมา จอไม่เค้สัมภาษณ์ หรือไม่ก็แถลงข่าวที่ตึกนารีสโมสร แต่ความสัมพันธ์ไม่เป็นทางการ ต้องมีการคุยกัน กินข้าวกัน โทรศัพท์สอบถาม เรื่องที่คุยก็ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องงาน อาจจะไปปรับทุกข์ แต่ส่วนใหญ่กับนักข่าวและแหล่งข่าวการเมืองคุยกันมันก็ไม่ค่อยพ่นเรื่องการเมือง บางทีก็มาเล่าเรื่องนั้นเรื่องนี้ให้เราฟัง โดยเฉพาะเรื่องที่ไม่เป็นข่าว”

2.2 ปัจจัยกำหนดระยะห่างของความสัมพันธ์

จากการบอกเล่าของนักข่าวสายการเมืองอ.ส.ม.ท. พบว่า ปัจจัยหลักที่เป็นตัวกำหนดระยะห่างไกล-ใกล้ ของความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวสายการเมืองอ.ส.ม.ท.กับแหล่งข่าวนั้นมีหลายปัจจัยด้วยกัน ทั้งจากบริบทของแหล่งข่าวและจากบริบทของนักข่าวเอง

2.2.1 ปัจจัยจากบริบทของแหล่งข่าว

2.2.1.1 สถานภาพของแหล่งข่าว

สถานภาพของแหล่งข่าวสายการเมืองมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับนักข่าว และยังผนวกเข้ากับทัศนคติของนักข่าวที่มีต่อแหล่งข่าวในสถานภาพที่ต่างกัน ยิ่งทำให้เห็นความแตกต่างของความสัมพันธ์ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเปรียบเทียบให้เห็นได้ดังนี้

ก. นักการเมือง กับ ข้าราชการประจำ

บุคคลที่เป็นแหล่งข่าวของนักข่าวสายการเมือง ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลในสองอาชีพหลักคือ นักการเมือง กับ ข้าราชการประจำ หากจะพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ที่นักข่าว อ.สม.ท. มีต่อแหล่งข่าวสองประเภทนี้ ระยะห่างไกล-ใกล้ ระดับเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการนั้น ถูกกำหนดด้วยลักษณะงานที่แหล่งข่าวทำเป็นสำคัญ ซึ่งจากศึกษานักข่าวสายการเมืองอ.สม.ท. พบว่า โอกาสใกล้ชิดชิดกับแหล่งข่าวที่เป็นนักการเมืองนั้นมีสูงกว่ากับข้าราชการประจำ เนื่องจากข้าราชการประจำมีกรอบปฏิบัติในการทำงาน โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่ในการให้ข้อมูลหรือความเห็นแก่นักข่าว จึงต้องมีความระมัดระวังในการปฏิสัมพันธ์กับนักข่าว โดยเฉพาะแหล่งข่าวสายทหารและตำรวจ ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายนี้มีข้อจำกัดมาก

นางเสาวณีย์ วงศ์มีชัย หัวหน้าแผนกข่าวภูมิภาค อดีตนักข่าวสายการเมือง (สัมภาษณ์) ยกตัวอย่างว่า “ข้าราชการประจำอย่างแหล่งข่าวสายทหารค่อนข้างจะเข้ายาก เพราะทหารมีระบบบังคับบัญชาของเขา อย่างขั้นผู้น้อยบางคนมักจะระมัดระวังในการให้ข่าว บางคนไม่กล้าที่จะคุย และเขาค่อนข้างจะเชื่อผู้บังคับบัญชา ไม่เหมือนนักการเมือง เขาต้องการเราเป็นประโยชน์ให้เขา ลงข่าวให้เขา กระซิบบกระซิบเรา แต่ทหารจะไม่ค่อยมี ถ้าผู้บังคับบัญชาไม่สั่ง ผู้น้อยไม่กล้าพูด”

“กับข้าราชการประจำ ที่เคยทำข่าวมา โอกาสที่จะสร้างความสนิทสนมมีไม่มากเท่ากับนักการเมือง เพราะส่วนหนึ่งคือข้าราชการประจำเป็นฝ่ายปฏิบัติตามนโยบาย การที่เขาจะมาให้ความเห็นหรือพูดอะไรกับนักข่าวเขาต้องระมัดระวัง อย่างเช่น แหล่งข่าวสายทหารค่อนข้างสนิทยาก คือ ทหารก็คือทหาร เขาไม่จำเป็นต้องมาสนิทกับนักข่าวมากมาย เป็นเรื่องยากที่จะเข้าถึงตัวเขา เขตทหารส่วนใหญ่ก็เป็นเขตหวงห้าม ความจริงข้าราชการประจำเขาก็ไม่เชิงปิดตัวเองกับนักข่าว แต่กฎระเบียบมันมีอยู่ เขาต้องระมัดระวัง” (สุปวีณ์ ปฏิภาณวัฒน์, สัมภาษณ์)

“แหล่งข่าวที่เป็นนักการเมือง จะเปิดตัวกับนักข่าวได้ค่อนข้างเสรี แต่ข้าราชการประจำมีลำดับชั้นการบริหาร จะให้ความเห็นอะไร ต้องระวัง อย่างกรณีตำรวจ ตำรวจบางคนกลัวนักข่าวว่าจะไปเจาะลึกเรื่องที่ไม่ดีของเขา เขาจะไม่ค่อยเข้าไปใกล้นักข่าว” (ยุทธพงศ์ วิชัยดิษฐ์, สัมภาษณ์)

นางสาวอรรณ กริมวิรัตน์กุล นักข่าวการเมืองช่อง 9 (สัมภาษณ์) ซึ่งถึงความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการประจำว่า “ถ้าทำข่าวประจำกระทรวงต้องสนิทตั้งแต่ข้าราชการประจำขึ้นไป เพราะเขาเป็นตัวให้ข้อมูล แต่ทำข่าวที่ทำเนียบรัฐบาล ข้าราชการประจำจะเป็นระดับพื้นฐานที่เราติดต่องานทั่วไป แต่ว่าจะไม่ถึงขนาดที่สามารถเช็คอะไรได้ เพราะที่ทำเนียบทุกอย่างเหมือนเป็นความลับทางราชการไปหมด เขาไม่กล้าคุยกับเรามาก ถ้าเป็นข้าราชการประจำเขาจะไม่มาคลุกคลีกับนักข่าว เพราะกลัวถูกฟังเสียง เขาจะมีความระแวดระวังสูง เพราะฉะนั้น ถึงจะทำข่าวการเมืองมานาน กับข้าราชการประจำแล้วไม่สนิท”

ข. ฝ่ายค้าน กับ รัฐบาล

สถานการณ์ของการเป็นสมาชิกพรรคฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลของแหล่งข่าวที่เป็นนักการเมือง มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับนักข่าวเช่นกัน โดยนักข่าว อ.ส.ม.ท.ส่วนใหญ่เห็นว่า ความสัมพันธ์กับนักการเมืองตอนที่เป็นฝ่ายค้านจะใกล้ชิดสนิทสนมแบบไม่เป็นทางการมากกว่าเมื่อตอนนักการเมืองเป็นพรรครัฐบาล เนื่องจากตอนเป็นฝ่ายค้านแหล่งข่าวมักจะมีและ“มักจะหา” โอกาสพบปะพูดคุยกับนักข่าวมากกว่าตอนเป็นรัฐบาล ส่วนหนึ่งเพราะต้องการเป็นข่าว จึงต้อง “ทำคะแนน” ผ่านสื่อมวลชน และอีกเหตุผลหนึ่งคือ ฝ่ายค้าน “ว่างงาน” มากกว่ารัฐบาล ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลอาจจะมีหน้าที่การงานในความรับผิดชอบมากกว่าตอนเป็นฝ่ายค้าน จึงมีเวลาให้กับนักข่าวน้อย ยกเว้นบุคคลที่ต้องถูกนักข่าวรุมหรือติดตามซักถามอยู่ตลอดเวลาอย่างเช่นนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีกระทรวงหลักๆ เช่นกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น

ข้อสังเกตของนักข่าว อ.ส.ม.ท.บางคนสามารถโยงไปสู่ประเด็นสันนิษฐานที่ว่า การที่นักการเมืองมักจะไม่ปฏิเสธการเข้าหาของนักข่าวหรือไม่ปฏิเสธที่จะเป็นฝ่ายเข้าหานักข่าวเองนั้น เป็นเพราะตระหนักว่านักข่าวมีศักยภาพที่จะอำนวยความสะดวกให้กับตนได้นั่นเอง และเมื่อได้ประโยชน์(มีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบในฝ่ายรัฐบาล)แล้ว ก็เหมือนกับได้บรรลุปเป้าหมายทางการเมืองไปในระดับหนึ่ง การพึ่งพานักข่าวอาจจะน้อยลง ขณะที่เมื่อเป็นฝ่ายค้าน ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วมักจะเสียเปรียบฝ่ายรัฐบาลในหลายด้าน จึงต้องอาศัยนักข่าวเป็นฐานสนับสนุนเอาไว้ เพราะอย่างน้อยสื่อมวลชนก็ช่วยทำให้เป็นที่รู้จักคุ้นเคยต่อสายตาสาธารณะ

“ส่วนใหญ่ผู้ว่าการเมืองจะชอบ spoil นักข่าว โดยเฉพาะเวลาเป็นฝ่ายค้าน เขาไม่มีอำนาจ จะเห็นธาตุแท้เขา เราไปทำข่าวเขาที่บ้าน เปิดบ้านต้อนรับเราอย่างดี อาหารการกินอย่างดี เปลี่ยนบ้านเป็นภัตตาคารชั้นหนึ่ง แต่พอเป็นฝ่ายรัฐบาลจะต่างออกไป แสดงว่าเขาหวังพึ่งนักข่าว ตอนเป็นฝ่ายค้าน พยายามเคลื่อนไหวให้มีข่าวมากๆ” (สร้างบุญ กิตติภรณ์, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกัน เหตุผลที่แหล่งข่าวที่เป็นนักการเมืองฝ่ายรัฐบาลขยับตัวออกห่างจากนักข่าวมากกว่าเมื่อครั้งที่เป็นฝ่ายค้านนั้น เป็นเพราะต้องระมัดระวังเรื่องความเห็นที่อาจจะกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในพรรคร่วมรัฐบาลได้

นายสมศักดิ์ ปรีศนันท์กุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ส.ส.อ่างทอง พรรคชาติไทย (สัมภาษณ์) กล่าวในเชิงเปรียบเทียบว่า “ในช่วงการเป็นฝ่ายค้าน การเป็นแหล่งข่าวทำได้ง่าย เพราะส่วนใหญ่มีเป้าหมายมุ่งไปที่การตรวจสอบฝ่ายรัฐบาล คือพยายามแสดงความเห็นที่ไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่รัฐบาลทำ และเราก็อาศัยสื่อมวลชนเป็นปากเสียงช่วยกระจายข่าวให้ แต่เมื่อไรที่เป็นรัฐบาลจะต้องระมัดระวัง เพราะเป้าหมายจะอยู่ที่พรรคร่วมรัฐบาลกันเอง สิ่งเหล่านี้มันค่อนข้างละเอียดอ่อนมาก เพราะฉะนั้น การจะให้ข่าว ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับพรรคร่วมรัฐบาลเป็นสำคัญ”

“เป็นแหล่งข่าว ตอนที่เป็นฝ่านค้านจะง่ายกว่า เพราะการเป็นรัฐบาล โดยเฉพาะมาดำรงตำแหน่งฝ่ายบริหาร การให้ความเห็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องในความรับผิดชอบของเรานั้นต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เนื่องจาก ต้องรับผิดชอบร่วมกันทุกเรื่อง ขณะที่เป็นฝ่านค้านการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ค่อนข้างเป็นอิสระ” (อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, สัมภาษณ์)

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับประเด็นสถานภาพการเป็นฝ่านค้านกับรัฐบาลของแหล่งข่าวประเภทนักการเมือง เมื่อโยงให้เกี่ยวเนื่องกับเรื่องความสัมพันธ์กับนักข่าว ก็คือ โอกาสที่แหล่งข่าวจะได้รับ “เสียงเชียร์” อันเป็นผลจากความสัมพันธ์เชิงสนับสนุน หรือ “เสียงด่า” อันเป็นผลจากความสัมพันธ์เชิงต่อต้านนั้นมีทั้งสองลักษณะตราบไต่ที่นักการเมืองยังมีโอกาสผลัดเปลี่ยนบทบาทกันระหว่างการเป็นฝ่านค้านกับรัฐบาล เพราะเมื่อเปลี่ยนบทบาท ก็ต้องเปลี่ยนสถานที่ทำงาน และนักข่าวที่จะต้องพบปะก็เปลี่ยนหน้าไปตามสถานที่ด้วย กล่าวคือ เมื่อเป็นฝ่านค้าน ในฐานะ ส.ส. ธรรมดา ส่วนใหญ่จะใช้เวลาที่รัฐสภา พบปะกับนักข่าวประจำรัฐสภาอยู่เป็น

ประจำ เมื่อบรรดารัฐมนตรี ไม่อยู่ทำเนียบรัฐบาล ก็ไปประจำกระทรวงต่างๆ ห่างจากนักข่าวรัฐสภา ก็ไปใกล้ชิดกับนักข่าวสายทำเนียบรัฐบาลหรือสายกระทรวง ซึ่งความใกล้ชิดกันมีผลต่อทัศนคติที่มีต่อแหล่งข่าว นักข่าวรัฐสภามีแนวโน้มที่จะเชียร์ฝ่ายค้านและดำรงรัฐบาล นักข่าวทำเนียบรัฐบาลก็มักจะเชียร์รัฐบาลและดำรงฝ่ายค้าน นักการเมืองคนเดียวกัน พรรคเดียวกัน เพียงเปลี่ยนบทบาทและสถานที่ ก็มีสิทธิที่จะได้รับเสียงเชียร์และเสียงตำหนิจากนักข่าวได้เท่าๆกัน

ในความเป็นฝ่ายค้านกับรัฐบาลนั้น ยังมีลักษณะปลีกย่อยของความแตกต่างระหว่างการเป็น ส.ส.ธรรมดา กับ ส.ส.ที่มีตำแหน่งรัฐมนตรีอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษานักข่าวการเมือง อ.สม.ท. พบว่า บทบาทของนักการเมืองที่เปลี่ยนไปตามวาระและสถานการณ์ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระยะห่างระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าว โอกาสที่ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันแบบเป็นทางการแต่เดิม จะกลายเป็นความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทแบบไม่เป็นทางการก็มี ในทางตรงกันข้าม จากความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการที่ใกล้ชิดสนิทสนม ก็มีโอกาสที่จะเหินห่างเป็นทางการได้เช่นเดียวกัน อย่างน้อยสรรพนามที่นักข่าวใช้แทนตัวแหล่งข่าวก็เปลี่ยนไป งานในความรับผิดชอบ ประกอบกับเงื่อนไขเรื่องเวลาคือสาเหตุที่เกี่ยวข้องกัน

“เป็นธรรมดา ตอนที่เขาเป็น ส.ส. เราหยอกล้อ แหย่หรือแซวกันได้ เรียกพี่ หรือชื่อเล่น พอเป็นรัฐมนตรี ก็เรียกท่าน จะด้วยการให้เกียรติหรืออะไรก็แล้วแต่ ความเป็นทางการจะปรากฏชัดขึ้น ตั้งแต่การขอเข้าพบ ก็ต้องผ่านตัวกลาง คือเลขานำห้องหรือผู้ติดตาม ถึงแม้โทรศัพท์มือถือจะเป็นเบอร์เดิมที่เคยให้ ที่แต่ก่อนโทร ไปก็ได้คุยทันที แต่เมื่อเป็นรัฐมนตรี ก็มีคนรับโทรศัพท์แทน คอยกรองก่อน ในทางกลับกัน เมื่อพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรี มาเป็น ส.ส. ธรรมดาที่เคยเรียกว่า ท่าน อยู่พักหนึ่ง ก็กลับมาเรียกว่า พี่อย่างเดิม ยกเว้นบางคนทีอาจจะละลายพฤติกรรมได้ซ้ำ อาจจะมีรู้สึกที่ตัวเองเป็นรัฐมนตรีอยู่ การกลับคืนสู่ความไม่เป็นทางการแบบเดิม อาจจะต้องใช้เวลาพอสมควร” (สุปวีณ์, อ้างแล้ว)

2.2.1.2 ลักษณะงานและภาพตายตัวของแหล่งข่าวนักการเมือง

ถ้าเปรียบเทียบกับข่าวสายอื่นแล้ว นักข่าวสายการเมืองสามารถสร้างความสัมพันธ์ไม่ว่าจะแบบทางการหรือไม่เป็นทางการได้ง่ายกว่านักข่าวสายอื่นๆอีกหลายสาย เพราะเหตุผลหลักคือ โอกาสที่นักข่าวและแหล่งข่าวสายนี้จะพบปะกันมีอยู่ตลอดเวลา เพราะโดยธรรมชาติของข่าวการเมืองเป็นข่าวกระแสความเคลื่อนไหว เป็นข่าวสถานการณ์วันต่อวัน ต่อเนื่อง และนักข่าวมักมีเรื่องที่จะต้องสอบถามแหล่งข่าวอยู่โดยสม่ำเสมอ เพราะแหล่งข่าวสายการเมือง

โดยเฉพาะในระดับผู้บริหารมักจะเป็นผู้กำกับดูแลงานในระดับนโยบาย มีอำนาจหน้าที่ (Authority) ที่จะให้ข่าวได้ และด้วยลักษณะที่เป็นภพตายตัวของนักการเมืองที่ชอบเป็นข่าว ชอบพูด ชอบที่จะสัมพันธ์กับนักข่าวเป็นทุนเดิม นักข่าวสายการเมืองจึงไม่ต้องลงทุนลงแรงมากนักในการทำความรู้จักรหรือ“เข้าหา”แหล่งข่าวเพราะแหล่งข่าวเองพร้อมจะเป็นฝ่ายเข้าหานักข่าวอยู่แล้ว

“แหล่งข่าวที่เป็นนักการเมืองส่วนใหญ่อยากเป็นข่าวบางรายเห็นโทรทัศน์ไม่ได้ น้ำลายไหล เห็นนักข่าววิทยุ หนังสือพิมพ์ ก็เหมือนกัน น้ำลายไหล อยากจะพูด มีใจพูดกันในหมู่นักข่าวว่า หมอเปรม (น.พ.เปรมศักดิ์ เพียยุระ ส.ส.ขอนแก่น พรรคความหวังใหม่) เห็นไมโครโฟน(ข่าวโทรทัศน์) วางตรงไหนไม่ได้ วิ่งเข้าหา เหมือนมีแม่เหล็กดูดปาก” (สุวิช, อ้างแล้ว)

การศึกษาพบว่า แหล่งข่าวสายการเมืองมักจะเป็นบุคคลที่ “เปิดตัว” หรือพร้อมที่จะทอดสัมพันธ์กับนักข่าวอยู่ตลอดเวลา อีกนัยหนึ่งคือ เป็นแหล่งข่าวประเภทที่พร้อมเสมอสำหรับการทำหน้าที่ในบทบาทของผู้สนับสนุน (the advocacy role) หรือบทบาท A ในแบบจำลองการสื่อสารของ Westley & Maclean (1957) ขณะเดียวกันก็พร้อมที่รับปฏิกิริยาตอบสนอง (feedback : f) จากนักข่าวซึ่งช่วยเป็นช่องทางการสื่อสาร (บทบาท C) อยู่เสมอ

นางปวีณา หงสกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ซึ่งเป็นแหล่งข่าวที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในแวดวงการเมืองไทยในปัจจุบัน (สัมภาษณ์) กล่าวถึงบทบาทของการเป็นแหล่งข่าวว่า “เปิดตัวเต็มที่เลย ไม่มีประโยชน์ที่จะหลบนักข่าว บางคนหลบนักข่าวเพื่ออะไรไม่เข้าใจ เพราะนักข่าวเป็นผู้ที่ทำให้เรา เช่นงานของเราต้องดีแม้ให้สังคมรับรู้ใช่ไหมว่าสิ่งเหล่านี้เราทำอะไร เพราะเราก็คือ ตัวแทนของประชาชน เมื่อเราทำอะไรไป เราก็คควรชี้แจงให้ประชาชนได้รับทราบ การจะชี้แจงให้ประชาชนได้รับทราบผลงานหรือการทำงาน ใครจะเป็นคนกลาง ก็คือผู้สื่อข่าวนั่นเอง เพราะฉะนั้น ผู้สื่อข่าวก็คือผู้ช่วยกระจายข่าวให้เราด้วยเข้าไปว่าเราทำงานดีไหม และfeed back กลับมาหาเรา เป็นกระจกเงาให้เราด้วย เราก็ได้รู้ว่าการทำงานเป็นที่พึงพอใจของประชาชนไหม หรือว่าเราจะต้องแก้ไขยังไง ปรับตัวเองอย่างไร เป็นสิ่งที่ช่วยให้เราสามารถมองตัวเองได้จากผู้สื่อข่าวด้วย”

นางสาวกัญญา ศิลปอาชา ส.ส.สุพรรณบุรี พรรคชาติไทย แหล่งข่าวอีกคนหนึ่ง (สัมภาษณ์) เปิดเผยถึงหลักการในการสร้างความสัมพันธ์กับนักข่าวว่า “ใช้ความจริงใจพูดในข้อมูลที่เป็นจริงเสมอ เราตอบได้ เราก็จะตอบตรงทันที แต่อันไหนบอกไม่ได้ เราก็จะบอกว่ายทราบแต่บอกไม่ได้ เราจะไม่ใช่คำพูดกำกวมหลอกล่อ หรือหลอกให้เขาหลงทางเป็นเด็ดขาด ถือ

ความจริงใจ จะไม่ทำตัวให้รู้สึกว่าเป็นแหล่งข่าวที่สำคัญ บางทีน้องบางคนจะพูดว่า มีแหล่งข่าวบางท่านทำตัวให้เหมือนเป็นแหล่งข่าวที่รู้อะไรลึกลับ แต่ตัวดิฉันเองจะไม่เป็น จะพูดตรงๆ บอกได้ก็บอกหมดเลย ไม่ขยัก ไม่อะไรใดๆทั้งสิ้น ถือความเป็นธรรมดา ถือน้องๆนักข่าวทุกคนเหมือนเป็นเพื่อน ถือว่าเราต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน เขาเองก็ต้องพึ่งข่าวจากเรา เราเองก็ต้องอาศัยพึ่งการประชาสัมพันธ์จากน้องๆเขาทุกคน เพราะฉะนั้น ไม่ถือว่าใครทำเป็นบุญคุณหรือทำงานให้กับใคร แต่ทั้งสองฝ่ายต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน เป็นเพื่อนที่อยู่ในแวดวงที่ต้องอาศัยไว้วางกัน... พี่ติดต๋อสื่อสารกับน้องๆนักข่าวอยู่ตลอด ให้เบอร์เพจ(pager)น้องๆทุกคนหมดเลยที่รู้จัก”

นายสมศักดิ์ ปริศนานันทกุล (อ้างแล้ว) เปิดเผยถึงการจัดวางความสัมพันธ์กับนักข่าวว่า “ ผมเป็นคนค่อนข้างง่าย เรื่องที่จะขีดเส้นแบ่งความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้สื่อข่าวแค่ไหน ผมไม่เคยทำ ให้ความสัมพันธ์เสมอเหมือนกัน และให้ความสัมพันธ์แบบค่อนข้างสนิทแบบพี่แบบน้อง เพื่อนฝูง จะเห็นว่าพวกผู้สื่อข่าวผมจะสนิททุกคนทุกค่าย ทุกสื่อ ...ระหว่างความสัมพันธ์แบบที่เป็นทางการกับไม่เป็นทางการกับนักข่าวส่วนใหญ่จะใช้ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการมากกว่า โดยจะเข้าไปพูดคุยกันเป็นส่วนตัว”

2.2.1.3 พรรคการเมืองในสังกัดของแหล่งข่าว

จากการสัมภาษณ์นักข่าวสายการเมืองของ อ.ส.ม.ท. พบว่า นักข่าวส่วนใหญ่ไม่ได้พิจารณาเรื่องพรรคการเมืองในสังกัดของแหล่งข่าวมาเป็นปัจจัยในการเลือกคบหา แต่อย่างไรก็ตาม มีนักข่าวบางคนที่ได้รับมอบหมายให้ติดตามทำข่าวพรรคการเมืองพรรคหนึ่งอยู่เป็นประจำ ทำให้นักข่าวเกิดความผูกพันกับสมาชิกของพรรค และมักจะแสดงออกด้วยท่าทีที่โน้มเอียงไปยังพรรคนั้นในระดับที่สามารถสังเกตเห็นได้ อย่างกรณี นางสาววานิด้า อรรถอนุชิต นักข่าวสายการเมือง ฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุที่เพื่อนๆ ในแผนกข่าวการเมือง มองว่ามักจะมีอารมณ์ร่วมกับพรรคความหวังใหม่เป็นพิเศษ และจากคำพูดของนางสาววานิด้าเองที่พูดถึงนักการเมืองในพรรคความหวังใหม่ ว่า “ส่วนใหญ่เขาจะจริงใจ พูดอะไรตรงๆ ติดดิน ทำอะไรก็ได้หวังผลทางการเมืองมากจนเกินไป เราคบได้สนิทใจกว่าหลายๆพรรค” ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า พรรคการเมืองที่แหล่งข่าวสังกัดอยู่ จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการทำให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดขึ้นระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าวในพรรคนั้น แม้ไม่ใช่ นักข่าวทุกคนที่เป็นเช่นนั้นก็ตาม

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า ตำแหน่งหน้าที่ภายในพรรคของนักการเมืองยังมีผลต่อระยะห่างของความสัมพันธ์ที่มีกับนักข่าวด้วย กล่าวคือ ถ้านักการเมืองอยู่ในตำแหน่งที่ต้องปะทะสังสรรค์กับนักข่าวโดยตรงคือโฆษกหรือรองโฆษกพรรค มีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนมกับนักข่าวมากกว่าตำแหน่งอื่นๆ

2.2.2 ปัจจัยจากบริบทของนักข่าว

2.2.2.1 ระดับของการแข่งขันและปริมาณของสื่อมวลชน

การทำข่าวในสมัยก่อน ลักษณะที่แหล่งข่าวสายการเมืองเป็นฝ่ายเข้าหานักข่าวก่อนเพราะอยากเป็นข่าวนั้นอาจจะชัดเจน และมีอยู่มาก เพราะนักข่าวหรือสื่อมวลชนมีจำกัด โอกาสที่จะสัมพันธ์ใกล้ชิดกันจึงมีมากกว่าสมัยนี้ เพราะสมัยก่อนมีนักข่าวน้อย แหล่งข่าวจำกัด นักข่าวได้ และมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกันง่าย เรียกชื่อกันถูก แต่สมัยนี้ นักข่าวการเมืองมีมาก เฉพาะทำเนียบรัฐบาลมีเป็นร้อยคน โอกาสที่จะสร้างความสัมพันธ์ สนิทสนมเป็นการส่วนตัวเป็นเรื่องยาก และปัจจุบันมีข้อสังเกตว่า แหล่งข่าวประเภทวิ่งเข้าหานักข่าวอาจจะลดลง เหตุผลหนึ่งคือ นักข่าวหรือสื่อมวลชนมีจำนวนมากขึ้น สื่อมวลชนมีการแข่งขันแย่งชิงแหล่งข่าวกันมากขึ้น สภาพการที่แหล่งข่าวจะ “จ้อ” นักข่าวอาจจะไม่รุนแรงเหมือนก่อน เพราะแหล่งข่าว โดยเฉพาะนักการเมืองที่มีชื่อเสียงอยู่แล้ว มีสื่อมวลชนจำนวนมากที่เขาสามารถเลือกใช้เป็นช่องทางสื่อสาร

“สังเกตสมัยอดีต ในการทำงานนั้น แหล่งข่าวต้องเดินหาผู้สื่อข่าว ออกมานั่งหน้าห้อง ออกมาทำความรู้จักกับนักข่าว แต่ปัจจุบันกลับตรงกันข้าม บางทีนักข่าวเห็นแหล่งข่าวเหมือนขนม วิ่งเข้าไปเพราะอยากได้ข่าวจากเขา เพราะฉะนั้น แหล่งข่าวจำนวนมากไม่จ้อนักข่าว เพราะคิดว่า ถึงอย่างไรนักข่าวก็วิ่งเข้ามาหาอยู่แล้ว” (สุวิษ, อ้างแล้ว)

2.2.2.2 องค์กรสื่อที่นักข่าวสังกัด

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับองค์กรสื่อซึ่งเกี่ยวโยงกันและมีส่วนกำหนดความยาก-ง่ายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าว และกำหนดระยะไกล-ใกล้ของความสัมพันธ์ดังกล่าว นั้น คือ “ชื่อ” อันถือเป็น brand name ขององค์กร และอีกปัจจัยหนึ่งคือ “นโยบายขององค์กร”

ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า ความยากง่ายในการทำควมรู้จักหรือสร้าง ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายการเมืองนั้น บางครั้ง “ชื่อ” ขององค์กรหรือสถาบันสื่อมวลชนที่นักข่าวสังกัดก็มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน ซึ่งสำหรับข่าวโทรทัศน์ นักข่าวอาจจะไม่ลำบากในการทำ ความรู้จักกับแหล่งข่าว เพราะตราสัญลักษณ์ที่ติดกับไมโครโฟนและกล้องโทรทัศน์บ่งบอกสังกัดได้ ดีที่ว่ามาจากสถานีโทรทัศน์ช่องไหน เห็นถือไมค์ของ 9 แหล่งข่าวก็ไม่ต้องถามว่ามาจากสื่อไหน หรือหากเป็นหนังสือพิมพ์ เพียงระบุว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน เดลินิวส์ ข่าวสด ฯลฯ แหล่งข่าวก็ทราบได้ทันที แต่สำหรับนักข่าวในฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ ของ อ.ส.ม.ท. ที่ระบุชื่อองค์กรในสังกัดว่า “สำนักข่าวไทย” แหล่งข่าวใหม่ๆหลายคนยังไม่รู้จัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยก่อนที่สำนักข่าวไทยยังไม่ได้ผลิตข่าวป้อนวิทยุอย่างเต็มรูปแบบเหมือนทุกวันนี้ ทำให้นักข่าว สำนักข่าวไทย อ.ส.ม.ท. ต้องทำการบ้าน และทำงานหนักกว่านักข่าวคนอื่นๆอีกหลายคนในการทำให้แหล่งข่าวรู้จักมักคุ้นจนเกิดเป็นความเชื่อถือได้ในที่สุด

“เทียบกับหนังสือพิมพ์แล้ว ด้วยความที่สำนักข่าวไทย อ.ส.ม.ท. ไม่ได้ผลิตข่าวออกสู่สาธารณชนโดยตรงอย่างชัดเจน และด้วยความที่เป็นหน่วยงานของรัฐ ข่าวของเรา impact ไม่แรงเหมือนสื่ออื่น การทำความรู้จักกับแหล่งข่าวมันจะต้องใช้เวลานาน ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์หัวใหญ่ๆ แคบอกแหล่งข่าวว่าเรามาจากไหน แหล่งข่าวก็พร้อมจะทำความคุ้นเคย” (สุปวีณ์, อ่างแล้ว)

“ย้อนหลังไปเมื่อ 10 ปีก่อน ทำข่าวใหม่ๆ จะเจอคำถามจากแหล่งข่าว มากเลยว่า สำนักข่าวไทย คืออะไร ก็มาคิดว่าจะทำอย่างไรให้แหล่งข่าวรู้จักและจำเราให้ได้ เราก็ต้องทำการบ้านมากขึ้น โดยใช้การยิงคำถามที่ทำให้แหล่งข่าวต้องจดจำคำถามนั้น และจดจำเราไปตลอด ไม่เหมือนตอนที่ทำข่าวทีวีช่อง 9 ตอนนั้น เราไม่ต้องง้อเขามาก เราบอกวามาจากช่อง 9 แทบไม่มีแหล่งข่าวคนไหนที่จะปฏิเสธการพูดคุยกับเรา” (สร้างบุญ, อ่างแล้ว)

นางสาวอรกมล เทพานนท์ (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “แรกๆ ไปอยู่ที่ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร แหล่งข่าวที่นั่นทุกคนสงสัยว่า สำนักข่าวไทย อ.ส.ม.ท. คืออะไร เราเจอคำถามอย่างนี้หมด ก็เลยบอกกับแหล่งข่าวว่า ให้ข่าวเดี๋ยวนูมาสิ แล้วจะรู้ว่าสำนักข่าวไทยคืออะไร หนูจะพูดอย่างนี้เลย ปรากฏว่า เข้าวันรุ่งขึ้น หนังสือพิมพ์หลายฉบับลอกข่าวหนูไปลง ทำให้แหล่งข่าวรู้ว่าสำนักข่าวไทยคืออะไร ... ซึ่งตอนนั้น ข่าวที่หนังสือพิมพ์ลอกเอาไปลงมากที่สุดคือ การแบ่งเขตเลือกตั้ง เราได้ข่าวนี้มาคนเดียว ไทยรัฐเอาไปลงหน้าหนึ่ง เราภูมิใจมาก ที่สำคัญคือ จากนั้นมาแหล่งข่าวรู้จักเราหมด เพราะความที่เราต้องเอางานเข้าแลกเพื่อทำให้เป็นที่รู้จักต่อแหล่งข่าว”

ปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่ต่างจากในอดีต โดยเฉพาะในสมัยที่ข่าวของสำนักข่าวไทยยังไม่ได้รับการเผยแพร่ทางวิทยุมากอย่างปัจจุบัน นักข่าวฝ่ายหนังสือข่าวฯ สำนักข่าวไทย อ.ส.ม.ท. ยังต้องทำงานหนักในการทำให้แหล่งข่าวรู้จักให้ได้ กว่าจะมีความสัมพันธ์อันดีจนเป็นที่ยอมรับของแหล่งข่าวได้ นักข่าวสำนักข่าวไทย ซึ่งชื่อองค์กรไม่ได้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย จึงต้องพยายามหาหนทางสร้างการยอมรับในหมู่แหล่งข่าวให้ได้ด้วยผลงาน

“ตอนนั้นเราจะต้องทำให้แหล่งข่าวเห็นถึงความแตกต่างของสำนักข่าวไทยกับกรมประชาสัมพันธ์ให้ได้ว่าเราเองต้องทำข่าวเหมือนกับว่าเราเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งคือ เราต้องติดตามความเคลื่อนไหวของแหล่งข่าวตลอดเวลา ไปไหนไปกัน เจาะข่าวอย่างที่นักข่าวหนังสือพิมพ์ทั้งหลายเขาทำ จนทำให้เขารู้จักคุ้นเคยกับเรา ...เมื่อก่อนหนังสือพิมพ์เองมีนักข่าวไม่มาก การที่แหล่งข่าวให้ข่าวเรา(สำนักข่าวไทย อ.ส.ม.ท.) คนเดียว แล้วหนังสือพิมพ์ได้เอาไปลงทุกฉบับ มันคุ้มกว่า แต่บางที่นักการเมืองก็ต้องการสร้างเครดิตกับไทยรัฐ ฉันจะให้ข่าวเดียวข่าวพิเศษเรอนะ เขาเรียกไทยรัฐมา หรือมติชนมาฉบับเดียว มาคุยกัน เราก็พยายามแข่งกับเขาไม่มีใครรู้จักสำนักข่าวไทยมาก ไปไหน เราก็พยายามอธิบายว่าสำนักข่าวไทยมันเป็นยังไง และต้องทำให้เขารู้จักเราได้ด้วยผลงาน” (ยาวลักษณ์, อ้างแล้ว)

นอกจากเรื่องชื่อขององค์กรแล้ว นโยบายเรื่องข่าวของ อ.ส.ม.ท. ซึ่งมีผลต่อการกำหนดบุคลิกภาพขององค์กร ก็มีส่วนกำหนดลักษณะระยะห่างความสัมพันธ์ของนักข่าว อ.ส.ม.ท. กับแหล่งข่าวอยู่พอสมควร กล่าวคือ เป็นที่รับรู้กันในหมู่นักข่าว อ.ส.ม.ท. ว่า สำนักข่าวไทย ซึ่งดูแลงานข่าวทั้งหมดของ อ.ส.ม.ท. นั้น มีนโยบายในการเสนอข่าวที่เป็นประเด็นทางการเมืองค่อนข้างระมัดระวัง เนื่องจากถูกกำกับดูแลโดยรัฐบาล ผู้บริหารเองมักไม่ต้องการมีปัญหาที่ต้องคอยตอบคำถามต่อรัฐมนตรี หรือบอร์ดที่กำกับดูแลงานอยู่ ด้วยนโยบายในการนำเสนอข่าวความขัดแย้งต่างๆโดยเฉพาะทางการเมือง ไปในลักษณะกลางๆ หรือค่อนข้าง “เบา” ไม่หวือหวาเมื่อเทียบกับหนังสือพิมพ์หัวสีทั้งหลาย ทำให้นักข่าว อ.ส.ม.ท. ไม่สามารถสนองตอบแหล่งข่าวที่หวังจะสัมพันธ์กับนักข่าว อ.ส.ม.ท. เพื่อผลทางด้านการใช้สื่อของ อ.ส.ม.ท. เป็นปากเสียงของตนได้เต็มที่นักเมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆที่เป็นของเอกชน ซึ่งสิ่งนี้ เป็นผลทำให้เห็นความแตกต่างของความสัมพันธ์ที่มีต่อแหล่งข่าวของนักข่าว อ.ส.ม.ท. กับของนักข่าวองค์กรสื่ออื่นอย่างเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ตาม สำหรับนักข่าวการเมืองฝ่ายข่าวโทรทัศน์ ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. แล้ว การสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวไม่ใช่เรื่องยากนัก เพราะเหตุผลที่(นักข่าวการเมืองช่อง 9 ระบุ)ว่า ข่าวการเมือง ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. เข้มข้นกว่าช่องอื่น และ อ.ส.ม.ท.มีภาพของความเป็นสื่อ

ของรัฐ จึงมีความน่าเชื่อถือเรื่องความถูกต้อง เพราะฉะนั้น เป็นการง่ายสำหรับนักข่าวการเมือง ชอง 9 ที่จะสามารถสนิทสนมกับแหล่งข่าวได้มาก เพราะแหล่งข่าวให้ความไว้วางใจ เพราะฉะนั้น ความสนิทสนมจึงดีกว่าชองอื่น

จากการศึกษาพบด้วยว่า เพราะเหตุที่ อ.ส.ม.ท. เป็นสื่อของรัฐ บางครั้งก็ มีผลทำให้นักข่าวไม่ยอมสัมพันธ์กับแหล่งข่าวใกล้ชิดนัก เพราะนักข่าวรู้สึกว่าเป็นสื่อของรัฐ จะต้องไม่สนิทกับนักการเมืองมากเกินไป ด้วยเกรงข้อครหาว่าเอนเอียงหรือถูกมองว่ารับใช้นักการเมือง ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับเรื่องของเกียรติและศักดิ์ศรีด้วย

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นองค์กรสื่อนี้ จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เป็น แหล่งข่าวสายการเมือง กลับให้ความเห็นในทางตรงข้ามในลักษณะที่ว่า องค์กรสื่อที่นักข่าวสังกัด นั้นไม่ได้เป็นปัจจัยที่แหล่งข่าวนำมาประกอบการพิจารณาสร้างความสัมพันธ์ด้วยแต่อย่างใด เพราะฉะนั้น ประเด็นที่ว่าองค์กรสื่อของนักข่าวมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวหรือไม่ นั้น จึงมีคำตอบในสองลักษณะคือทั้งมีและไม่มี

“ที่ปฏิบัติกับนักข่าวเหมือนกันหมด ไม่เลือกที่จะสัมพันธ์ ไม่เลือกสถาบัน สื่อว่ามาจากไหน แต่ที่จะเลือกตัวบุคคล มองเห็นหน้าจะมองว่าเขาเป็นตัวคนไหน มากกว่าจะมอง ว่ามาจากฉบับไหน พี่ไม่เลือกฉบับ แต่เลือกคน” (กัญญา, อ่างแล้ว)

“ไม่เคยเลือกว่ามาจากสื่อไหน มันขึ้นอยู่กับตัวของนักข่าวที่ตามเรา จะ ให้สัมภาษณ์ ก็ให้เหมือนกันหมด ไม่เคยคิดว่าจะให้ favour กับสื่อไหนเป็นพิเศษ ทุกสื่อเหมือนกัน หมด ส่วนนักข่าวคนไหนที่สนิทสนม ก็เป็นเพราะตัวเขาเอง ไม่ใช่หน่วยงาน” (ปวีณา, อ่างแล้ว)

“ส่วนตัวแล้วมีความสัมพันธ์กับนักข่าวเป็นปกติทุกฉบับ ไม่ได้มีความ แตกต่างกันเลย ความสัมพันธ์เท่าเทียมกัน ให้ข้อมูลข่าวสารเท่าเทียมกัน แต่ความสัมพันธ์ที่มากกว่าของการเป็นข่าวหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวนั้น มันขึ้นอยู่กับความรู้สึกและทัศนคติที่มีต่อกัน” (สุรพร ดนัยตั้งตระกูล, สัมภาษณ์)

2.2.2.3 ประเภทของสื่อในสังกัดของนักข่าว

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งจากศึกษาครั้งนี้ คือสำหรับนักข่าวโทรทัศน์ แม้จะได้เปรียบในเชิงของสื่อที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการทำควมรู้จักกับแหล่งข่าวได้ง่ายกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ก็ตาม แต่ในมิติด้านลึกแล้ว ความสัมพันธ์ของนักข่าวโทรทัศน์กับแหล่งข่าวมักจะไม่แนบแน่นเท่ากับความสัมพันธ์ของนักข่าวหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ฉบับใหญ่ๆ เพราะนักข่าวโทรทัศน์ต้องการรายละเอียดในเนื้อข่าวน้อยด้วยข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลาในการเสนอข่าว ขณะที่หนังสือพิมพ์ต้องการรายละเอียดมาก ต้องตามติดแหล่งข่าวอย่างใกล้ชิดและมีเวลาอยู่กับแหล่งข่าวนานกว่า

“ถ้าพูดถึงความสัมพันธ์ที่มีกับแหล่งข่าว ของนักข่าวโทรทัศน์กับหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์จะมึ้น้อยกว่าและอยู่ห่างจากแหล่งข่าวมากกว่า โทรทัศน์จะห่างตรงที่จะได้เจอแหล่งข่าวก็เฉพาะเมื่อมีงานใดงานหนึ่ง แต่หนังสือพิมพ์ต้องอยู่เฝ้ารอเป็นเวลานาน เนื่องจากต้องการรายละเอียดเต็มหน้าข่าวให้เต็ม นักข่าวหนังสือพิมพ์มีโอกาสใกล้ชิด มีโอกาสพูดคุยนอกเหนือจากการสัมภาษณ์หรือแถลงข่าวอย่างเป็นทางการอีกเยอะ ขณะที่นักข่าวโทรทัศน์พอได้สัมภาษณ์ ได้ภาพแล้วก็ต้องรีบส่งข่าว เพื่อไปตัดต่อลงเสียงให้พอดีกับเวลาที่มีจำกัด เพราะฉะนั้นถ้าเทียบแล้ว นักข่าวหนังสือพิมพ์มักจะสนิทสนมกับแหล่งข่าวมากกว่านักข่าวโทรทัศน์” (อรวรรณ, อ้างแล้ว)

2.2.2.4 บุคลิกภาพส่วนตัวของนักข่าว

ในประเด็นบุคลิกภาพส่วนตัวของนักข่าว เป็นปัจจัยที่สามารถเอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์ และบั่นทอนความสัมพันธ์ที่มีต่อแหล่งข่าวด้วยทางหนึ่ง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า นักข่าวการเมือง อ.ส.ม.ท. จะยึดหลักปฏิบัติในแนวทางที่คล้ายคลึงกัน คือ ไม่ “กระซอกกระซิบ” หรือข่มขู่นักแหล่งข่าว การแต่งกายสุภาพตามกาลเทศะ สัมมาคารวะ ให้เกียรติผู้อาวุโสหรือผู้ใหญ่ ให้เกียรติสถานที่ เมื่อแหล่งข่าวเกิดความเชื่อมั่นในบุคลิกภาพของนักข่าวแล้ว ก็เป็นการง่ายสำหรับการเริ่มต้นมีปฏิสัมพันธ์

“บุคลิกภาพส่วนตัวของนักข่าวมีส่วนกำหนดว่าความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวจะดีหรือไม่ดี ไปทางไหน แต่ของเรา ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องนี้ อาจจะเป็นเพราะนักข่าว อ.ส.ม.ท.

มองตัวเองว่า ต้องมีความน่าเชื่อถือนะ ทำอะไร ไปไหน ต้องรักษาภาพพจน์องค์กร เพราะแหล่งข่าวเองเขาก็มองว่าเราเป็นของรัฐ และคงคาดหวังว่าเราคงจะไม่ก้าวร้าวรุนแรง” (สมบัติ, อ่างแล้ว)

จากการบอกเล่าของนักข่าวการเมือง อ.ส.ม.ท. ข้างต้นและคนอื่นๆ ไม่พบว่ามีผู้ใดถูกตำหนิจากแหล่งข่าวในเรื่องบุคลิกภาพและการวางตัว เครื่องรับรองความประพฤติ อย่างหนึ่งคือความเป็นหน่วยงานรัฐของ อ.ส.ม.ท. ที่ทำให้นักข่าวเองรู้สึกถึงกรอบปฏิบัติที่จะต้องยึดถือด้วย เช่น การแต่งกาย บางวันก็แต่งเครื่องแบบประจำองค์กร กริยามารยาทที่แสดงออก รวมถึงการซักถาม แแนวคำถาม ก็มักจะไม่รุนแรงหรือมีลักษณะเผชิญหน้าหรือทำลายแหล่งข่าวอยู่แล้ว การยึดถือหลักความเป็น “สุภาพชน” ของนักข่าวอ.ส.ม.ท.แนบเนื่องกับความเป็นองค์กรของรัฐด้วยส่วนหนึ่ง

2.2.2.5 ทักษคติของนักข่าวต่อแหล่งข่าว

“ กับแหล่งข่าวที่เป็นนักการเมืองที่สนิทก็มีบ้าง แต่ไม่สนิทใจเหมือนกับแหล่งข่าวที่เป็นข้าราชการประจำ คือคำพูดของนักการเมืองที่พูดมา เราต้องเอามา สกรีน(Screen-กั้นกรอง)อีกทีหนึ่ง เพราะว่า นักการเมือง อย่างที่รู้ บางครั้ง เขาจะพูดแบบว่า มีกระแหนะกระแหนะ ประชดประชัน ชอบว่า รู้สึกว่าประชาชนจะไม่ได้อะไรจากสิ่งนี้ เราจะสกรีนเอาแต่เนื้อๆ ไม่เหมือนกับข้าราชการประจำ เรามีความเชื่อถือเขามากกว่าเพราะเขาเป็นผู้ปฏิบัติเห็นได้ชัดว่าจริงไม่จริง” (อรกมล , อ่างแล้ว)

คำกล่าวข้างต้น คือตัวอย่างหนึ่งของความแตกต่างในทัศนคติที่นักข่าวอ.ส.ม.ท. มีต่อแหล่งข่าวประเภทนักการเมือง กับข้าราชการประจำ ซึ่ง “ภาพตายตัว” ของนักการเมืองในทัศนคติของนักข่าวนั้น มีผลทำให้การสร้างความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะเลือกปฏิบัติ

“ทำข่าวการเมือง แต่ไม่ค่อยสนิทกับนักการเมือง เพราะรู้สึกว่า นักการเมืองบางคนไม่น่าคบหา หรือพูดคุยด้วย ไม่จำเป็นต้องทักทายด้วย นอกจากบางคนที่ถูกชะตาจริงๆ พูดคุยกันรู้เรื่อง จึงจะคบหาสนิทสนมด้วย ส่วนข้าราชการประจำค่อนข้างจะห่าง เพราะเขาระวังตัว” (มนชนก, อ่างแล้ว)

“นักการเมือง และทหาร พื้นฐานของงานไม่เหมือนกัน ทหารเป็นข้าราชการประจำ ทำอะไรเป็นเรื่องเป็นราว เป็นระบบ เป็นเวลา เราทำข่าวอยู่สายทหารเราต้องรอ แต่นัก

ชาวสายอื่นไม่ใช่อย่างนั้น ความเกรงใจต่อแหล่งข่าวจะน้อยกว่า สำหรับแหล่งข่าวสายทหาร เราให้เกียรติเขา เพราะเขาน่าเคารพมากกว่า เราไม่ได้กลัวเครื่องแบบ แต่เขามีธรรมชาติของเขามันมีความน่าเชื่อถือ ไม่ปลิ้นปล้อน ไม่กลิ้งกลอก แต่นักการเมือง พอพูดอะไรออกมากลับไปกลับมา มันทำให้เสียความรู้สึกได้แล้ว ขณะที่ทหารไม่ค่อยมี ” (จรีया แสงศรี, สัมภาษณ์)

นางสาววานิด้า อรรถอนุชิต นักข่าวสายการเมือง อ.ส.ม.ท. อีกคนหนึ่ง (สัมภาษณ์) ให้เหตุผลที่มีความสนิทสนมถึงขั้นศรัทธาต่อ นายสุรพร ดนัยตั้งตระกูล โฆษกพรรคความหวังใหม่ว่า “ พี่น้อย(สุรพร)เขาเป็นคนง่ายๆ ดิฉัน มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่หุหุรา ฟูฟ่า และที่สำคัญเป็นคนที่ยอมรับความจริง ทำอะไรผิด ก็ยอมรับว่าตัวเองทำผิด เขามีทัศนคติต่อสังคมคล้ายๆกันกับเรา เขาทำอะไรไม่ได้มุ่งหวังเพื่อประโยชน์ของพรรค หรือเพื่อตัวเองอย่างเดียว”

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า ในบางกรณี “วัย” หรืออายุมีผลบ้างต่อการสร้างความสัมพันธ์ได้เช่นกัน กล่าวคือ แหล่งข่าวที่เป็นข้าราชการประจำส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอายุมาก โอกาสที่นักข่าวจะเข้าไปสร้างความสนิทสนมกับแหล่งข่าวเหล่านั้นก็ทำไม่ได้เหมือนกับแหล่งข่าวประเภทนักการเมืองบางคนที่ยังไม่ห่างจากนักข่าวมากนัก ซึ่งสามารถใช้สรรพนามเรียกพี่ เรียกน้องได้อย่างสะดวกใจ

และนอกจากปัจจัยทั้งหลายที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวคือเรื่องผลประโยชน์ ซึ่งที่ชัดเจนที่สุดคือ ประโยชน์ด้านข่าว และยังมีประโยชน์อื่นๆที่ต่างฝ่ายต่างแลกเปลี่ยนกันอีก ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดในบทถัดไป

2.3 ปัจจัยที่ไม่มีส่วนกำหนดระยะห่างความสัมพันธ์

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวสายการเมือง อ.ส.ม.ท. กับแหล่งข่าว ข้อเสนอพื้นฐานอย่างหนึ่งของผู้วิจัยคือ ปัจจัยที่มีส่วนกำหนดระยะห่างของความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่าย นอกเหนือจากที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว น่าจะรวมไปถึง เพศหรือความเป็นหญิง-ชายของนักข่าว, พื้นฐานการศึกษา, และครอบครัว แต่จากการสัมภาษณ์นักข่าวและแหล่งข่าวสายการเมืองในการศึกษาครั้งนี้ ไม่พบว่าองค์ประกอบต่างๆที่กล่าวมามีผลต่อการสร้างหรือระยะห่างความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวสายการเมือง อ.ส.ม.ท. กับแหล่งข่าวแต่อย่างใด

2.4 วิธีการและเงื่อนไขในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว

วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายการเมืองมีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับว่า ทั้งสองฝ่ายคือแหล่งข่าวกับนักข่าวต้องการความสัมพันธ์ในระดับใด และเพื่อวัตถุประสงค์ใด และไม่ว่าแหล่งข่าวจะเป็นนักการเมือง หรือข้าราชการประจำ นักข่าวการเมือง อ.ส.ม.ท.ไม่ว่าจะเป็นนักข่าวฝ่ายข่าวโทรทัศน์ หรือฝ่ายข่าวหนังสือข่าวและข่าววิทยุก็ตาม ในกรณีที่จะต้องเป็นฝ่ายเข้าไปผูกมิตรหรือสร้างสัมพันธ์กับแหล่งข่าวเพื่อผลประโยชน์ของงานข่าวนั้น วิธีปฏิบัติหลักๆ อันเป็นลักษณะร่วมของนักข่าวสายการเมือง อ.ส.ม.ท. คือการสร้างควมไว้วางใจเป็นปัจจัยแรก

นายสุวิช สุทธิประภา หัวหน้าแผนกข่าวการเมือง ฝ่ายข่าวโทรทัศน์ (อ้างแล้ว) ให้ความเห็นว่า “การที่เราจะทำให้แหล่งข่าวยอมรับเรา ต้องทำให้เขาเห็นว่าเรามีความน่าไว้วางใจ ก่อนเป็นอันดับแรก หมายความว่า อะไรเป็นข่าวหรือข้อมูลลับ แหล่งข่าวไม่ยอมเปิดเผย เราก็ปกปิด รักษาคำพูด รายงานข่าวในลักษณะที่ตรงไปตรงมา ไม่ใส่สีตีไข่”

นางสาวอรกมล เทพานนท์ (อ้างแล้ว) ซึ่งมีความสนิทสนมกับแหล่งข่าวระดับสูงใน กทม.หลายคน โดยเฉพาะนายประเสริฐ สมะลาภา ปลัดกรุงเทพมหานคร กล่าวว่า “อย่างท่านปลัดประเสริฐ ติดตามสัมภาษณ์ท่านตั้งแต่สมัยที่ท่านเป็นรองปลัดดูแลงานด้านโยธา ท่านรู้ว่า เราเขียนข่าวตรงกับคำพูดที่ท่านพูด ...การที่ทำให้แหล่งข่าวเชื่อถือในตัวเรา ทำให้เราภูมิใจว่า ข้าราชการประจำเขาเชื่อเรา เขามีอะไรเขาจะให้เรา เราไปสัมภาษณ์ต่อ ลงแล้วไม่บิดเบือน เราปฏิบัติอยู่อย่างนี้ทุกวัน ตลอดมา เราก็จะสนิทจนเขาไว้วางใจเรา บางครั้งเราโทรศัพท์ไปนัดสัมภาษณ์ เรื่องอะไรเขาก็จะให้ข่าวเรา เราจะใช้วิธีอย่างนี้มาตลอด”

“ การสร้างความไว้วางใจที่ทำได้ง่ายที่สุด เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ ด้วยคือ การเขียนข่าวตามความคำพูดที่เขาพูด ตามความจริง บางเรื่องที่เขาปิดเป็นความลับ เพราะมันส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง แต่เขายอมเปิดเผยเพื่อเป็นข้อมูลให้กับเรารู้ไว้ตามต่อ เราก็ต้องซื่อสัตย์กับเงื่อนไขที่รับปากเขาไว้ว่าจะไม่เขียน” (สุปวีณ์,อ้างแล้ว)

ทั้งนี้ การสร้างความไว้วางใจให้แหล่งข่าวยอมรับได้นั้น บางกรณีมีเงื่อนไขเรื่องเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยนานหรือไม่นาน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ดังที่ให้ข้อสังเกตไว้ข้างต้นว่า การสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวที่เป็นข้าราชการประจำมักจะไม่ง่ายเหมือนกับแหล่งข่าวที่เป็นนัก

การเมือง เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ต้องอาศัยเวลาและความพยายาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับ แหล่งข่าวสายทหาร ซึ่งเป็นข้าราชการประจำ

นายพล ก่อนิธิ อดีตนักข่าวสายการเมือง ที่เคยทำข่าวสายทหารมาก่อน (สัมภาษณ์) กล่าวถึงการสร้างความรู้จักมักคุ้นกับแหล่งข่าวสายนี้ โดยเฉพาะกับนายทหารระดับผู้บังคับบัญชาว่า “ ยาก... ต้องสร้างความเชื่อถือและความเชื่อมั่นต่อแหล่งข่าวก่อน เริ่มด้วยการเข้าไปสนิทสนม พูดคุย โทรศัพท์ ติดต่ออย่างต่อเนื่อง นานๆ เข้า บ่อยๆ เข้า เขาจึงจะยอมคุยกับเรา เพราะทหารไม่ค่อยให้ข้อมูลลับๆ เนื่องจากเหตุผลด้านความมั่นคง ภาวะความรับผิดชอบ การวางตัว ต้องมีความสนิทสนมส่วนตัวจึงจะได้ข่าว ซึ่งเราต้องติดตามตลอดเวลา เวลาเขาไปตรวจหน่วยต่างๆ ค่ายทหารมันเข้ายาก เราต้องตาม เราต้องเข้าไปตีชี กินเหล้ากับเขาบ้าง เพราะทหารส่วนใหญ่จะกินเหล้า”

“กับแหล่งข่าว เราเขียนข่าวไม่ผิด เขาพอใจแล้ว เราเองงานเข้าแลก สิ่งที่เขาประทับใจคือ เราขยัน เขาไปไหน เราตามไปด้วยและเขียนข่าวให้เขาตลอด เพราะฉะนั้นจะทำให้เขาไว้วางใจเรา... สมัยก่อนการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว ถ้าขยันหน่อย ก็ใช้เวลาไม่ถึงเดือนส่วนใหญ่อาศัยความคุ้นหน้าคุ้นตากัน อีกอย่างนักข่าวมีน้อย แหล่งข่าวจำหน่ายข่าวชื่อเสียงเรียงนามนักข่าวได้หมด เข้าขึ้นมา ใครเขียนข่าวผิด แหล่งข่าวก็ชี้หน้าด่าได้เลย ต่อว่าได้ถูกตัว... ซึ่งพี่ไม่เคยโดนด่า เพราะพี่ไม่เคยใส่ความเห็นส่วนตัวลงไปในข่าว เขาพูดยังไง พี่ก็เขียนอย่างนั้น ไม่ color เราก็ไม่มีปัญหา เขาเชื่อถือเรา” (เขาวลัक्षण, อ้างแล้ว)

นอกจากการสร้างความไว้วางใจแล้ว การสร้างความประทับใจให้กับแหล่งข่าวก็สามารถนำไปสู่การรู้จักมักคุ้นและมีความสัมพันธ์ที่ดีได้ ทั้งนี้ นักข่าวเองต้องทำการบ้านและแสดงความสามารถในเชิงวิชาชีพให้ปรากฏ โดยเฉพาะประเด็นคำถามเวลาไปสัมภาษณ์

“เราต้องยิงคำถามที่แหล่งข่าวประทับใจ บางทีคำถามมีสองอย่าง คำถามแรกคือแรง คือ แรงในเนื้อหาที่เขาต้องหนักใจ ต้องคิดในการตอบ การที่ต้องคิด เขาก็ต้องจำเราได้ อีกอย่างคือ ยิงคำถามที่เขาประทับใจ คือ ก่อนที่จะเราจะไปสัมภาษณ์ใคร หรือไปทำความรู้จักกับเขา เราต้องเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเขาก่อนว่าเขาเคยทำอะไรมาบ้าง เรื่องไหนที่เขาสนใจ เราก็เตรียมหัวข้อเหล่านั้นไปพูดคุยกับเขา เขาจะเกิดความประทับใจในตัวเรา เช่น ผมจะไปสัมภาษณ์หมอประเวศ วะสี ผมไปอ่านหนังสือที่เขาแต่ง เรารู้ว่าเขามีแนวคิดแบบไหน ชอบเรื่องสังคม การ

พัฒนาการเมือง เวลาไปสัมภาษณ์เราก็ไปคุยเรื่องพวกนี้ วันหลังเวลาเจอกัน เขาจำได้เราเลย คุยกันบ่อยๆ สองสามครั้ง เขาจำเราได้ มันจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดี” (สร้างบุญ, อ่างแล้ว)

“ กว่าที่พี่จะสร้างความสนิทสนมกับแหล่งข่าวได้ ต้องลงทุน ทำการบ้าน อ่านหนังสือเยอะ เราจะไม่ใช่แบบสมองว่าง มีประเด็นใหม่ที่จะถามได้ ถ้าเรานั่งคุยกับเขาสองคน เราต้องศึกษาว่าเขาทำอะไร เขามีอะไร กับแหล่งข่าวประเภทไหนเราต้องทำการบ้านทั้งนั้น เขาถึงจะยอมรับเราได้ ” (เยาวลักษณ์, อ่างแล้ว)

กับแหล่งข่าวอีกระดับหนึ่งซึ่งปกติแล้วนักข่าวสายการเมืองจะไม่มองข้าม คือผู้ติดตามนักการเมืองทั้งหลาย ในการสร้างความสัมพันธ์เพื่อแลกกับข้อมูลข่าวสารนั้น บางทีนักข่าวอาจจะต้องลงทุนด้วยการหยิบยื่นน้ำใจเล็กๆน้อยๆให้

“คนที่ติดตาม ส.ส. ผู้ช่วย ส.ส. แม้กระทั่งคนขับรถ คนพวกนี้กับนักข่าวจะรู้ความสำคัญ เราอาจจะมึนหมกแบ่งให้กิน เขาก็มักจะกระซิบบอกเราเสมอว่า เดี่ยวนายจะไปแล้วนะ ไปนั่นไปนี่ เราก็ตามได้ถูกจังหวะ บางทีเราก็ได้ข้อมูลเกี่ยวกับนักการเมืองจากคนเหล่านี้ เพราะบางคนก็บ่นว่านายชี้เหนียว ให้ตั้งคึกกินข้าวครั้งละ 20 บาท ..หรือเราอาจจะมึนหนังสือพิมพ์ ก็แบ่งให้อ่าน มีบุหรี่ยกแบ่งให้สูบ เขาจะกระซิบบอกเราเป็นประจำว่า พุธนี้ ดึกๆตื่นๆ นายไปนั่นไปนี่ เราก็ปะติดปะต่อเรื่องราวได้ ...จะเห็นว่าทุกคนมีค่าในตัวของเขาทั้งหมดเลย ..มีนักข่าวหลายคนทำทำดูถูกคนพวกนี้ ว่ากระจอก ผมว่าคิดผิดมาก เราสามารถปะติดปะต่อเรื่องเล็กๆน้อยๆเข้าเป็นเรื่องได้อย่างในช่วงที่มีการย้ายพรรค มีการฟอร์มรัฐบาล เขาก็จะเปรยออกมา บางทีเขาไม่รู้หรือกว่าที่เขาพูดออกมานั้นเป็นความลับ เราเอาข้อมูลมาเพื่อเป็นการบ้าน เราก็ได้ข้อมูลไปถามต่อได้อีก” (สร้างบุญ, อ่างแล้ว)

ในการรักษาความสัมพันธ์ที่มีกับแหล่งข่าวนั้น จากการสัมภาษณ์นักข่าวสายการเมือง อ.ส.ม.ท. พบว่า ที่สำคัญที่สุด ก็คือ การรักษาความไว้วางใจที่แหล่งข่าวมีให้ไว้อย่างสม่ำเสมอ คือ นำเสนอข่าวที่ไม่บิดเบือนหรือดัดแปลงจากคำพูดของแหล่งข่าว และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งนักข่าวบางคนปฏิบัติ คือ การไปมาหาสู่ และการติดตลกสื่อสารอยู่เป็นนิจ แม้จะเปลี่ยนที่ทำงาน ก็ไม่คิดจะตัดสัมพันธ์ตามการเปลี่ยนแปลงนั้น หากแต่ยังหวังว่าในอนาคตต่อไปจะต้องได้อาศัยความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในวันนี้เพื่อประโยชน์ในงานข่าวในวันหน้า

นางสาวอรกมล เทพานนท์ (อ้างแล้ว) เล่าถึงความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อ นายถวิล ไพรสงค์ แหล่งข่าวที่สนิทกันมาตั้งแต่ นายถวิลสังกัดพรรคพลังธรรม จนมาอยู่พรรคประชาธิปัตย์ ในปัจจุบัน สถานภาพและบทบาทเปลี่ยนไปหลายยุคสมัยว่า “ แม้ตอนนี้จะเข้ามาเป็นหัวหน้าแผนกข่าววิทยุ และทำงานในสำนักงานแล้ว ก็จะใช้โทรศัพท์ตามสัมภาษณ์อยู่เรื่อยๆในประเด็นที่คิดท่านให้ความเห็นได้ ทุกวันนี้ ยังติดต่อ ปีใหม่ก็ส่ง ส.ค.ส. ไปให้ ท่านก็ส่งกลับมาให้ อย่าง อ.ส.ม.ท. มี ส.ค.ส. หรือของที่ระลึกอะไรให้แหล่งข่าว ก็จะส่งไปให้ท่าน ท่านก็จะส่งพวกกุญแจ ไดอารี่ สมุดโน้ต อะไรพวกนี้มาให้ ...มันทำให้ความสัมพันธ์ไม่ขาดช่วง เวลาอยากสัมภาษณ์ออกเสียงทางวิทยุ ก็สามารถติดต่อได้อยู่เป็นประจำ”

หรือบางครั้ง แหล่งข่าวต้องการกำลังใจ นักข่าวอ.ส.ม.ท. บางคนก็อาศัยจังหวะนี้สานสายสัมพันธ์เอาไว้โดยการโทรศัพท์สอบถามหรือให้กำลังใจเวลาที่แหล่งข่าวกำลังประสบปัญหาความยุ่งยากในการทำงาน

ขณะเดียวกัน เพื่อรักษาความสัมพันธ์เอาไว้ นักข่าวยังต้องหาเวลาพบปะสังสรรค์กับแหล่งข่าวนอกจากกิจกรรมเรื่องข่าวด้วย เช่น การนัดรับประทานอาหารกับแหล่งข่าว ไปร่วมงานวันเกิดของแหล่งข่าว รวมไปถึงการไปงานศพญาติพี่น้อง หรือผู้ใกล้ชิดของแหล่งข่าว

ในบางกรณี เช่นตัวอย่างของ นางสาวเยาวลักษณ์ (อ้างแล้ว) กิจกรรมหนึ่งซึ่งยึดโยงความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวเอาไว้ได้เนิ่นนานปีคือ “การเล่นแชร์กินข้าว” ในหมู่นักข่าวรุ่นเดียวกัน โดยมีประมาณ 10 คน ร่วมวงแชร์ เพื่อเอาเงินมารับประทานอาหารร่วมกันทุกเดือน และทุกครั้งในทุกเดือนจะเชิญบรรดาบุคคลสำคัญที่เป็นแหล่งข่าวทั้งในอดีตและปัจจุบันมาร่วมโต๊ะเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนทัศนะและข้อมูล ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวและแหล่งข่าวไม่ขาดตอน และที่สำคัญทำให้ทราบสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันเป็นอย่างไร ข้อมูลเบื้องหน้าเบื้องหลัง เบื้องลึก เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ส่วนจะน่าเชื่อถือได้แค่ไหน ขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวคนนั้นด้วยประการหนึ่ง แต่มีเงื่อนไขสำคัญคือ ข้อมูลที่แหล่งข่าวนำมาแลกเปลี่ยนพูดคุยกันนั้น หากแหล่งข่าวขอปิดเป็นความลับ โดยไม่เป็นข่าว ทุกคนก็จะปฏิบัติตามกติกาอย่างเคร่งครัด

“ ตกกลางคืนในวงแชร์กันเลยว่า คุยแล้วไม่เป็นข่าวนะ เป็นการให้ข้อมูล ความรู้ ทุกคนไว้ใจกัน แหล่งข่าวก็ไว้ใจ ก็คุยได้ละเอียด เปิดอกคุยกันเลย บางทีพวกเรานักข่าวมีหลายประเด็น ที่แหล่งข่าวไม่รู้ เขาก็รู้จากเรา เราก็ได้ความรู้จากเขา ...เราทำอย่างนี้ทุกเดือน ทำให้ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวต่างๆ ต่อเนื่อง หมุนเวียนกันไปเรื่อยๆ ”(เยาวลักษณ์,อ้างแล้ว)

อย่างไรก็ตาม “ การรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวมันขึ้นอยู่กับว่า เราสัมพันธ์กับเขาเพื่ออะไร ถ้าเพื่อนข่าว เราไม่ต้องลงทุนอะไรมากมาย ถ้ามีประเด็นไหนที่ต้องการความเห็น หรือข้อมูลจากเขา เราก็โทรศัพท์ไปติดต่อขอนัดหมาย เขาพูดได้เขาก็พูด ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาว่าไม่ได้ เรามีอะไรติดต่อสอบถามเขาบ่อยๆ ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันก็มีไปเรื่อยๆ แต่ก็เป็นบางคน บางคนนี่นานแล้วไม่เคยติดต่อเลย เพราะโอกาสจะไม่อำนวย ก็เป็นธรรมดาที่ต้องห่างเหินไป มีบางรายที่ติดต่ออยู่เสมอๆ ทั้งทางโทรศัพท์ หรือไม่ก็นัดกินข้าวกัน อย่างคุณสมศักดิ์ (สมศักดิ์ ปรินานันท์) ที่สนิทกัน ก็เรียกพี่ได้เลย สนิทกัน ตอนนี้เป็นรัฐมนตรีก็ยังหย่าได้ พูดเล่นกันได้เหมือนเดิม... แต่ในกรณีที่มีความสัมพันธ์แบบมีผลประโยชน์อื่นๆ ร่วมกันกับแหล่งข่าวนั้น ไม่ทราบว่าเขาทำอย่างไร เพราะปกติ โดยส่วนตัวจะคบกันเรื่องงานเป็นหลัก” (สุปวีณ์ อ่างแล้ว)

อีกวิธีหนึ่งของการรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวเอาไว้ คือ การที่นักข่าวบางคน หลังจากได้สัมภาษณ์แหล่งข่าวไปแล้วในบางประเด็น โดยเฉพาะข่าวเจาะ หรือข่าว exclusive ก่อนจะรายงานเป็นข่าวหรือออกอากาศ มักจะโทรศัพท์ไปแจ้งให้แหล่งข่าวทราบล่วงหน้าว่าข่าวนั้นจะนำเสนอเมื่อไรให้คอยติดตามดู และเมื่อข่าวนำเสนอออกไปแล้ว บางครั้งก็จะโทรศัพท์ไปติดตามผลว่าแหล่งข่าวพอใจหรือข่าวที่เสนอไปตรงตามที่แหล่งข่าวได้พูดไว้หรือไม่

3. ข่าวเศรษฐกิจ

สำหรับกรณีของ อ.ส.ม.ท. ข่าวเศรษฐกิจถือว่าการกำเนิดหลังข่าวการเมือง ในยุคแรกๆของการทำข่าวเศรษฐกิจ อ.ส.ม.ท. มีนักข่าวสายเศรษฐกิจเพียงไม่กี่คน และนักข่าวไม่ได้แบ่งไปประจำกระทรวงเศรษฐกิจแต่ละกระทรวงอย่างไรในปัจจุบัน และความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวเศรษฐกิจกับแหล่งข่าวในสมัยนั้น ก็ไม่ใกล้ชิดเหมือนกับนักข่าวการเมือง

นายประสาน รุ่งสว่าง (อ่างแล้ว) นักข่าวเศรษฐกิจรุ่นแรกๆของ อ.ส.ม.ท. เล่าว่า “20 ปีที่แล้ว ที่เข้ามาทำข่าว ถือเป็นยุคแรกๆของนักข่าวสายเศรษฐกิจ เพราะตอนนั้นข่าวเศรษฐกิจมีไม่กี่คน รับผิดชอบทุกกระทรวงที่ทำงานด้านเศรษฐกิจ ทั้ง อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเกษตรและสหกรณ์ ตอนหลังเริ่มมาเจาะข่าวที่กระทรวงการคลัง ซึ่งยุคนั้นมีนักข่าวจาก 4 ที่เท่านั้น คือ จาก อ.ส.ม.ท. กรมประชาสัมพันธ์ หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ และเนชั่น ซึ่งแต่ก่อนไม่ค่อยมีข่าวเหมือนทุกวันนี้ ต่อมายุคหลังเศรษฐกิจขยายตัวเรื่อยๆ ข่าวเศรษฐกิจก็ขยายตัวตาม มีความสำคัญมากขึ้น เริ่มมีนักข่าวไปประจำกระทรวง ยุคแรกๆ แหล่งข่าว หรือคนในแวดวงเศรษฐกิจจะ

กัลวันักข่าว ไม่เหมือนแหล่งข่าวการเมืองซึ่งชอบนักข่าวมาก ในยุคแรกๆ บริษัทต่างๆ ยังไม่รู้จักตำแหน่งประชาสัมพันธ์เลย กระทรวงก็ไม่มีโฆษกกระทรวง รู้แต่ว่า ถึงเวลาจะไปสัมภาษณ์ที่ ทำเนียบรัฐบาลซึ่งเป็นศูนย์กลางของทุกข่าวในสมัยนั้น หรือไม่กี่แต่กระทรวงถ้าจะมีแหล่งข่าว ก็คือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้นๆ เพียงคนเดียว... ซึ่งเหตุที่แหล่งข่าวเศรษฐกิจสมัยนั้นักัลวันักข่าว ก็เพราะด้วยความเป็นข้าราชการ ยุคที่เป็นยุคแรกเลยที่ข้าราชการกระทรวงด้านเศรษฐกิจต้องเจอกับนักข่าว แต่ก่อนหน้านี้ไม่มีใครสนใจเรื่องของเขาเลย”

ด้วยเหตุผลข้างต้น ย่อมหมายถึงความยากลำบากสำหรับนักข่าวเศรษฐกิจ อ.ส.ม.ท. ในยุคนั้นในการสร้างสัมพันธ์กับแหล่งข่าว ซึ่งต่างจากยุคนี้โดยสิ้นเชิง

“ ยุคนั้นยากมาก เราจะต้องทำให้เขาเชื่อมั่นว่า เรารู้เราเข้าใจในสิ่งที่เขาพูด เราต้องทำการบ้าน ...อีกอย่างตอนนั้นแหล่งข่าวที่จะให้ข่าวได้ก็ต้องเป็นบุคคลในระดับบน ต้องระดับอธิบดีขึ้นไป เพราะสมัยนั้น นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี มีระเบียบห้ามไม่ให้ข้าราชการให้สัมภาษณ์นักข่าว แม้จะให้สัมภาษณ์ได้ แต่ก็ต้องขออนุญาตจากอธิบดี ส่วนใหญ่ข่าวที่ได้มาจริงๆ ในยุคนั้น จะได้ hint จากแหล่งข่าวระดับล่างมากกว่า เช่น ระดับหัวหน้ากอง ผู้อำนวยการกอง หรือคนที่รู้จักกับเพื่อน แนะนำต่อกันมา ธรรมชาติของคนไทยคือ คนนี้พี่ของเพื่อนนะ น้องของเพื่อน เขารู้จักเราว่าเราเป็นเพื่อนของญาติเขา เขาก็จะสบายใจไปครั้งหนึ่งที่จะพูดอะไรออกมา ... ถ้าไม่ link กับเพื่อนหรือคนที่รู้จักกัน ก็คงต้องใช้เวลานานหน่อยในการสร้างความสัมพันธ์ เพราะการที่เขาจะเปิดโอกาสให้เราสัมภาษณ์นั้น เป็นเรื่องยาก...อย่างยุคแรก จำได้ว่า จะสัมภาษณ์เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจอะไรสักอย่าง ต้องใช้เวลาเป็นเดือนกว่าจะได้สัมภาษณ์ เขากัลวันักข่าวมาก เราต้องไปนั่งเฝ้าหน้าห้องแล้วถามบ่อยๆจนเขาคุ่นเคย... แต่ปัจจุบันนี้ นักข่าวแทบไม่ต้องสร้างความสัมพันธ์เลย เพราะแหล่งข่าวเป็นฝ่ายมาสร้างความสัมพันธ์กับนักข่าวเอง” (ประสาน,อ้างแล้ว)

ถัดจากนั้นมาอีก 10 ปี ข่าวเศรษฐกิจก็ยังไม่ถึงขั้น “บูม” เต็มที่ นักข่าวเศรษฐกิจในยุคถัดมา ก็ยังคงต้องรับผิดชอบงานข่าวในหลายกระทรวงเช่นเดิม การสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวก็ยังคงเป็นเรื่องยาก เพราะแหล่งข่าวยังไม่ยอมเปิดตัวกับนักข่าวเต็มที่ ประกอบกับในกรณีของ อ.ส.ม.ท. นั้น แหล่งข่าวยังไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร และอีกปัจจัยหนึ่งคือความรอบรู้ในเรื่องเศรษฐกิจของนักข่าว อ.ส.ม.ท.ยังไม่ดีพอ เป็นเหตุให้ช่องว่างระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าวมีระยะห่างอยู่อย่างเดิม

“แหล่งข่าวเขาแบ่งนักข่าวออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับเพื่อน คือคุยกันได้ ไปเที่ยวด้วยกัน ไปกินข้าวด้วยกันได้ คุยกันได้หมดทุกเรื่อง เรื่องลึๆอะไรต่างๆ 2) ระดับที่คุยกันตามหน้าที่ ไม่มีอะไรเป็นส่วนตัว และ 3) นักข่าวที่มาทักท้วง หรือคอลัมนิสต์ที่คอยเขียนโจมตี ด่าเขา สำหรับพี่แล้ว พี่อยู่ประเภทกลางๆ ง่ายๆ คือ เราเป็น อ.สม.ท. การที่จะไปคลุกคลีตีโมงกับเขามากเกินไปมันทำยากเพราะ 1) เขาไม่ได้ need (ต้องการ) เรา และ 2) เราไม่ได้อยู่ในฐานะที่จะคลุกอะไรกับเขาได้” (ประสาน, อ้างแล้ว)

นางสาวจิตเกษม ณ ระนอง ผู้สื่อข่าวสายเศรษฐกิจในยุคนั้น (สัมภาษณ์) กล่าว
ว่า “เข้ามาทำข่าวเศรษฐกิจตอนนั้น ไม่ได้ประจำกระทรวงเหมือนทุกวันนี้ ทุกอย่างต้องเรียนรู้เองหมด เช่น ทำข่าวกระทรวงอุตสาหกรรม เจอแต่เรื่องยาก เราไม่ได้เรียนเศรษฐศาสตร์ หรือการตลาดมา แต่ต้องมาทำข่าวอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล เรื่องน้ำมัน เรื่องการปิโตรเลียม เป็นเรื่องยากมาก ...การที่จะเข้าไปสัมภาษณ์แหล่งข่าวแต่ละที่ ต้องศึกษาทำการบ้านมาก แต่ก็เชื่อว่าเข้าใจได้ดี ...จำได้แม่นเลย ตอนนั้นไปสัมภาษณ์คุณทองฉัตร หงส์ลดารมภ์ ผู้ว่าการการปิโตรเลียมคนแรก เรายุ่้น้อยกว่าเขามาก เขาพูดกับเรา เราสะอึก เหมือนกับจะร้องไห้อยู่ข้างใน เขาถามว่า คุณมีความรู้อะไรที่คุณมาถามผม... เรายุ่้น้อยกว่าเขามาก นึกถึงตอนนี้ ยังรู้สึกเลยว่า เรายุ่้น้อยจริงๆ เราเอาคำถามเง่า ไม่เข้าใจไปถามเขา”

อย่างไรก็ตาม นั่นถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว เพราะต่อมา แหล่งข่าวคนเดียวกันนั่นเองที่เป็นผู้เติมเต็มความรู้ให้แก่นักข่าว และนักข่าวก็เริ่มรู้วิธีที่จะชวนขวายเป็นเรียนรู้ในสิ่งต่างๆที่ยังไม่รู้ด้วยวิธีคล้ายๆกัน คือขอความรู้จากแหล่งข่าวโดยตรง

“ ตอนแรกก็มีอีโก้(ego) แต่พอเก็บมาคิด ถ้าไม่รู้ทำไมไม่ทำให้ตัวเองรู้ ตอนหลังไปสัมภาษณ์อีกดร.ทองฉัตร เรียกไปเลย แกใช้เวลาครึ่งวันในการอธิบายเรื่องต่างๆให้ฟังว่า น้ำมันในโลกนี้มาจากไหน การตลาดเป็นยังไง อะไรต่างๆ จนเราเข้าใจในระดับหนึ่ง และความสัมพันธ์กับ ดร.ทองฉัตร ก็เริ่มดีขึ้น... และจากนั้น เวลาสงสัยเรื่องไหนเกี่ยวกับข่าวที่ทำอยู่ ถ้าเป็นเรื่องทางเทคนิค ชับซ้อน ก็จะไปหาแหล่งข่าว บอกว่าอยากูรู้เรื่องนี้ ช่วยอธิบายให้ฟังหน่อย ส่วนใหญ่เขายินดี เพราะเป็นเรื่องที่เขาทำและอยู่ในความสนใจของเขาอยู่แล้ว เขาก็อยากให้เราช่วยด้วย จะได้เขียนข่าวของเขาได้ถูก ...ตอนหลังก็เป็นวัฒนธรรมเลยสำหรับนักข่าวสายอุตสาหกรรม อย่างปตท. (การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย) จะมีสัมมนาให้ความรู้แก่นักข่าวเรื่องน้ำมันเป็นประจำ บริษัทน้ำมันบางจากก็เช่นกัน ...ซึ่งเหล่านี้มีจุดเริ่มต้นจากยุคนั้น ” (จิตเกษม,อ้างแล้ว)

จากการศึกษานักข่าวเศรษฐกิจ อ.ส.ม.ท. พบปัจจัยในการสร้างและกำหนดและไม่มีส่วนกำความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว ดังรายละเอียดในแต่ละหัวข้อต่อไปนี้

3.1 วิธีการและปัจจัยในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว

จากการศึกษาพบว่า นักข่าวเศรษฐกิจ อ.ส.ม.ท. จะมีวิธีการและอาศัยปัจจัยต่างๆในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวในลักษณะเดียวกันกับนักข่าวสายการเมือง คือ การสร้างความไว้วางใจ และการยอมรับในหมู่แหล่งข่าวด้วยวิธีการต่างๆ โดยมีเงื่อนไขเรื่องเวลา และบริบทแวดล้อมต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ลักษณะร่วมที่โดดเด่นของนักข่าวสายเศรษฐกิจในการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว คือ การทุ่มเทให้กับงาน ตามติดและหมั่นทำการบ้าน อันเปรียบเสมือนคาถามัดใจแหล่งข่าวสายนี้ รวมถึงพื้นฐานความรู้ด้านเศรษฐกิจ

“ พี่จะออกจากบ้านตั้งแต่เช้าก่อน 6 โมง เมื่อก่อนศูนย์กลางของข่าวอยู่ที่ทำเนียบรัฐบาล มีการประชุมคณะกรรมการอะไรต่างๆ พี่ก็จะไปว่ายน้ำที่สนามม้าราชตฤณมัย ใกล้ๆทำเนียบรัฐบาล พอว่ายน้ำเสร็จ 7 โมงกว่าจะขับรถไปที่ทำเนียบรัฐบาลบ้าง เพื่อดักรอแหล่งข่าวที่จะไปประชุม ไป ปตท.บ้าง ไปไหนๆบ้าง พี่จะใช้เวลาช่วงเช้า 07.30 น. ผู้บริหารต่างๆเขาจะเข้าที่ทำงานแล้ว จะอาศัยช่วงนั้นคุยกับเขา เขาชวนกินกาแฟนั่งคุยกับเขา อย่างคุณเลื่อน กฤษณกรี่ คุณโสภณ สุภาพงษ์ คุยกับเขา เราได้ความรู้ หรืออย่างคุณปิยะสวัสดิ์ อมระนันท์ พี่จะใช้เวลาเช้าบ้าง เย็นบ้างไปคุยกับเขา สลับเวลากัน ...เราต้องใช้ทุกวิถีทางที่จะเข้าถึงแหล่งข่าว ไม่เหมือนทุกวันนี้ มีอะไรเดี๋ยวเขาก็แถลงข่าว สมัยก่อนต้องไปนั่งจ่อ นั่งคุย..” (จิตเกษม, อ้างแล้ว)

“ ต้องทำให้แหล่งข่าวรู้จักเราก่อน เวลาเราไปที่ใหม่ๆ เราต้องเอาคำถามที่ดีๆ เข้าแลก แล้วก็ถามบ่อยๆให้เขารู้จักเราก่อนคนอื่นๆ โดยเฉพาะกับแหล่งข่าวที่รู้จักเราอยู่แล้ว จะต้องทำยังไงให้เขาเป็นจุดเด่นมากกว่าคนอื่น ก็คือต้องหมั่นถาม และต้องไม่ถามในประเด็นพื้นๆ ต้องถามในประเด็นที่คิดว่าเขาจะต้องไปหาคำตอบกลับมาให้เรา หรือเขาต้องหันไปถามคนข้างๆ เขาว่า คำถามนี้มีคำตอบไหม ถามในสิ่งที่เขาไม่รู้ แต่เขาต้องรู้ บ่อยๆครั้ง เขาจะจำและรู้จักเราได้เอง” (มนชยา ศุจินันต์, สัมภาษณ์)

“แหล่งข่าวคนไหนที่เรามองว่าน่าจะเข้าถึงยากหรือแทบจะไม่มีโอกาสเลยก็จะลองก่อน จะเริ่มจากการคุยเล่นนอกเหนือจากเรื่องงาน แต่ก็อยู่ในขอบเขต ถ้าลองแล้วไม่ได้ก็ตัดใจ คนไหนถ้ารู้จักมักคุ้นแล้วก็จะติดต่อสื่อสาร พยายามโทรศัพท์พูดคุยสัมภาษณ์ ขอเบอร์มือถือ

ไว้เลย แล้วโทรไปคุย ให้เรารู้ว่าเราขอเบอร์มา เราโทรไปนะ ทำอย่างนั้นอยู่เรื่อย ๆ ถ้าแหล่งข่าวประจำอยู่ที่กระทรวงก็จะหมั่นขึ้นไปหา อย่างรัฐมนตรีหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ คุยกับหน้าห้องบ้าง เลขานุการบ้าง เขาเดินออกมา เราจะเห็นเราว่ามาอยู่ มารอ หรือหลังจากนั้น เขากลับบ้าน เราก็จะโทรไปคุย ว่าเรายังมีข้อสงสัยเรื่องนั้น เรื่องนี้ ส่วนแหล่งข่าวที่อยู่ไกล ถ้าไม่โทรศัพท์ก็จะเขียนจดหมายบ้าง นัดสัมภาษณ์เป็นกรณีพิเศษ ออกทางวิทยุ ทีวีบ้าง เหมือนกับที่เราเห็นความสำคัญของเขา ความสัมพันธ์ก็จะอยู่ได้ยาวนาน” (อิสริยา พรายทองแย้ม, สัมภาษณ์)

เนื่องจากเนื้อหาข่าวทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เข้าใจได้ไม่ถนัดนัก เพราะฉะนั้นพื้นฐานความรู้ด้านเศรษฐกิจของนักข่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ข่าวสามารถพูดคุยกับแหล่งข่าวได้อย่างทัดเทียม โดยที่แหล่งข่าวยินดีจะคบหา ไม่ดูแคลน ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องได้มาจากพื้นฐานการศึกษาในสถาบันการศึกษาสถาบันใดสถาบันหนึ่ง หากแต่เป็นองค์ความรู้ที่สามารถแสวงหาได้จากการศึกษาด้วยประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ

“ความรู้ที่นักข่าวได้มาจากการศึกษาหรือทำการบ้านก่อนไปสัมภาษณ์แหล่งข่าว เป็นเสน่ห์ของนักข่าว สมมุติว่าที่รู้ว่าแหล่งข่าวคนนั้นสนใจเรื่องคิวซี (QC) เราจะต้องหาความรู้เรื่องคิวซีบ้าง เพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นกับเขาให้ได้ แค่นี้เขาก็อยากคุยกับเราแล้ว เราแก้มองจุดประเด็นที่เขาสนใจ เขาก็อยากคุยแล้ว เดี่ยวเราก็ไม่ต้องถาม เพราะเขาเองอยากจะพูดให้เราฟัง... การรักษาความสัมพันธ์ คือการให้เวลากับแหล่งข่าว เข้า เย็น ค่ำ หาโอกาสไปคุยกับเขาอยู่เป็นประจำ ปฏิบัติเป็นกิจวัตร ความสนิทจะเกิดขึ้น แหล่งข่าวบางคนที่รู้จักภรรยาเขา ลูกเขา บ้านเขา เวลาโทรไปที่บ้าน ภรรยาเขารับสาย รู้ว่าเป็นเรา เขาก็ให้คุย ...ไม่บ่นเบียด นี่คือวิธีปฏิบัติของนักข่าว... หนึ่ง คุณต้องรู้เรื่องดี สองอย่าละความพยายามที่เข้าถึงแหล่งข่าว และสามอย่าไป (เขียนข่าว) หยิกเขา แหย่เขา เราจะทำยั้งนี้ได้ เราจะต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นจริงๆ” (จิตเกษม, อ้างแล้ว)

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์นักข่าวเศรษฐกิจ อ.ส.ม.ท. หลายคน พบว่า เสน่ห์อีกอย่างหนึ่งของนักข่าวที่จะทำให้การสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวเป็นไปได้สะดวกและลดทอนระยะห่างระหว่างทั้งสองฝ่ายลงคือ การรู้จักเลือกใช้สรรพนามที่เหมาะสมเรียกแหล่งข่าว โดยกับแหล่งข่าวที่อาวุโสกว่าและมีลักษณะเป็นนักวิชาการ แทนที่จะเรียก “คุณ” หรือ “ท่าน” ก็เรียก “อาจารย์” แทน การปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะลูกศิษย์กับอาจารย์ โดยนักข่าวเรียกแหล่งข่าวว่า อาจารย์ แม้แหล่งข่าวจะไม่ได้เป็นอาจารย์ก็ตาม จะทำให้เกิดความรู้สึกภูมิใจ กับแหล่งข่าวที่ยังไม่สนิท นักข่าวเรียกคุณ ต่อมาเมื่อสนิทขึ้นเรียกว่า พี่ หรือ อาจารย์ ซึ่งทำให้การปฏิสัมพันธ์ไปได้ง่ายและใกล้ชิดกันขึ้น

3.2 ปัจจัยกำหนดและไม่มีส่วนกำหนดระยะห่างของความสัมพันธ์

ระยะห่างของความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวสายเศรษฐกิจ อ.ส.ม.ท. มักจะถูกกำหนดด้วยปัจจัยต่างๆที่มีลักษณะคล้ายกับนักข่าวสายการเมือง กล่าวคือ ความสัมพันธ์จะใกล้ชิดหรือไม่ ขึ้นอยู่กับ สถานภาพและบริบทของแหล่งข่าว นิสัยส่วนตัว ทักษะคติ บทบาทหน้าที่หรืองานในความรับผิดชอบ องค์กรสื่อในสังกัดของนักข่าว และที่สำคัญคือ เรื่องของผลประโยชน์ที่มีต่อกัน

ปัจจัยอีกประการหนึ่งซึ่งมีส่วนอย่างมากในการกำหนดระยะห่างของความสัมพันธ์ของนักข่าวเศรษฐกิจ อ.ส.ม.ท. กับแหล่งข่าวคือ ธรรมชาติของสื่อ กล่าวคือ ถ้าพิจารณาสิกลงไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวสายเศรษฐกิจของสองสื่อ คือ สื่อสิ่งพิมพ์ (หนังสือพิมพ์) กับสื่อโทรทัศน์แล้ว นักข่าวโทรทัศน์ที่ทำข่าวเศรษฐกิจของช่อง 9 อ.ส.ม.ท. มักจะไม่ค่อยมีความสนิทสนมหรือความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับแหล่งข่าวเท่ากับนักข่าว อ.ส.ม.ท. ฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ ทั้งนี้เนื่องจาก นักข่าวเศรษฐกิจช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ไม่ได้ประจำตามข่าวกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะหมุนเวียนไปเรื่อยๆตามรายงาน ทำให้ขาดการสร้างและสานสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับแหล่งข่าว

“พอย้ายมาทำข่าวเศรษฐกิจให้ทีวี ไม่ได้ประจำกระทรวงเหมือนเมื่อก่อน ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวจะต่างออกไป ความสนิทสนมเป็นส่วนตัว แหล่งข่าวจะให้ favour กับนักข่าวประจำกระทรวง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนังสือพิมพ์มากกว่า ทีวีมีอิทธิพลมากกว่าก็จริง แต่เวลาออกอากาศมันน้อย โอกาสที่เขาจะได้ออกข่าวเยอะเหมือนหนังสือพิมพ์ที่ประจำกระทรวงมีไม่มากนัก” (ภุสพงศ์ ฉายประเสริฐ สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกันอย่างไรก็ตามในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวสายเศรษฐกิจ อ.ส.ม.ท. กับแหล่งข่าว นั้น พบว่า ปัจจัยเรื่องเพศหรือความเป็นหญิง-ชาย ของนักข่าว สถานภาพทางสังคมของนักข่าว ไม่มีส่วนในการกำหนดระยะห่างความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวสายเศรษฐกิจอ.ส.ม.ท. กับแหล่งข่าวอย่างชัดเจน พื้นฐานการศึกษาก็ไม่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับนักข่าว แต่นักข่าวที่มีพื้นฐานความรู้ด้านเศรษฐกิจจะมีช่วยทำให้ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวเป็นไปโดยง่ายและใกล้ชิดกว่านักข่าวที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านนี้

4. ข่าวสังคม

นักข่าวสายสังคมของ อ.สม.ท. ส่วนหนึ่งจะทำข่าวในลักษณะประจำกระทรวง หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น นักข่าวประจำกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น ขณะที่อีกส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะนักข่าวโทรทัศน์ จะไม่ประจำที่ใดที่หนึ่ง แต่จะไปสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ตั้งไว้ หรือไปทำข่าวเวลาที่มีการแถลงข่าวหรือเหตุการณ์ใดๆเกิดขึ้นเท่านั้น เพราะฉะนั้น นักข่าวที่อยู่ประจำกระทรวงจะมีความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวตามกระทรวงต่างๆ แนบแน่นหรือใกล้ชิดมากกว่า ซึ่งแหล่งข่าวที่นักข่าวสายสังคมรู้จักมักคุ้น ส่วนใหญ่ก็หนีไม่พ้นนักการเมือง นั่นคือ นักการเมืองที่เข้าไปอยู่ในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ หรือรัฐมนตรีช่วยว่าการ ตลอดจนเลขาธิการรัฐมนตรี ในกระทรวงนั้นๆ และแหล่งข่าวส่วนหนึ่งก็เป็นข้าราชการประจำในระดับผู้บริหารของกระทรวง

นายภุสพงศ์ ฉายประเสริฐ อดีตผู้สื่อข่าวด้านสังคม ฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ ที่เคยติดตามข่าวกระทรวงศึกษาธิการอยู่หลายปี (สัมภาษณ์ 21 ส.ค.41) กล่าวว่า “ส่วนใหญ่ถ้าเป็นนักข่าวประจำกระทรวงจะมีความสนิทสนมกับแหล่งข่าวที่เป็นนักการเมืองที่ประจำกระทรวงมากกว่านักข่าวที่ไม่ได้ประจำกระทรวง โดยเฉพาะนักข่าวหนังสือพิมพ์ หรือสำนักข่าวต่างๆ นักข่าวประจำกระทรวงจะเข้าออกออกในห้องทำงานของแหล่งข่าวได้สะดวก”

จากการสังเกตของผู้วิจัยเอง ประกอบกับการบอกเล่าของนักข่าวสายสังคม อ.สม.ท. พบว่า แหล่งข่าวด้านสังคมและธรรมชาติของข่าวที่ไม่ค่อยเน้นลักษณะความขัดแย้งส่วนบุคคลเหมือนข่าวการเมือง เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นักข่าวเข้าหาแหล่งข่าวประจำกระทรวงได้ง่าย กล่าวคือ แหล่งข่าวสายสังคม โดยเฉพาะตามกระทรวงต่างๆ ที่มีนักข่าวสายสังคมประจำอยู่ มักจะมีลักษณะเปิดตัว เพราะไม่ค่อยจะมีเรื่องอะไรเป็นความลับมาก ทำให้นักข่าวเข้าหาได้ง่าย ข่าวหรือข้อมูลส่วนใหญ่จะออกไปในทางที่ไม่ใช่เรื่องการเมืองที่อาจจะสร้างปัญหาให้กับแหล่งข่าวเอง แต่ส่วนใหญ่เป็นข่าวที่เน้นสาระประโยชน์ของประชาชนมากกว่า ทำให้แหล่งข่าวไม่รู้สึกรอคอยต่อผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาหลังจากการเปิดเผยข้อมูลเหล่านั้น

จากการศึกษาพบว่า นักข่าวสายสังคมมีวิธีการในการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวโดยอาศัยปัจจัยต่างๆคล้ายๆกับนักข่าวสายการเมือง และเศรษฐกิจ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากปัจจัยต่างๆเหล่านั้นแล้ว ในการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวประจำกระทรวงนั้น นักข่าวสายสังคม อ.สม.ท. มีวิธีปฏิบัติคล้ายๆ กัน โดยในระยะแรกๆ ที่

เพิ่งเข้าไป มักจะสงวนท่าที ไม่ค่อยแสดงออก จะคอยตามนักข่าวรุ่นพี่ที่อยู่ประจำที่นั่นมาก่อน ไม่
ว่าจะเป็น การขอเข้าพบ การสัมภาษณ์ และร่วมกิจกรรมอะไรต่างๆ แล้วจึงค่อยพัฒนาตัวเอง หา
จังหวะเข้าประชิดตัวแหล่งข่าวเพื่อสร้างความสัมพันธ์ด้วยตัวเองในลำดับต่อไป ซึ่งช่วงระยะเวลา
การ “หยิ่งแข็ง” ก่อนจะเป็นฝ่ายรุกนั้น อาจจะต้องใช้เวลา 2 - 3 เดือน หรือมากกว่านั้น ขึ้นอยู่กับ
แต่ละบุคคล

“ในช่วงแรกที่เข้าไปทำข่าวประจำที่กระทรวง จะคอยตามนักข่าวอาวุโสไปก่อน
เขาไปไหน เราก็คอยตามไปสังเกตการณ์ด้วย ดูลักษณะการทำงาน ดูท่าทีการปฏิบัติต่อกันของนัก
ข่าวที่เคยอยู่ที่นั่นมานานกับแหล่งข่าวว่าเขาปฏิบัติกันยังไง พอเริ่มชิน เริ่มรู้สึกมั่นใจที่จะฉายเดี่ยว
ได้ จึงค่อยหาทางขอเข้าพบแหล่งข่าวเพื่อขอสัมภาษณ์เอง ซึ่งขณะเดียวกันเราก็ต้องทำการบ้าน
คือ คิดหาประเด็นข่าวใหม่ๆที่จะเข้าไปสัมภาษณ์ด้วย” (จันทร์แรม สัมพันธ์วิวัฒน์, สัมภาษณ์)

เป็นเรื่องปกติของการทำข่าวประจำกระทรวง นักข่าวที่เข้าไปใหม่ๆ ต้องศึกษา
ก่อนว่าบรรยากาศการทำข่าวที่นั่นเป็นอย่างไร คอยสังเกตดูพฤติกรรมการทำงานของนักข่าวที่อยู่
ที่นั่นมาก่อน การทำข่าวแบบเจาะลึกในระยะแรกที่เข้าไปอาจจะลำบาก เพราะยังไม่รู้จักแหล่งข่าว
ดีพอ นักข่าวใหม่จึงต้องอาศัยนักข่าวที่เขาเคยอยู่มาก่อนเป็นสะพานเชื่อม นอกจากนี้ สิ่งที่จะช่วยให้
นักข่าวใหม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวได้ดีและไวขึ้นคือผลจากความสัมพันธ์ที่ดีที่นัก
ข่าวรุ่นพี่ได้สั่งสมไว้ บารมีจึงตกทอดถึงนักข่าวรุ่นน้อง กรณีของนักข่าวสายกระทรวงสาธารณสุข
ของสำนักข่าวไทย อ.ส.ม.ท. เป็นตัวอย่างหนึ่งที่เห็นชัดเจน ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า แต่เดิมนั้น
นักข่าวกระทรวงสาธารณสุขไม่ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนที่จะส่งนักข่าวไปประจำ ยกเว้น
สำนักข่าวไทย อ.ส.ม.ท. และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐที่ส่งนักข่าวไปประจำทำข่าวตั้งแต่ยุคแรกๆ โดย
ข่าวสาธารณสุขของสำนักข่าวไทยได้รับการเผยแพร่ทั้งทางหนังสือพิมพ์ที่เป็นสมาชิกและทางวิทยุ
ของ อ.ส.ม.ท. ทำให้แหล่งข่าวกระทรวงสาธารณสุขรู้จักสำนักข่าวไทยมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่หลาย
ปีก่อน ผลดีจึงตกทอดถึงนักข่าว อ.ส.ม.ท. รุ่นหลังๆ ที่แหล่งข่าวมักจะให้ความสำคัญในการติดต่อ
สื่อสารด้วย

สำหรับการผูกมิตรกับแหล่งข่าวชำนั้น นักข่าวสายสังคม อ.ส.ม.ท. มีข้อปฏิบัติ
คล้ายๆ กันคือ การรายงานข่าวอย่างตรงไปตรงมา ไม่เพิ่มสีสันอันอาจจะเป็นมูลเหตุทำให้แหล่ง
ข่าวเกิดความเสียหาย อันเป็นการสร้างความไว้วางใจให้กับแหล่งข่าว ซึ่งในประเด็นนี้ถือเป็น “จุด
ขาย” อย่างหนึ่งของ อ.ส.ม.ท. ในการสร้างการยอมรับให้กับแหล่งข่าว กล่าวคือ อ.ส.ม.ท. ยึดหลัก
การรายงานข่าวที่เป็นไปตามข้อเท็จจริงคำต่อคำ ไม่ตีความและพลิกแพลงคำพูดของแหล่งข่าว

ขณะเดียวกัน หลักง่าย ๆ ในการทำให้แหล่งข่าวรู้จักนั้น นักข่าวสายสังคม อ.สม.ท. มีแนวทางปฏิบัติคือ การตามติดแหล่งข่าวอยู่เป็นประจำ การชวนชวยหาประเด็นใหม่ๆ และดี ๆ ชักถามสัมภาษณ์แหล่งข่าวอยู่เสมอ และที่สำคัญคือเรื่องกริยามารยาทและบุคลิกภาพที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความสัมพันธ์

“ติดตามความเคลื่อนไหวของแหล่งข่าวอยู่เสมอ หมั่นคุย ชักถาม และเครื่องมีสื่อสารทั้งหลายที่มีอยู่ต้องทำให้เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะเสาร์ อาทิตย์ที่ไม่ค่อยมีข่าว เราก็ใช้วิธีโทรศัพท์ไปหาแหล่งข่าว เบอร์โทรศัพท์ของแหล่งข่าว มือถือ หรือที่บ้าน ถ้าขอได้ขอได้เลย เสาร์ อาทิตย์ วันหยุด โทรไปสัมภาษณ์อยู่บ่อยๆ ถ้าเขาอยู่ เขาสะดวก เราก็พร้อมที่จะให้สัมภาษณ์อยู่แล้ว” (นพดล, อ่างแล้ว)

“ข่าวสังคมโดยทั่วไป ไม่ใช่ข่าวกระแสความเคลื่อนไหวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นวันต่อวันที่จะสามารถนำเอาความเห็นของนักการเมืองมาเขียนเป็นข่าวให้คนอ่านได้ตลอดเวลาเหมือนข่าวการเมือง แต่ข่าวสังคม โดยเฉพาะข่าวทางวิชาการ เป็นเรื่องที่นักข่าวต้องทำตัวกึ่งๆนักวิชาการ คือต้องอ่าน ต้องคิด ตั้งข้อสงสัย และหาประเด็นคำถามอยู่ตลอดเวลาว่าจะนำเรื่องอะไรให้เป็นข่าวที่น่าสนใจได้ และเมื่อคิดได้แล้ว ต้องโทรศัพท์ไปคุยกับแหล่งข่าวอยู่เสมอๆ ไม่อย่างนั้นเราจะไม่มีข่าวดีๆออกสู้กับข่าวการเมืองหรือเศรษฐกิจเขาได้เลย เราก็จะได้แต่ข่าวแจก ข่าวแถลงข่าวกิจกรรมทางสังคมพื้ๆทั่วไป เช่น ฤดูกาลนี้ กระทรวงสาธารณสุขเตือนประชาชนระวังโรคภัยอะไรบ้าง หรือ การเปิดนับนักเรียนเข้าเรียน ม.1 ปีนี้ รับกี่คน ก็โรงเรียน ซึ่งทุกสื่อก็ได้เหมือนกันหมด เราจะได้ข่าวอะไรที่แตกต่างออกไปเลย ” (อำมร บรรจง, สัมภาษณ์)

“ขณะที่ข่าวการเมือง ส่วนใหญ่จะแข่งกันที่ความไว ทุกช่องต้องชิงชิงความไวไว้ก่อน แต่ข่าวสังคม ถ้าเป็นข่าวดี ๆ จะแข่งกันที่ความลึก ความแปลกใหม่ของเนื้อหา เราต้องอาศัยการค้นคว้าหาข้อมูลแบบ exclusive สัมภาษณ์แบบข่าวเจาะ นักข่าวสังคมต้องขยันอ่าน แล้วคิดหาประเด็นคำถาม ไปถามแหล่งข่าว จะทำให้เรารู้จักแหล่งข่าวในวงกว้าง โดยเฉพาะในแวดวงวิชาการ นักวิชาการตามสถาบันต่างๆ เขามีข้อมูล เขาพร้อมที่จะให้ข้อมูลแก่เราอยู่แล้ว” (ภุสพงศ์, สัมภาษณ์,)

“สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยต่างๆ คือแหล่งข่าวสำคัญ ผมชอบคุยกับแหล่งข่าวที่เป็นนักวิชาการ เพราะเราจะได้เรียนรู้จากเขาด้วย แต่ก่อนที่จะไปสัมภาษณ์เขา

ผมจะพยายามไปค้นตามห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ ศึกษาดูก่อนว่า นักวิชาการคนไหน ทำการวิจัยอะไรไว้บ้าง เขาสนใจในเรื่องใด เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ก็จะหาหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อนักวิชาการคนนั้น หาเรื่องที่เขาสนใจไปคุยกับเขาได้ถูก พูดคุยถูกคอกัน บางครั้งก็ไม่เจอกันตัวต่อตัว ได้แต่สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ โทรไปครั้งที่สอง ที่สาม เขาก็จำเราได้ เพราะเขาเห็นข่าวที่เราเคยสัมภาษณ์ไปก่อนหน้านี้” (สร้างบุญ, อ่างแล้ว)

เช่นเดียวกันกับนักข่าวสายอื่นๆ กลไกสำคัญของการสร้างความใกล้ชิดกับแหล่งข่าว สำหรับนักข่าวสายสังคมของ อ.ส.ม.ท.คือ บุคลิกภาพส่วนตัว และกริยามารยาท ซึ่งรวมถึงการรู้จักเลือกใช้สรรพนามแทนตัวแหล่งข่าว ซึ่งจากการศึกษา พบว่า สำหรับแหล่งข่าวประจำกระทรวง ถ้าเป็นระดับรัฐมนตรี หรือผู้บริหารระดับสูงนักข่าวจะเรียกว่าท่าน เพื่อเป็นการให้เกียรติหรือไม่ก็เรียกตามตำแหน่ง แต่มีไม่น้อยเลยที่เรียกแหล่งข่าวว่า อาจารย์ หรือ พี่ เพื่อแสดงความใกล้ชิด คำว่า “คุณ” แทบจะไม่ใช้ เพราะนอกจากจะมีลักษณะดีเสมอแล้ว ยังแสดงความห่างเหินและทางการเกินไป เว้นเสียแต่ว่า แหล่งข่าวเป็นรุ่นราวคราวเดียวกันหรืออ่อนอาวุโสกว่านักข่าว

นักข่าวสายสังคม อ.ส.ม.ท. ให้ข้อสังเกตเช่นเดียวกันกับนักข่าวสายการเมืองและเศรษฐกิจในประเด็นเกี่ยวกับการวางตัวว่า มักไม่ได้ยินนักข่าว อ.ส.ม.ท. ถูกตำหนิจากแหล่งข่าวเรื่องกริยามารยาท หรือความก้าวร้าว ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะนักข่าว อ.ส.ม.ท. เป็น(กึ่ง)ราชการ จึงไม่ค่อยมีลักษณะก้าวร้าว รุกเร้าแหล่งข่าวเหมือนกับนักข่าวหนังสือพิมพ์ที่มีการแข่งขันกันสูง

ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวของนักข่าวสายสังคม อ.ส.ม.ท. โดยปกติแล้วจะห่างหายไปกับการเปลี่ยนสถานภาพหรือเปลี่ยนสถานที่ทำข่าวของนักข่าว เช่น นักข่าวพอทำข่าวได้สักระยะหนึ่ง ก็ถูกย้ายเข้าไปทำหน้าที่เรียบเรียงข่าวในสำนักงานเป็นต้น ทำให้ห่างจากแหล่งข่าวอย่างไรก็ตาม นักข่าว อ.ส.ม.ท. บางคนแม้จะเปลี่ยนสายงานรับผิดชอบ แต่ก็ยังแวะเวียนแหล่งข่าวเดิมอยู่เสมอ เป็นการสานสายสัมพันธ์อยู่อย่างไม่ขาดระยะ

“ ตอนทำข่าว กรุงเทพมหานคร สนิทกับท่านปลัดคือท่านประเสริฐ สมะลาภา เขามีอะไรเขาจะช่วยเราทุกอย่าง เราออกจาก กทม.แล้ว เราก็แวะไปหา ชื่อขนม ชื่อผลไม้ไปฝาก เขาก็จะมีพิเศษกับเราตลอด เช่น ให้เข้าพบสัมภาษณ์คนเดียว เราไม่ได้ตอบแทนอะไรเขาเป็นพิเศษ ทำตัวธรรมดา แต่มีเทศกาลอะไร ก็ไปแสดงความเคารพบ้าง อย่างน้อยก็ติดต่อไว้ไม่ห่างเหิน ออกจากกระทรวงแล้ว เรายังสามารถติดต่อนักข่าวคนอื่นได้” (อิสสรียา, อ่างแล้ว)

อย่างไรก็ตาม นั่นเป็นหนึ่งในเพียงไม่กี่ตัวอย่างของการรักษาความสัมพันธ์ไม่ให้ห่างหาย ส่วนใหญ่แล้ว จากการบอกเล่าของนักข่าวสายสังคม อ.สม.ท. พบว่า เมื่อออกจากกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งแล้ว นักข่าวมักจะไม่ค่อยติดต่อหรือติดตามผลเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวเอาไว้สัก เพราะข้อจำกัดเรื่องเวลา ซึ่งด้วยเหตุผลข้อนี้ ชี้ให้เห็นได้ในระดับหนึ่งว่า ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวของนักข่าวสายสังคม อ.สม.ท. นั้น มีเรื่อง “งาน” เป็นเงื่อนไขสำคัญที่เชื่อมโยงสองฝ่ายเอาไว้

จากการศึกษาพบว่า ระยะเวลาของความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวสายสังคม อ.สม.ท. มักจะถูกกำหนดด้วยปัจจัยหลักๆ ที่มีลักษณะคล้ายกับนักข่าวสายการเมืองและสายเศรษฐกิจ กล่าวคือ ความสัมพันธ์จะใกล้ชิดหรือไม่ ขึ้นอยู่กับ สถานภาพและบริบทของแหล่งข่าว และนักข่าวเอง ซึ่งรวมถึงลักษณะการทำงานประจำหรือไม่ประจำกระทรวง และที่สำคัญคือ ลักษณะการพึ่งพาอาศัยประโยชน์จากกันและกัน ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดในบทถัดไป

ขณะเดียวกัน จากการสัมภาษณ์ความเห็นของนักข่าว และจากการสังเกตของผู้วิจัยเองในฐานะที่เคยทำข่าวสังคมมาด้วยคนหนึ่ง พบว่า ปัจจัยเรื่องเพศหรือความเป็นหญิง-ชายของนักข่าว ไม่มีผลอย่างชัดเจนในการกำหนดระยะเวลาความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าวสายสังคม เพียงแต่โดยธรรมชาติของข่าวสังคมแล้ว สังเกตพบว่านักข่าวส่วนใหญ่เป็นสตรีในสัดส่วนที่มากกว่า และเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาเรื่องราวของข่าวแล้ว โอกาสที่นักข่าวสตรีจะสร้างความใกล้ชิดกับแหล่งข่าวสายนี้จึงมีมากกว่านักข่าวชาย อีกทั้งความลึกซึ้งละเอียดอ่อนในประเด็นข่าวทางด้านสังคมนั้น นักข่าวสตรีมักจะได้เปรียบอยู่แล้วโดยธรรมชาติ แต่ไม่ใช่ในทุกกรณี ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ, ความสนใจและองค์ประกอบด้านอื่นๆ ของนักข่าวเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษานักข่าวสายสังคมของ อ.สม.ท. พบว่าพื้นฐานการศึกษาของนักข่าว และการสังกัดในองค์กรสื่ออย่าง อ.สม.ท. ไม่มีผลอย่างชัดเจนต่อการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว เพราะแหล่งข่าวจะให้ความสำคัญกับตัวนักข่าวมากกว่า ว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด

น.พ.ธงชัย ทวีชาติ ผู้ตรวจราชการ กระทรวงสาธารณสุข แหล่งข่าวสายสังคมคนหนึ่ง (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ผม treat นักข่าวเหมือนกันหมด ไม่ว่าจะจากฉบับไหน ชองไหน คบได้หรือไม่ได้ มันอยู่ที่การวางตัวของนักข่าวเขาเอง ไม่รู้หรือกว่าใครเวียนอะไรมา หรือครอบครัวเขาเป็นอย่างไร สนใจเฉพาะตัวเขา ในส่วนที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับงานของเรา”

5. ข่าวอาชญากรรม (ข่าวตำรวจ)

บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งข่าวสำคัญของนักข่าวสายนี้ก็คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจในระดับต่างๆ เช่น หากเป็นที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (เดิมคือกรมตำรวจ) แหล่งข่าวจะมีตั้งแต่ผู้บริหารสูงสุดของตำรวจลงมา จนถึงระดับผู้ช่วย และรอง หรือระดับผู้บังคับการ ซึ่งสิ่งที่เป็นข้อมูลข่าวสารได้ จะเกี่ยวข้องกับนโยบายเสียส่วนใหญ่ ส่วนที่ กองบัญชาการตำรวจนครบาล (บช.น.) ที่ดูแลสถานีตำรวจนครบาล(สน.) ทั่วกรุงเทพมหานครนั้น แหล่งข่าว มีตั้งแต่ผู้บัญชาการลงมา ถึงผู้บังคับการ ผู้ช่วยผู้บังคับการ และบางครั้งนายตำรวจระดับนายเวร ก็เป็นแหล่งข่าวที่ดีมีประโยชน์ได้ ขณะที่ กองบังคับการกองปราบปราม แหล่งข่าวที่ให้ข้อมูลได้ดีที่สุดก็คือ ระดับผู้บังคับการ ผู้ช่วยผู้บังคับการ หรือระดับล่างลงมาแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ทั้งสามหน่วยงานนั้น ยังไม่นับรวมถึงแหล่งข่าวประเภทที่เป็นผู้ต้องหา พยานในเหตุการณ์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีต่างๆ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นส่วนใหญ่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับนักข่าวในชายที่จะใช้เป็นกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ได้

กล่าวเฉพาะแหล่งข่าวที่เป็นตำรวจ จากการสัมภาษณ์นักข่าว อ.ส.ม.ท.ที่เคยทำข่าวสายอาชญากรรมหรือสายตำรวจพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวสายอาชญากรรมโดยทั่วไป (ไม่รวมนักข่าว อ.ส.ม.ท.) จะมีความใกล้ชิดกันมาก โดยเฉพาะนักข่าวกับแหล่งข่าวสายกองบัญชาการตำรวจนครบาล (บช.น.) ซึ่งนายตำรวจของ สน. ต่างๆ ต้องออกตระเวนไปตามท้องที่ตลอดเวลา ขณะที่นักข่าวก็ต้องตามไปทำข่าวอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน นักข่าวสายนี้บางทีก็ทำงานร่วมกับตำรวจไปโดยอัตโนมัติ กินนอนด้วยกันมี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดโดยมีงานติดตามอาชญากรรมเป็นเครื่องพันธนาการให้ทั้งสองฝ่ายใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันแทบจะตลอดเวลา เช่นนี้ บางทีก็เป็นที่มาของการหาประโยชน์ร่วมกันก็มี ดังที่จะได้กล่าวในบทที่ 5 ต่อไป

จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวสายตำรวจโดยทั่วไป จะอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกันเป็นหลัก กล่าวคือ ตำรวจต้องการพึ่งพานักข่าวในการเผยแพร่ผลงาน ขณะที่นักข่าวก็ต้องการข่าว

“ตำรวจจะก้าวหน้าได้เร็วต้องมีความสามารถและมีการประชาสัมพันธ์ตัวเองดีด้วย นอกเหนือจากการที่ต้องเข้าหาผู้มีอำนาจของประเทศ และไม่มีใครที่จะช่วยตำรวจสร้างผลงานให้ประจักษ์แก่สายตาของผู้บังคับบัญชาที่สูงกว่าหรือสาธารณชนได้ดีเท่าสื่อมวลชนหรือนักข่าวอีกแล้ว ขณะเดียวกัน นักข่าวเองก็ต้องการข่าว ถ้านักข่าวขยันหน่อย ไปคุยกับแหล่งข่าวได้หลายๆห้อง ก็จะมีข่าวออกมา และถ้ายิ่งนักข่าวคนนั้นพอที่จะมีความรู้เรื่องทุกเรื่อง คุยได้ทุกเรื่อง

วิเคราะห์การเมืองให้เขาฟังได้ เขาก็จะชอบ เป็นเหมือนเพื่อนกัน มีอะไรเขาก็จะบอก ที่สำคัญต้องมีคำมั่นกับเขาว่า ขาวนี้ไม่ quot ชื่อ ก็ต้องไม่ quote ความไว้ใจครั้งแรก หมายถึงครั้งต่อไปและตลอดไป” (ยุทธพงศ์ วิชัยดิษฐ์, อ่างแล้ว)

เมื่อตำรวจใช้วิธีการเป็นขาวในการสร้างผลงาน การที่นักข่าวจะสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายตำรวจนั้น ไม่ใช่เรื่องยากนัก เพราะแหล่งข่าวพร้อมเปิดประตูต้อนรับให้เข้าหา หรือในทางกลับกัน แหล่งข่าวเหล่านั้น ดูเหมือนพร้อมที่จะเป็นฝ่ายเข้าหานักข่าวเองอยู่แล้วเช่นกัน ซึ่งการวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนข่าวสารกันดังกล่าวข้างต้นเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งนักข่าวสายตำรวจของ อ.ส.ม.ท. สามารถสร้างสายสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายตำรวจได้ดีเป็นพิเศษ โดยเฉพาะนายตำรวจในระดับผู้บริหาร ซึ่งเป็นแหล่งข่าวที่มีข่าวหรือกุมความลับอะไรไว้มากๆ

จากการบอกเล่าของนักข่าวสายอาชญากรรม อ.ส.ม.ท. พบว่า การเข้าถึงตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายตำรวจ สำหรับนักข่าวช่อง 9 อ.ส.ม.ท. มักไม่มีอุปสรรคเท่าไรนัก เหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือ นโยบายของฝ่ายข่าว อ.ส.ม.ท. เกี่ยวกับข่าวตำรวจนั้น เน้นการ “เดินสายกลาง” เป็นหลัก กล่าวคือ รายงานข่าวตามข้อเท็จจริง แต่หากกรณีใดที่สื่อเค้าว่าจะเป็น การโจมตีบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือทำให้หน่วยงานใดได้รับความเสียหายอย่างรุนแรงโดยเฉพาะ ช่อง 9 มักจะหลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวนั้นในลักษณะที่เจาะลึกหรือขุดคุ้ยแบบถอนรากถอนโคน หากแต่ “โหน” ข่าวอาชญากรรมหรือข่าวเกี่ยวกับตำรวจของช่อง 9 จะมีลักษณะประนีประนอม หากหลีกเลี่ยงการเสนอข่าวด้านลบของตำรวจไม่ได้จริงๆ อย่างน้อยช่อง 9 ก็ต้องพยายามเปิดโอกาสให้ฝ่ายเจ้าหน้าที่ที่ถูกโจมตีได้มีโอกาสชี้แจง หรือไม่ก็อาศัยคำวิพากษ์วิจารณ์หรือความเห็นของบุคคลที่มีมุมมองที่เป็นกลางมาช่วยคานให้ข่าวเกิดความสมดุลย์ ไม่เอนเอียงหนักไปทางใดทางหนึ่ง เพราะฉะนั้น แหล่งข่าวในทุกระดับของตำรวจจึงสบายใจที่จะคบหากับนักข่าว อ.ส.ม.ท.

นางจุฑามณี ระวีแสงสุรย์ นักข่าวสายอาชญากรรมของช่อง 9 (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ ข่าวตำรวจของช่อง 9 ไม่ดี ไม่ข่าใคร และไม่โปรโมตใครคนใดคนหนึ่ง ทำให้แหล่งข่าวคือบรรดาข้าราชการตำรวจทั้งหลายสบายใจที่จะคบหากับเรา เรารับฟังเขา เขามีโอกาสได้ชี้แจงข้อเท็จจริง นโยบายเราเน้นความเป็นกลาง ขณะที่ช่องอื่นอย่างไรที่วิเขาจะเน้นการขุดคุ้ยเจาะลึกเบื้องหน้าเบื้องหลังของตำรวจ สร้างความเสื่อมเสียให้เขา โดยบางอย่างเขาขอรับรองไว้ เพราะเขาเองกำลังอยู่ในระหว่างการแก้ไขอยู่ แต่ก็ไม่ยอม ทำให้ไอทีวีเสียแหล่งข่าวไปเยอะ แต่เราเข้าใจเขา บางอย่างเรารู้ว่าเขาพลาดหรือผิด เขาเองก็อึดอัด เราก็เข้าใจเขา เราเปิดโอกาสให้เขาชี้แจง เขาไว้ใจเรา แต่ไอทีวีไม่ได้เลย ถ้าเป็นตำรวจพลาดไม่ได้เลย เล่นเต็มที่ ไม่ยอมปล่อย”

จากคำกล่าวของนางจุฑามณี ข้างต้น สามารถขยายความต่อไปได้อีกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวสายตำรวจนั้นส่วนใหญ่ดำรงอยู่ได้ด้วยความเข้าอกเข้าใจและเห็นใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ซึ่งบางครั้งบนพื้นฐานของความเห็นอกเห็นใจกันนั้นก็มีสิ่งหนึ่งซึ่งยึดโยงสัมพันธภาพของทั้งสองฝ่ายเข้าไว้ด้วยกันคือ ผลประโยชน์ที่เอื้อต่อกันซึ่งจะกล่าวในบทถัดไป

จากการศึกษาพบว่า การพึ่งพาอาศัยกันเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวสายอาชญากรรม ขณะเดียวกัน จากการสัมภาษณ์ความเห็นของนักข่าว พบว่า ประเด็นเรื่องเพศหรือความเป็นหญิง-ชาย ของนักข่าว ค่อนข้างจะมีผลในการกำหนดระยะห่างความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าวสายนี้ กล่าวคือ นักข่าวชายมักจะได้เปรียบกว่านักข่าวหญิงในการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว โดยเฉพาะนักข่าวสายตระเวน ที่ต้องติดตามเจ้าหน้าที่ตำรวจตามคดีต่างๆ อยู่เป็นประจำ

“ คือลักษณะการทำงานของนักข่าวสายนี้ บางทีมันต้องกินนอนอยู่กับเขา โดยเฉพาะสายตระเวน ดีๆตื่น ก็ต้องอยู่ ผู้ชายมันจะได้เปรียบมากกว่า และธรรมชาติของข่าวสายนี้ มันก็ไม่พ้นการเสี้ยมภัย ความรุนแรงต่างๆ หรืออย่างการเข้าไปยังสถานที่บางแห่ง ผู้หญิงเข้าไปมันก็ไม่เหมาะ แม้ว่านักข่าวหญิงอาจจะได้รับความเอ็นดูจากแหล่งข่าว ซึ่งสายนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย แต่การให้ความเอ็นดูหรืออำนวยความสะดวกให้ ก็ไม่ได้หมายความว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากกว่า โดยภาพรวม ถ้าพูดถึงความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวแล้ว ยังเชื่อว่า นักข่าวชายจะใกล้ชิด และทำข่าวได้ดีมากกว่า” (ยุทธพงศ์, อ่างแล้ว)

นางจุฑามณี ระวีแสงสุรย์ (อ่างแล้ว) หนึ่งในจำนวนนักข่าวสายอาชญากรรมสองคนของ อ.ส.ม.ท. ซึ่งเป็นหญิงทั้งคู่ ยอมรับว่า “ ผู้หญิงจะมีข้อจำกัดอยู่หลายอย่างเหมือนกัน ข่าวความเคลื่อนไหวทั่วไปเกี่ยวกับตำรวจจะไม่มีปัญหา แต่ถ้าเกิดคดีอาชญากรรม ที่ต้องเข้าไปทำคดีในสถานที่บางแห่งที่เสี้ยมภัย ตำรวจเขาก็คงสบายใจที่จะให้นักข่าวชายตามไปด้วยมากกว่าจะให้นักข่าวหญิงไป โอกาสที่จะเข้าหาแหล่งข่าวมีพอกๆกัน แต่การคบกันในเชิงลึกซึ่งไปไหนไปกัน คุยกันถูกคอแล้ว ข่าวสายนี้ ผู้ชายจะทำได้ดีกว่า”

6. ชาวกีฬา

บุคคลที่แหล่งข่าวสายกีฬา มีทั้งตัวนักกีฬาเอง รวมถึงกรรมการและผู้บริหารสมาคมกีฬาต่างๆ โดยเฉพาะในระดับเลขาธิการสมาคมหรือนายกสมาคม ซึ่งคนเหล่านี้อาจจะเข้าราชการประจำ โดยเฉพาะข้าราชการทหารเสียส่วนใหญ่ ที่เป็นข้าราชการตำรวจก็มี และบางคนก็มาจากแวดวงธุรกิจ บุคคลที่เป็นแหล่งข่าวสายกีฬาที่มีโอกาสใกล้ชิดกับนักข่าวมากส่วนใหญ่มักจะเป็นเลขาธิการ หรือนายกสมาคม บางครั้งนักข่าวพบปะคนเหล่านี้มากกว่าตัวนักกีฬา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูกาลที่จะมีการแข่งขันกีฬานัดสำคัญๆ นักกีฬาจะต้องเก็บตัวหลายเดือน บางครั้งต้องเก็บตัวฝึกซ้อมในต่างประเทศ

นักข่าวสายกีฬาโดยทั่วไปแล้ว ไม่จำกัดเฉพาะนักข่าวสายกีฬาของ อ.ส.ม.ท. เท่านั้น ความสัมพันธ์ที่มีกับแหล่งข่าวมักจะมีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนมและเป็นกันเองในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ มีปัจจัยเกื้อหนุนประการแรก คือ ธรรมชาติของชาวกีฬาที่มีลักษณะเปิดเผย ไม่มี ความลับ ทำให้การสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายกีฬาเป็นไปได้โดยง่าย เพราะข่าวเกี่ยวกับกีฬามักไม่ค่อยมีลักษณะหมิ่นเหม่ล่อแหลมหรือเป็นความลับ และแหล่งข่าวสายกีฬามักจะมีลักษณะ “เปิดตัว” กับสื่อมวลชนเพื่อหวังผลทางด้านการประชาสัมพันธ์อยู่แล้ว เพราะฉะนั้น นักข่าวกีฬามักจะหาข่าวง่าย แหล่งข่าวกับนักข่าวสายกีฬามักจะมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากกว่านักข่าวสายอื่นๆอีกหลายสาย

“ชาวกีฬาไม่ค่อยมีเรื่องอะไรต้องปกปิดเป็นความลับสุดยอดมากมาย แหล่งข่าวพวกนี้เขาให้ข่าวได้ สัมภาษณ์ได้ ในการที่จะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักกีฬาในสมาคมของเขา ยกเว้นในกรณีที่เป็นเรื่องความลับเกี่ยวกับการวางแผนการเล่นที่จะต้องเข้าไปแข่งขัน แหล่งข่าวระดับโค้ชหรือผู้ฝึกสอนอาจจะอู้งานบ้าง แต่มันก็ไม่ถึงกับเป็น top secret หรือเรื่องคอขาดบาดตาย เหมือนกับเรื่องความมั่นคงของชาติ เข้าหาง่าย สัมภาษณ์ง่าย แหล่งข่าวกับนักข่าวกีฬา โดยทั่วไปจึงดูเหมือนจะสนิทสนมกันมากกว่าข่าวสายอื่นๆ” (อภิชาติ จุละจาริตต์, สัมภาษณ์ 28 ส.ค. 41)

นายธวัชชัย สัจจกุล หรือเป็นที่รู้จักกันในนาม “บิกฮอย” (สัมภาษณ์) แหล่งข่าวคนสำคัญของวงการกีฬาฟุตบอลไทย กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “กีฬามันไม่มีภาพลับ ส่วนใหญ่มันจะออกมาในภาพบวก เกมการแข่งขันมันเป็นเรื่องของ fact จริงๆ แหล่งข่าวที่ให้สัมภาษณ์ไปก็ไม่มีวัตถุประสงค์แอบแฝงที่ไม่ดี อย่างผมเต็มใจจะให้สัมภาษณ์ ให้ข่าว เพราะมันไม่มีอะไรแอบแฝง แต่ถ้าเป็นเรื่องการเมือง จะต้องระวัง”

“ส่วนใหญ่แหล่งข่าวสายนี้ คนในแวดวงกีฬา มักจะชอบเปิดตัวหรือพูดกับนักข่าว อยู่แล้ว จะมีบ้างที่เล่นตัว แต่มีเป็นส่วนน้อย แต่โดยปกติแหล่งข่าวสายกีฬาต้องการให้สื่อมวลชน ช่วยโปรโมตสมาคมของตัวเองอยู่แล้ว เป็นข่าวได้ทุกวันยิ่งดี เพราะมันได้ชื่อ ผมมีแหล่งข่าวที่สนิทพอสมควร ส่วนใหญ่มีอะไรจะโทรศัพท์ติดต่อขอสัมภาษณ์ได้ตลอดเวลา เช่น กรรมการการกีฬา หรือเลขาธิการสมาคมกีฬาต่างๆ”(สุเทพ คงเปี่ยม, สัมภาษณ์)

อีกปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยทำให้การสร้างความสัมพันธ์กันระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าว สายกีฬาเป็นไปได้โดยง่ายกว่านักข่าวสายอื่นๆ คือ ทั้งสองฝ่ายต่างมีจุดร่วมกันอยู่ที่ “กีฬา” อัน เป็นเครื่องมือสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลา

“คนที่ทำกีฬา ไม่ว่าจะแหล่งข่าวหรือนักข่าวจะมี กีฬาอยู่ในหัวใจ ...เพราะคำว่า กีฬา มันทำให้มีความสัมพันธ์กันลึกซึ้ง และสร้างสัมพันธ์กันได้ง่าย หัวใจของกีฬา คือ รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ตรงนี้สำคัญมาก” (สัจจพล, อ้างแล้ว)

“กีฬาเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีไม่เฉพาะระหว่างนักกีฬาด้วยกัน แต่ระหว่าง แหล่งข่าวกับนักข่าวก็เช่นกัน จะสังเกตเห็นได้ชัดเวลานักกีฬาไทยแข่งกับนักกีฬาต่างชาติ นักข่าว ไทยก็ต้องเชียร์นักกีฬาไทยอยู่แล้ว ส่วนแหล่งข่าวก็ไม่ต้องกล่าวถึง เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างยืนอยู่ข้าง เดียวกัน จิตใจมุ่งไปทางเดียวกันคือชัยชนะของนักกีฬาไทย ความสัมพันธ์ใกล้ชิดก็เป็นที่ไปโดย อัตโนมัตินั้น ซึ่งลักษณะความใกล้ชิดและการที่มีจุดยืนร่วมกันดังกล่าวเมื่อรวมเข้ากับความรู้สึก “ชาตินิยม” เวลาเชียร์กีฬาทีมชาติไทยด้วยแล้ว ยิ่งทำให้ทั้งสองฝ่ายกลายเป็นหนึ่งเดียว” (อภิชาติ, สัมภาษณ์)

“แหล่งข่าวกับนักข่าวสายกีฬาเขาจะมีจุดยืนและอารมณ์ร่วมหรือรสนิยมในเรื่อง เดียวกันคือในการเชียร์กีฬา โดยเฉพาะกีฬาที่ popular อย่างฟุตบอล” (วัชรชัย, อ้างแล้ว)

นอกจากคำว่า “กีฬา” และคำว่า “ชาตินิยม” แล้ว จากการสัมภาษณ์ผู้สื่อข่าว และแหล่งข่าวสายกีฬาพบว่า ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่กระชับความสัมพันธ์ระหว่าง แหล่งข่าวกับนักข่าวสายนี้เอาไว้คือ ผลประโยชน์ที่มีให้แก่กัน ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดในตอนต่อไป

อีกปัจจัยหนึ่งซึ่งมีผู้สันนิษฐานว่า น่าจะมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายกีฬาได้แตกต่างกัน คือ ความแตกต่างระหว่างนักข่าวหญิงและชาย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานข่าวสายกีฬาทั้งของ อ.สม.ท. และองค์กรสื่ออื่น อีกทั้ง แหล่งข่าวสายกีฬาเอง พบว่าความเป็นนักข่าวหญิงหรือชาย ไม่ได้เป็นปัจจัยกำหนดความแตกต่างในการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายกีฬาให้เห็นอย่างชัดเจนในทุกกรณี แต่ส่วนใหญ่มีข้อสังเกตในทำนองเดียวกันว่า หากแหล่งข่าวเป็นนักกีฬาหญิง โอกาสที่นักข่าวหญิงจะสัมพันธ์ใกล้ชิดด้วยย่อมมีมากกว่านักข่าวชายเป็นธรรมดา ในทางตรงข้าม ถ้าแหล่งข่าวเป็นนักกีฬาชาย นักข่าวชายก็น่าจะได้เปรียบในเชิงการเข้าหาแหล่งข่าวเหล่านั้น แตกต่างกันไป

“หญิงกับชายไม่มีผลต่างกันเท่าไร ในแง่ความเอ็นดู ก็เป็นไปได้ที่แหล่งข่าวจะให้ความเอ็นดูนักข่าวหญิงมากกว่าชาย แต่มันก็ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลด้วยว่า แหล่งข่าวเป็นใคร การสร้างความสนิทสนมกับแหล่งข่าวสายกีฬา บางทีเผลอๆผู้หญิงอาจจะลำบากกว่าด้วยซ้ำ เช่น จะเข้าไปคลุกคลีหรือสัมภาษณ์นักกีฬาชายในห้องแต่งตัวอย่างนั้นก็คงจะลำบาก” (ธวัชชัย, อ้างแล้ว)

“พูดยากนะว่าหญิงชายใครจะสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวได้ดีกว่ากัน มันขึ้นอยู่กับตัวบุคคล และอุปนิสัยใจคอ ความชอบไม่ชอบของแต่ละคน และดูที่กีฬาด้วย บางประเภทนักข่าวชายเข้าง่ายกว่าหญิง บางประเภทหญิงเข้าถึงได้ดีกว่าชาย” (อภิชาติ, อ้างแล้ว)

“แหล่งข่าวในระดับผู้ใหญ่มีแนวโน้มว่าจะให้ความเอ็นดู หรือหยอกล้อกับนักข่าวหญิงมากกว่าชาย เพราะผู้ชายพูดอะไรโพล่งๆ จะให้น่ารักอ่อนหวานเหมือนนักข่าวหญิงก็ไม่ใช่ แต่กับแหล่งข่าวที่เป็นนักกีฬาที่เป็นที่นิยมในหมู่ผู้ชายอย่างมวย หรือฟุตบอลอย่างนี้ โอกาสที่นักข่าวจะสนิทกับแหล่งข่าวมันมีมากกว่าหญิงอยู่แล้ว” (ศรสวรรค์ ภูวิจิตร, สัมภาษณ์)

จากการศึกษาพบข้อที่น่าสังเกตว่า ปัจจุบันนักข่าวกีฬาที่เป็นผู้หญิงมีจำนวนมากกว่าเดิม อย่างกรณีนักข่าวกีฬา อ.สม.ท. ซึ่งมีอยู่ 5 คน และในจำนวนนั้นเป็นนักข่าวสตรี 2 คน ขณะเดียวกันสื่อหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ช่องอื่นๆ ในปัจจุบันมีนักข่าวสตรีทำข่าวกีฬาอยู่จำนวนมาก ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานข่าวกีฬา มีผู้ให้ความเห็นว่าสาเหตุที่นักข่าวสตรีมีบทบาทในการทำข่าวกีฬามากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะสื่อต่างๆหวังผลในการเจาะข่าวนักกีฬาที่เป็นสตรีด้วยกัน หรือติดตามข่าวความเคลื่อนไหวของบุคคลในระดับนโยบายของวงการกีฬา ด้วยความเชื่อที่ว่่านักข่าวสตรีจะเข้ากันได้กับบุคคลระดับที่เป็นผู้ใหญ่ได้ดีกว่านักข่าวชาย เพราะข่าวกีฬาสมัยนี้ไม่ได้เน้นเฉพาะเกมการแข่งขันเท่านั้น หากแต่สนใจในการนำเสนอบรรยากาศต่างๆที่

แวดล้อมด้วย ซึ่งนักข่าวสตรีจะมีมุมมองในรายละเอียดมากกว่านักข่าวชาย ขณะที่ข่าวเกี่ยวกับเกมการแข่งขัน เทคนิคในการแข่งของกีฬาชนิดต่างๆ จะมอบให้นักข่าวชายดูแล

จากข้อสังเกตดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า นักข่าวกีฬาที่เป็นหญิง กับนักข่าวชายเพศไหนจะสามารถสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวได้ดีกว่ากัน ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนด้วยคำตอบเดียวในทุกกรณีเพราะประเด็นนี้ไม่ได้ขึ้นกับปัจจัยความเป็นหญิงหรือชายของนักข่าวเท่านั้น หากแต่เกี่ยวข้องกับสถานภาพของแหล่งข่าว และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆด้วย

7. ข่าวเกษตร

ข่าวเกษตรของ อ.ส.ม.ท. อยู่ในความรับผิดชอบของแผนกข่าวเกษตร ในสังกัดฝ่ายข่าวโทรทัศน์ ซึ่งโดยลักษณะการทำงานของนักข่าวโทรทัศน์ที่ดูแลงานด้านนี้จะไม่ประจำที่อยู่กับกระทรวงกระทรวงหนึ่งโดยเฉพาะตลอดเวลาเหมือนกับหนังสือพิมพ์ แต่ต้องออกตระเวนเคลื่อนย้ายไปตามจุดต่างๆ ตามการนัดหมาย หรือตามประเด็นข่าวที่มีเท่านั้น เพราะฉะนั้นความผูกพันระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าวสายเกษตรของ อ.ส.ม.ท. จะไม่แน่นแฟ้นกับใครคนใดคนหนึ่ง หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นการเฉพาะ

แม้ว่าความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวจะไม่ถึงระดับแน่นแฟ้นดังกล่าวข้างต้น แต่ในการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายเกษตรนั้น ไม่ใช่เรื่องยาก เนื่องจากการนำเสนอข่าวด้านเกษตรมักจะเน้นไปในเรื่องที่จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร บรรยากาศการทำข่าวจึงเป็นไปในลักษณะที่สนับสนุนกันและกัน และแหล่งข่าวของนักข่าวสายเกษตรก็ไม่จำกัดเฉพาะบุคคลระดับนโยบาย แต่ยังมีแหล่งข่าวที่เป็นเกษตรกร ซึ่งมักไม่มีปัญหาเรื่องความยุ่งยาก ในเชิงระเบียบขั้นตอนในการเข้าหาแหล่งข่าวเหล่านั้น อย่างที่นายวิโรจน์ ประกอบพิบูล (อ้างแล้ว) กล่าวว่า “บรรยากาศของการทำข่าวสายเกษตรมันดีอยู่แล้ว คนภาคเกษตรกรรมบ้านเราเอื้อเพื่อ ไม่มีปัญหา จะมีปัญหาเฉพาะเรื่องเดินทางเท่านั้น เพราะแต่ละที่ที่เราจะไปทำข่าว บางครั้งไม่ใช่กรุงเทพ ฯ ส่วนใหญ่จะเป็นต่างจังหวัด”

“แหล่งข่าวยินดีจะสนับสนุนข้อมูลเราอยู่แล้ว เพราะอย่างที่รู้ว่า ข่าวเกษตรไม่ใช่ข่าวชาย ความสนใจที่มีให้กับข่าวด้านนี้จะมีน้อยกว่าข่าวด้านอื่นๆ คนทำงานด้านนี้เหมือนปิดทองหลังพระ เมื่อไรก็ตามที่เราแสดงความสนใจอยากจะทำข่าวหรือสารคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับเกษตรกร แหล่งข่าวตามหน่วยงานต่างๆเขาจะยินดีให้ความร่วมมือ เพราะเท่ากับว่าเราในฐานะ

สื่อได้ช่วยส่งเสริมงานของเขา อย่างเจ้าหน้าที่วิชาการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด เราสัมภาษณ์เขาออกอากาศ เขาก็ภูมิใจ เหมือนกับว่างานที่เขาทำ ผู้ใหญ่ได้เห็น คนอื่นได้รู้จัก งานที่เขาทำมีโอกาสได้รับการผลักดันให้สาธารณชนได้รับรู้” (วีระศักดิ์ , อ่างแล้ว)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ในการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งชาวนั้น เมื่อเทียบกับนักข่าวสายอื่นๆแล้ว นักข่าวสายเกษตรจึงไม่ต้อง “ทำการบ้าน” หนักมากนัก

“ สายเกษตร ถามว่า ต้องทำการบ้านมากไหม ตอบว่า คงไม่ต้องทำมากเท่าสายอื่น หรือไม่ต้องไปทำความรู้จักมักคุ้นนานมาก การทำความรู้จักแหล่งข่าว แม้ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ก็ไม่ใช่เรื่องยาก บรรยากาศมันดีอยู่แล้ว เพราะหนึ่ง ข่าวเกษตรมักไม่มีลักษณะของความขัดแย้งใจตึงกัน แหล่งข่าวก็สบายใจที่จะได้พูดเรื่องของตัวเอง และข่าวเกษตรมักจะเป็นเรื่องที่เราต้องเริ่มต้นเองด้วยประเด็นใหม่ๆ เราจึงไม่จำเป็นต้องรู้จัก background ของแหล่งข่าวเหมือนสายอื่นๆ เช่น การเมือง หรือ เศรษฐกิจ ที่คุณจะต้องรู้จักแหล่งข่าวเหล่านั้นมากพอสมควร เพื่อจะได้ตามข่าวหรือซักถามได้ถูกหรือจับประเด็นข่าวได้ถูก แต่กับแหล่งข่าวสายเกษตร ถึงเราไม่รู้จัก เราก็เรียนรู้ได้จากการซักถามในการพบปะกันครั้งแรก ซึ่งเขาพร้อมจะอธิบายให้ข้อมูลแก่เราอยู่แล้ว” (วิโรจน์,อ่างแล้ว)

ความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวสายเกษตร อ ส ม ท.กับแหล่งข่าว มักจะดำเนินไปในลักษณะที่อบอุ่นเป็นกันเอง นักข่าวมักจะเข้าหาแหล่งข่าวในลักษณะผู้น้อยเข้าหาผู้ใหญ่ โดยมี “งานข่าว” เป็นตัวเชื่อมโยงให้ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสไปมาหาสู่กัน แต่ในเชิงความถี่ของโอกาสที่จะได้พบปะหรือปะทะสังสรรค์กันนั้น เทียบไม่ได้กับนักข่าวสายอื่นที่ประจำอยู่ตามกระทรวงต่างๆ ขณะเดียวกัน การจัดวางความสัมพันธ์นั้น นักข่าวเองจะเป็นผู้กำหนดระยะห่างไว้ในระดับหนึ่ง

“ คิดว่า มีความสัมพันธ์อันดีในระดับหนึ่ง ถ้าถามว่าสนิทกับแหล่งข่าวทุกคนไหม ในข่าวสายเกษตร บางคนติดต่อแล้วก็ผ่านเลย แต่บางคนเราก็ติดต่อไปบ่อยมาก เราจะสนิท เช่น สำนักงานเกษตรภาคกลาง เรามีงานและติดต่อไปบ่อย รู้จักกันดี ส่วนใหญ่เขาอายุมากแล้ว เหมือนกับเป็น ป้า น้ำ อา เขาทักทายเราเป็นลูกเป็นหลาน มีเวลาจะไปเจอเขาบ้าง เราจะเรียกเขาว่า พี่ บ้าง อาจารย์ บ้าง หรือ ลุง ป้า น้ำ อา ตามอาวุโส ... สำหรับระยะห่างของความสัมพันธ์ เราจะกำหนดเองว่า ทุกอย่างคือ เราจะเข้าไปหาเขาขนาดไหน เหมือนกับการขอความช่วยเหลือเด็กขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ เราให้เกียรติเขา ระยะความถี่ที่มากน้อยเราจะดูอยู่เหมือนกัน ถ้าคนไหนสนิทมากหน่อย บางทีมีโอกาสก็จะโทรศัพท์ไปคุยถามไถ่ทุกซัซซุ เราจะทำตัวเสมือนหนึ่ง

เป็นเด็กเข้าหาผู้ใหญ่ เราไปขอความช่วยเหลือ ขอความรู้เขา มากกว่าจะเข้าหาในลักษณะที่ว่า เป็นนักข่าวผู้ทรงความรู้ พร้อมจะคัดง้างทางความคิดหรือรุกเร้าแหล่งข่าวเหมือนนักข่าวสายการเมือง อย่างนั้น ไม่ใช่ ” (วีระศักดิ์, อ้างแล้ว)

8. ข่าวเทคโนโลยีสารสนเทศ

กองบรรณาธิการ 3 ฝ่ายหนังสือข่าวและข่าววิทยุ สำนักข่าวไทย อ.สม.ท. ซึ่งรับผิดชอบข่าวเทคโนโลยีสารสนเทศ(ไอที) เพิ่งเริ่มทำข่าวสายนี้อย่างจริงจังได้ประมาณ 1 ปีเศษ มีบุคลากรที่ปฏิบัติงานข่าวด้านนี้โดยตรง 3 คน มีกล้องโทรทัศน์ 1 ชุด โดยหมุนเวียนกันออกปฏิบัติงานนอกพื้นที่ บุคคลที่เป็นแหล่งข่าวของนักข่าวสายนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในแวดวงธุรกิจคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งในส่วนที่เป็นหน่วยงานรัฐ เช่น สถาบันการศึกษาต่างๆ และภาคธุรกิจเอกชน

ความสัมพันธ์ของนักข่าวที่มีกับแหล่งข่าวสายนี้ เท่าที่สรุปได้จากการสัมภาษณ์นักข่าว อ.สม.ท. พบว่า จะเป็นไปในลักษณะที่แหล่งข่าวเป็นฝ่ายที่พยายามเข้าหานักข่าว โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในแวดวงธุรกิจคอมพิวเตอร์ เนื่องจากต้องการเป็นข่าวเพื่อให้ชื่อเสียงของบริษัท และสินค้าที่อยู่ในความดูแลเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวจึงง่าย

“ แหล่งข่าวส่วนใหญ่จะเป็นภาคเอกชน เขาจะแกล้งข่าวบ่อยเพื่อเปิดตัวสินค้าใหม่ๆ แหล่งข่าวส่วนใหญ่ไม่เล่นตัว เพราะบริษัทไอที การที่จะทำให้คนทั่วไปได้รู้จักเขาค่อนข้างจะยากอยู่แล้ว เขาต้องอาศัยสื่อมวลชนช่วยให้คำขายผลิตภัณฑ์ได้ง่ายขึ้น เจอครั้งแรก สัมภาษณ์ครั้งเดียว เขาก็ให้นามบัตร เบอร์โทรศัพท์ติดต่อทั้งมือถือ เพจเจอร์มีหมด วันหลังอยากจะสัมภาษณ์ เพียงยกหูโทรศัพท์ ก็คุยกันได้เลย ไม่ยุ่งยาก เว้นแต่เสียว่า บางรายบริษัทใหญ่ๆ ที่จะต้องผ่านเลขาหรือหน้าห้อง อาจจะเรื่องมากหน่อย แต่ส่วนใหญ่เขายินดีจะสัมพันธ์กับนักข่าว” (ชีพธรรม คำวิเศษณ์, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกัน แหล่งข่าวสายไอที ถ้าเป็นคนในหน่วยงานในภาครัฐ ส่วนใหญ่จะเป็นนักวิชาการ หรืออาจารย์ จะมีลักษณะเป็นครูโดยพื้นฐาน ชอบพูดชอบสอน และภาคเอกชนก็เป็นพ่อค้าแม่ค้าอยากขายของอยู่แล้ว การเข้าหาเพื่อสร้างความสัมพันธ์จึงทำได้ไม่ยากนัก

อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ดูเหมือนว่า การสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวสายไอที โดยเฉพาะแหล่งข่าวในภาคเอกชนค่อนข้างเป็นไปได้โดยสะดวก คือ คนที่ทำงานด้านนี้ ส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นใหม่ อายุยังน้อย ไม่มีอาวุโสมากกว่านักข่าวเท่าไรนัก ความรู้สึกของความเป็นผู้ใหญ่กับเด็ก หรือช่องว่างระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวจึงไม่ค่อยมี การปฏิสัมพันธ์กันจะมีลักษณะเป็นเพื่อนหรือพี่น้อง

การทำความรู้จำมักคุ้นกับแหล่งข่าวสายไอที นักข่าวสายนี้ต้องศึกษาเรียนรู้เพื่อตามให้ทันเทคโนโลยีใหม่ๆที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนักข่าวส่วนใหญ่ที่ทำข่าวด้านนี้ไม่ได้จบการศึกษาเกี่ยวกับไอทีมาโดยตรง ล้วนแล้วแต่เรียนรู้ด้วยตนเองทั้งสิ้นด้วยการอ่าน ซึ่งแน่นอนว่า นักข่าวไอทีจำเป็นต้องมีความรู้ภาษาอังกฤษในขั้นที่ดีด้วย เพราะตำราหรือการค้นหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ตจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษ

“เราต้องอ่านนิตยสารไอทีอยู่เป็นประจำ และเปิดอินเทอร์เน็ตเข้าไปดูเว็บไซต์ต่างประเทศทุกวัน ศึกษาดูว่าเขามีวิทยากรอะไรใหม่ๆบ้าง เมื่อพบอะไรใหม่ ๆ เราจะตั้งคำถาม ตั้งประเด็นไปถามแหล่งข่าวตามบริษัทหรือหน่วยงานต่างๆ ว่า เขามีความเคลื่อนไหว มีนโยบายอย่างไร ความเคลื่อนไหวในวิทยากรต่างประเทศจะมีผลกระทบต่อธุรกิจหรือการพัฒนาไอทีในบ้านเราอย่างไรบ้างหรือไม่ ซึ่งเราก็ได้เรียนรู้จากทั้งหนังสือและแหล่งข่าวด้วย” (ซีพีธรรม, อ้างแล้ว)

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากระยะห่างระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวสายไอทีของ อ.ส.ม.ท. แล้ว พบว่า ความสัมพันธ์จะอยู่ในระดับก้ำกึ่งระหว่างความเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เทียบเคียงได้กับแบบจำลองความสัมพันธ์แบบที่ 2 ของ กีเบอร์ และจอห์นสัน (อ้างแล้ว) โดยนักข่าว อ.ส.ม.ท. จะอาศัยข้อมูลจากแหล่งข่าวมานำเสนอภายในกรอบปฏิบัติขององค์กร ซึ่งไม่อาจสนองตอบความต้องการของแหล่งข่าวได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ แหล่งข่าวในแวดวงไอที มีเป้าหมายหลักอยู่ที่การอาศัยสื่อมวลชนเป็นช่องทางโฆษณาประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ที่ตนเองดูแลอยู่ ขณะที่นักข่าว อ.ส.ม.ท. มีกรอบในการนำเสนอข้อมูลข่าวไม่ให้สอดส่องไปในแนวทางนั้น ก็มักจะหลีกเลี่ยงด้วยการพลิกประเด็นนำเสนอข่าวในอีกมุมมองที่ต่างออกไป

การที่ข่าวไอทีของ อ.ส.ม.ท. ไม่สามารถสนองความต้องการในด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้กับแหล่งข่าวสายนี้ได้ เป็นเหตุผลสำคัญที่แหล่งข่าวในภาคเอกชนให้ความสำคัญกับข่าวไอทีของ อ.ส.ม.ท. น้อยกว่าสื่ออื่น ประโยชน์ในด้านการทำข่าวที่ได้จากแหล่งข่าวใน

ภาคเอกชน จึงไม่เต็มเหมือนสื่ออื่นๆ โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับหนังสือพิมพ์ ซึ่งโอกาสที่สื่อเหล่านั้นจะอาศัยความร่วมมือจากแหล่งข่าวภาคเอกชนสายนี้มีสูง

แต่อย่างไรก็ตาม แหล่งข่าวที่นักข่าวสายไอที อ.ส.ม.ท. สามารถสร้างสายสัมพันธ์ได้ดีและต่อเนื่องคือ แหล่งข่าวในหน่วยงานภาครัฐ เช่น ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (Nectec) รวมถึงสถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งนักข่าว อ.ส.ม.ท. อาศัยเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารด้านนโยบายและความก้าวหน้าทางวิทยาการ อันเป็นข่าวที่ อ.ส.ม.ท. ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกเพราะสามารถเสนอได้อย่างไม่จำกัดภายในกรอบปฏิบัติขององค์กร

“ ผู้บริหารของ Nectec นักวิชาการตามสถาบันการศึกษา คือแหล่งข่าวที่เป็นแฟนประจำของเรา เราอาศัยคนเหล่านี้เป็นแหล่งข่าวด้วย มีอะไรก็โทรศัพท์สัมภาษณ์ออกรายการวิทยุบ้าง หรือเชิญมาออกรายการทีวีบ้าง” (ซีพีธรรม, อ้างแล้ว)

เนื่องจากแหล่งข่าวสายไอทีเป็นบุคคลในแวดวงธุรกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวสายนี้ บางครั้งจึงหลีกเลี่ยงลักษณะที่เกื้อหนุนประโยชน์ทางธุรกิจกันไม่ได้ ซึ่งในบางกรณีนักข่าวสายไอทีของ อ.ส.ม.ท. ก็อยู่ในภาวะที่ต้องระมัดระวังเรื่องความเป็นกลางหรือจรรยาบรรณของการนำเสนอข่าวอยู่พอสมควร ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดว่าความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าวเอื้อประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่ายอย่างไรบ้างในบทถัดไป

สรุป

จากการศึกษาถึงลักษณะการปฏิบัติงาน และความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวของนักข่าว อ.ส.ม.ท. 8 สาย พบว่า นักข่าว อ.ส.ม.ท. จะมีความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวทั้งในลักษณะทางการและไม่เป็นทางการ โดยการจำแนกความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ทั้งสองแบบนี้ อาศัยองค์ประกอบหลัก 3 ประการในการปฏิสัมพันธ์กันเป็นเครื่องบ่งชี้ คือ 1.เวลา 2.สถานที่ และ 3. เรื่องที่แหล่งข่าวกับนักข่าวใช้ปฏิสัมพันธ์กัน กล่าวคือ กรณีความสัมพันธ์ไม่เป็นทางการนั้นสามารถบ่งชี้ได้จาก การปฏิสัมพันธ์กันไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเวลานาน สถานที่ทำงาน หรือวิสาสะกันในเรื่องงานข่าวเท่านั้น นอกจากนี้ ความยากง่ายในการเข้าถึงหรือเข้าหาแหล่งข่าวยังเป็นรังวัดได้ด้วยว่าความสัมพันธ์เป็นแบบใด กล่าวคือ ถ้าเข้าหาเข้าพบง่าย สามารถใช้โทรศัพท์ติดต่อกันได้แทบทุกเวลา และไม่บ่ายเบี่ยงที่จะรับสายหรือคุยด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องข่าวหรือเรื่อง แสดงให้เห็นว่าทั้งสองฝ่ายใช้ความไม่เป็นทางการในการปฏิสัมพันธ์กัน

ในการศึกษาจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ พบว่า ส่วนใหญ่ความสัมพันธ์มักจะเริ่มจากลักษณะที่เป็นทางการก่อน แล้วลักษณะความไม่เป็นทางการจะตามมา แต่มีบางกรณีที่มีความสัมพันธ์แต่เดิมมีลักษณะไม่เป็นทางการคือแบบใกล้ชิดสนิทสนม แต่เมื่อสถานการณ์ของแหล่งข่าวเปลี่ยนไปก็ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์เปลี่ยนไปในลักษณะที่เป็นทางการมากขึ้น ซึ่งกรณีที่ชัดเจนคือแหล่งข่าวประเภทนักการเมือง เมื่อเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ส.ส.)ธรรมดา มีความสนิมสนมคุ้นเคยและเข้าหาง่ายกับนักข่าว แต่เมื่อเปลี่ยนสถานภาพเป็นรัฐมนตรี ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ก็เป็นทางการมากขึ้น

การเริ่มต้นของความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวกับนักข่าว อ.ส.ม.ท. มีทั้งสองลักษณะคือ 1. นักข่าวเป็นฝ่ายเริ่มเข้าหาแหล่งข่าว และ 2. แหล่งข่าวเป็นฝ่ายเริ่มเข้าหานักข่าวก่อน

ทั้งนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะแรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข่าวราชสำนัก ส่วนลักษณะที่สองที่แหล่งข่าวเป็นฝ่ายเริ่มเข้าหานักข่าวนั้นมักพบได้ในข่าวสายการเมือง โดยเฉพาะเมื่อแหล่งข่าวเป็นนักการเมือง ที่มีลักษณะเปิดตัวสูง ขณะที่ข่าวสายอื่น นักข่าวจะเป็นฝ่ายเริ่มต้นเข้าหาแหล่งข่าวมากกว่าเป็นส่วนใหญ่

ในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวนั้น จากการศึกษา นักข่าว อ.ส.ม.ท. ทั้ง 8 สาย พบว่า จะยืนอยู่บนพื้นฐานการสร้างควมไว้วางใจให้กับแหล่งข่าวเป็นสำคัญ โดยสิ่งที่ยืนยันถึงความน่าเชื่อถือหรือความน่าไว้วางใจของนักข่าว อ.ส.ม.ท. ที่มีต่อแหล่งข่าวนั้นคือ

1. การเสนอข่าวตามความเป็นจริงตรงไปตรงมาไม่บิดเบือนหรือเติมแต่งคำพูดของแหล่งข่าว
2. การไม่หักหลังแหล่งข่าวด้วยการเสนอข่าวด้วยข้อมูลที่แหล่งข่าวไม่ประสงค์จะให้ เป็นข่าว เพียงแต่เล่าให้ฟังเป็นความรู้เท่านั้น และ
3. การใช้ข้อมูลที่ได้จากแหล่งข่าวเพียงเพื่อประโยชน์ของงานข่าวเท่านั้น ไม่มีวัตถุประสงค์อื่นแอบแฝง

นอกจากความไว้วางใจจากแหล่งข่าวแล้ว การสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวนั้นยังขึ้นอยู่กับความประทับใจที่แหล่งข่าวมีต่อนักข่าวด้วย ซึ่งจากการศึกษา นักข่าว อ.ส.ม.ท. พบว่าบ่อเกิดของความประทับใจ คือ ผลงานด้านข่าวของนักข่าวที่เสนอออกไป การทุ่มเทให้กับงาน ความมีน้ำใจและมนุษยสัมพันธ์ อีกทั้งการติดตามความเคลื่อนไหวและติดต่อสารกับ

แหล่งข่าวอยู่เสมอตามวาระอันควร ทั้งนี้ ปัจจัยในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์นั้น ยังไม่นับรวมถึงเรื่องการพึ่งพาอาศัยกันของทั้งสองฝ่ายที่ยึดโยงความสัมพันธ์เอาไว้ ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดในบทต่อไป

ขณะเดียวกัน การศึกษาครั้งนี้ พบว่า ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวของนักข่าว อ.สม.ท. แต่ละคนในแต่ละสายงานนั้น มีระยะห่างหรือความใกล้ชิด หรืออีกนัยหนึ่งคือมีลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการแตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี โดยมีปัจจัยเงื่อนไขเกี่ยวเนื่องกับบริบทของแหล่งข่าวและนักข่าว ดังนี้คือ

1. สถานภาพและบทบาทหน้าที่
2. ทักษะคติ
3. อุปนิสัยและบุคลิกภาพส่วนตัว
4. วิทยุติ
5. องค์กร,พรรค หรือสถาบันที่สังกัด
6. ประเภทของสื่อที่นักข่าวสังกัด
7. ความมุ่งหวังจากความสัมพันธ์หรือผลประโยชน์ที่มีต่อกัน

นอกเหนือจากบริบทต่างๆของแหล่งข่าวและนักข่าวดังกล่าวข้างต้นแล้ว จากการศึกษายังไม่พบว่า พื้นฐานการศึกษา ชาติตระกูล สถานภาพทางสังคม ของนักข่าว อ.สม.ท. มีส่วนเป็นปัจจัยกำหนดความสัมพันธ์แต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตาม ประเด็นความเป็นเพศหญิง - ชาย ของนักข่าวโดยทั่วไปนั้น จากการศึกษายังพบว่า ในข่าวบางสาย โดยเฉพาะข่าวอาชญากรรม และข่าวกีฬา จะมีส่วนกำหนดความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวให้แตกต่างกันออกไปบ้าง ตามเงื่อนไขของคู่ความสัมพันธ์ แต่ไม่ใช่เงื่อนไขความเป็นหญิงหรือชายของนักข่าวเพียงเงื่อนไขเดียว หากแต่เกี่ยวข้องกับบริบทอื่นๆของแหล่งข่าวด้วย และจากการศึกษา ยังไม่พบความแตกต่างที่ชัดเจนว่าความเป็นหญิงหรือชายของนักข่าว อ.สม.ท. มีผลต่อความสัมพันธ์กับแหล่งข่าวและมีผลต่อการทำข่าวอย่างเห็นได้ชัด